

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ
ของผู้ประกอบการร้านค้า และสถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและ
ผลิตภัณฑ์สุขภาพจำแนกตามโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการ
ร้านชำ และสถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ
จำแนกตามโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)

พฤศจิกายน 2568

ที่ปรึกษาโครงการ:

นายแพทย์วันชัย สัตยาวิฑูรย์พงศ์

รศ.ดร.ภญ.วรรณภา ศรีวิริยานุภาพ

นายแพทย์พนา พงศ์ชำนาญชัย

กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช

ประธานวิทยาลัยคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ

ผู้จัดการศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.)

ประธานคณะกรรมการบริหารเครือข่ายโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย จ.เลย

ผู้จัดทำรายงาน:

ดร.ภญ.ชิดชนก เรือนก้อน

ภก.ชยานนท์ แกมทอง

ภญ.สรีร์โรจน์ สุขมลสันต์

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

รองผู้จัดการศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.)

ผู้ร่วมโครงการ:

ภญ.ดาริน จีงพัฒน์นาดี

ภญ.ศุภสร ภูเอี่ยม

ภญ.จิราวรรณ พิศชาติ

ภญ.อลิศรา คำบา

ภก.นพพร จีวประดิษฐ์กุล

ภก.ณัฐพล ผลโยน

ภก.เฉลิมพงษ์ ลิ้มสัมมาภรณ์

ภก.ศุริยะ กุณรินทร์

ภญ.พรธีรา ยิ่งยืน

ภก.ประยูร พันธุ์แสง

ภญ.ธัญวรรณ ชมภูนิมิตร

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย จ.เลย

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสระแก้ว จ.สระแก้ว

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเดชอุดม จ.อุบลราชธานี

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชกระนวน จ.ขอนแก่น

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชธาตุพนม จ.นครพนม

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชจอมบึง จ.ราชบุรี

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชปัว จ. น่าน

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเลิงนกทา จ.ยโสธร

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชนครไทย จ.พิษณุโลก

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชบ้านดุง จ.อุดรธานี

ผู้ร่วมโครงการ (ต่อ):

ภญ.วชิษณุกาญจน์ ทวีเกษมวิวัฒน์	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชท่าบ่อ จ.หนองคาย
ภญ.ปิยรัตน์ คำศรี	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชฉวาง จ.นครศรีธรรมราช
ภญ.สมฤดี เพ็งมาก	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสายบุรี จ.ปัตตานี
ภญ.ทศพร เตชะอัติกุล	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเชียงใหม่ จ.เชียงราย
ภญ.อังคณา วงศ์แสนสี	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเด่นชัย จ.แพร่
ภก.อิศรภัช เหลาคม	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสว่างแดนดิน จ.สกลนคร
ภก.ณัฐนันท์ บรรณกิจ	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชกุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์
ภก.อนุวิท กงคุคำ	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชหล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
ภก.ทวีพงษ์ แก้วเต็ม	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย จ.เลย
ภก.อิลยาส สุโสมาน	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชยะหา จ.ยะลา
ภญ.ศิวากร ปกครอง	โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชตะพานหิน จ.พิจิตร

สนับสนุนโดย:

ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.)

ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ

มูลนิธิวิทยาลัยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ (มวคบ.)

บทคัดย่อ

จากการศึกษาก่อนหน้าเรื่อง “สถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ และความสัมพันธ์ของคะแนนความรอบรู้ของผู้ประกอบการกับการผ่านเกณฑ์ประเมินร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) ของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) พบว่าร้านชำในความรับผิดชอบของ รพร. ยังจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ปลอดภัย รายงานนี้จึงต้องการเพิ่มเติมผลการวิเคราะห์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ได้แก่ ระดับของ รพร. รวมทั้ง ผลการประเมินคุณภาพร้านชำทั่วไป GG, G-RDU, และ G-SHP กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ และเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำจำแนกตามราย รพร. รูปแบบการศึกษาเป็นภาคตัดขวางเชิงวิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากโปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) ที่ทำการสำรวจร้านชำในความรับผิดชอบของ รพร. 21 แห่งในช่วงวันที่ 16 มีนาคม 2568 – 31 กรกฎาคม 2568 กลุ่มตัวอย่างคือร้านชำที่ได้รับการคัดเลือกโดยเภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคของแต่ละ รพร. ผู้สำรวจเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ที่ได้รับการอบรมจากเภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคที่รับผิดชอบการประเมินผลคุณภาพร้านชำและดูแลการลงข้อมูลในโปรแกรมฯ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา หาความสัมพันธ์ของปัจจัยระดับโรงพยาบาล และผลการประเมิน (GG, G-RDU, G-SHP) ด้วย linear regression analysis นำเสนอด้วย crude β (95%CI) และ ในส่วนของสัดส่วนความรอบรู้ที่จุดตัด 90 คะแนนใช้ binary logistic regression นำเสนอด้วย crude OR (95%CI) ผลการสำรวจร้านชำทั้งหมด 4,081 แห่ง เขตสุขภาพที่ 8 ได้จำนวนร้านชำมากที่สุดคือ 1,054 ร้าน (ร้อยละ 25.8) และ รพร.นครไทย จ. พิษณุโลก สำรวจได้มากที่สุดจำนวน 352 ร้าน รพร.ปัว จ.น่าน มีการจำหน่ายยามากที่สุด (ร้อยละ 80.7) และเป็นยาอันตรายและยาบรรจสำเร็จที่มีไข่มากที่สุดคือ ร้อยละ 75.4 และรพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี ไม่มีการจำหน่ายยาเลย ในส่วนของผลการประเมินคุณภาพของร้านชำทั่วไป (GG) พบว่า รพร.ที่ได้การประเมินสีเขียวมากที่สุดคือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี และ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานี (ร้อยละ 100) รพร. ที่ได้การประเมินสีแดงมากที่สุดคือ รพร. ปัว จ.น่าน (ร้อยละ 78.1) รพร.ที่ผ่าน G-RDU และ G-SHP มากที่สุด คือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี (ร้อยละ 90.8) ส่วนร้านชำที่ได้รับการประเมินผ่านน้อยที่สุดได้แก่ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานี (ร้อยละ 1.0) รพร.ที่ได้คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการร้านชำสูงที่สุดคือ รพร.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร ได้ 101.62 ± 13.49 คะแนนและ รพร.ที่ได้คะแนน

น้อยที่สุดคือ รพร.เชียงของ จ.เชียงราย ได้ 66.42 ± 14.93 คะแนน โดยพบว่าได้คะแนนความรอบรู้มากกว่า 90 คะแนน รพร.บ้านดุง จ.อุดรธานี จำนวน 123 ร้าน (ร้อยละ 93.2) เมื่อวิเคราะห์หาขนาดของความแตกต่างโดยใช้ระดับโรงพยาบาลแบบ F1 เป็นกลุ่มอ้างอิงพบว่า โรงพยาบาลขนาด M1 ได้คะแนนน้อยกว่า crude β (95%CI) เท่ากับ -1.50 (-2.72,-0.28) และโรงพยาบาลขนาด M1, S ได้คะแนนมากกว่า crude β (95%CI) เท่ากับ 3.96 (2.36-5.55) และ 6.08 (4.73-7.43) ตามลำดับเมื่อใช้ GG สีเขียว เป็นกลุ่มอ้างอิงพบว่า สีเหลือง ได้ crude β (95%CI) เท่ากับ -10.47 (-11.87,-9.07) และสีแดง ได้ crude β (95%CI) เท่ากับ -8.55 (-9.47,-7.64) ในส่วนของ G-RDU ของร้านชำที่ผ่านการประเมิน crude β (95%CI) เท่ากับ 15.10 (14.41-15.78) คะแนน และ G-SHP crude β (95%CI) เท่ากับ 14.62 (13.93-15.31) คะแนน กรณีหาความสัมพันธ์ของสัดส่วนความรอบรู้ที่จุดตัด 90 คะแนนพบว่า โรงพยาบาลขนาด M1 ผ่านน้อยกว่าได้ crude OR (95%CI) เท่ากับ 0.77 (0.63-0.94) และโรงพยาบาลขนาด M1, S ผ่านมากกว่าได้ขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 1.77 (1.34-2.35) และ 2.47 (1.93-3.14) ตามลำดับ กลุ่มร้านชำสีเหลือง ผ่านเป็น crude OR (95%CI) เท่ากับ 0.26 (0.21-0.33) เท่า และสีแดง ผ่านเป็น 0.30 (0.21-0.33) เท่า สรุป ปัจจัยที่พบความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ได้แก่ระดับของ รพร. และผลการประเมินร้านชำ GG, G-RDU และ G-SHP ส่วนสถานการณ์ของความปลอดภัยจากยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ ยังพบปัญหาใน รพร. หลายๆแห่ง ดังนั้นจึงเป็นอย่างยิ่งที่จะให้มีการสำรวจอย่างต่อเนื่องและมีมาตรการในการพัฒนาความรอบรู้ของผู้ประกอบการให้สูงขึ้นโดยเฉพาะด้านที่ยังพบว่าเป็นปัญหาในแต่ละ รพร.

คำสำคัญ: ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรอบรู้, โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.), ร้านชำคุณภาพ (General grocery store, GG), ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU), ร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP)

Abstract

Building upon the previous study entitled “*Consumer Protection in Medicines and Health Products, and the Relationship between Grocery Store Owners’ Health Literacy Scores and Their Performance in the Evaluation Criteria for Rational Drug Use (G-RDU) and Safe Health Product (G-SHP) Grocery Stores under the Crown Prince Hospitals (CPHs)*”, it was found that grocery stores under the responsibility of CPHs continued to sell unsafe health products. This subsequent study aimed to further investigate the relationship between factors including CPH level, quality assessment results of general grocery stores (GG), G-RDU, and G-SHP, and the health product literacy scores of grocery store owners. Additionally, it aimed to analyze the situation of medicines and health products in grocery stores categorized by CPHs. This analytical cross-sectional study employed secondary data obtained from the *G-RDU & G-SHP MOPH* surveillance program, which monitors medicines and health products in community settings. Data collection was conducted in grocery stores under the supervision of 21 CPHs between 16 March 2025 and 31 July 2025. Samples included grocery stores selected by consumer protection pharmacists from each CPH. Data collectors comprised village health volunteers and health personnel from sub-district health promoting hospitals, all of whom were trained by responsible consumer protection pharmacists overseeing store quality assessment and data entry. Descriptive statistics were used to summarize the data, and linear regression analysis was performed to examine associations between hospital level and assessment outcomes (GG, G-RDU, G-SHP). For the proportion of health literacy scores using a 90-point cutoff, binary logistic regression was applied. A total of 4,081 grocery stores were surveyed. Health Region 8 reported the highest number of stores (1,054 stores; 25.8%), with CPH Nakhon Thai, Phitsanulok, having the most surveyed stores (n=352). CPH Pua, Nan, had the highest proportion of stores selling medicines (80.7%), including the greatest proportion of hazardous and non-compliant finished drugs (75.4%), whereas CPH Det Udom reported no drug sales. Regarding GG, CPH Det Udom, Ubon Ratchathani, and CPH Saiburi, Pattani, received the highest proportion of green ratings

(100%), while CPH Pua, Nan, had the highest proportion of red ratings (78.1%). CPH Det Udom, Ubon Ratchathani, achieved the highest compliance rates for both G-RDU and G-SHP (90.8%), whereas CPH Saiburi, Pattani, had the lowest pass rate (1.0%). The highest mean health product literacy score among grocery store owners was found in CPH Sawang Daen Din, Sakon Nakhon (101.62 ± 13.49), and the lowest in CPH Chiang Khong, Chiang Rai (66.42 ± 14.93). CPH Ban Dung, Udon Thani, had the largest proportion of store owners scoring above 90 points (123 stores; 93.2%). When analyzing score differences using F1 hospitals as a reference, M1 hospitals scored lower with a crude β (95% CI) of -1.50 (-2.72, -0.28), while M1 and S hospitals scored higher with crude β (95% CI) of 3.96 (2.36–5.55) and 6.08 (4.73–7.43), respectively. Using green GG as a reference, yellow and red categories showed crude β (95% CI) of -10.47 (-11.87, -9.07) and -8.55 (-9.47, -7.64), respectively. For stores passing G-RDU and G-SHP evaluations, crude β (95% CI) were 15.10 (14.41–15.78) and 14.62 (13.93–15.31), respectively. When analyzing the proportion of health literacy scores above the 90-point cutoff, hospital level, M1 hospitals had a lower likelihood of passing (crude OR 0.77, 95% CI 0.63–0.94), whereas M1 and S hospitals were more likely to pass (crude OR 1.77, 95% CI 1.34–2.35; and 2.47, 95% CI 1.93–3.14, respectively). Yellow and red stores were less likely to pass with crude OR (95% CI) of 0.26 (0.21–0.33) and 0.30 (0.21–0.33), respectively. In summary, the factors found to be associated with the health literacy score included the level of the community hospital and the results of the grocery store assessments—GG, G-RDU, and G-SHP. Regarding the situation of drug and health product safety in grocery stores, problems were still identified in many community hospitals. Therefore, continuous surveillance is essential, and there is a strong need to implement measures to enhance the health literacy of grocery store operators, particularly in domains that remain problematic in each CPH.

Keywords: Health product literacy, Rational drug use, Safe health products, Consumer protection, Grocery store, Crown Prince Hospital(CPH)

คำนำ

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนต่อเนื่องจากรายงานเรื่อง “สถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ และความสัมพันธ์ของคะแนนความรอบรู้ของผู้ประกอบการกับการผ่านเกณฑ์ประเมินร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) ของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)” โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ และ สถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพจำแนกตามรายโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)

รายงานนี้มุ่งเติมเต็มองค์ความรู้จากรายงานก่อนหน้า โดยใช้ข้อมูลจาก ระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ระดับของโรงพยาบาล (F1-S) และผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) สิ่งสำคัญของรายงานฉบับนี้คือการนำเสนอผลการศึกษารายโรงพยาบาลเพื่อให้แต่ละ รพร. สามารถใช้ข้อมูลเฉพาะพื้นที่เพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์และออกแบบแนวทางการแก้ไขปัญหาเชิงบริบท เช่น การพบผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมในร้านชำ หรือการยกระดับความรอบรู้ทั้ง 6 ด้านของผู้ประกอบการ เพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละ รพร. มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อปัญหาในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

ขอขอบคุณเภสัชกรผู้รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคและทีมสาธารณสุขจากโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชทั้ง 21 แห่ง ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลร้านชำอย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณ ภก.อนุวิท กงกู่คำ (รพร. หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์), ภญ.อัญชลี พิมพ์รัตน์, ภก.ทวีพงษ์ แก้วเต็ม และ ภญ.ดาริน จิพัฒน์นาดี (รพร.ด่านซ้าย จ.เลย) ที่สนับสนุนการนำเสนอข้อมูลสถานการณ์และอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ ขอขอบคุณ ภก.ประยูร พันธุ์แสง (รพร.นครไทย), ภญ.อัปสร บุญยัง (สสจ.พิษณุโลก) และ ผศ.(พิเศษ) ภญ.รุ่งทิพา หมั่นปา (ประธานชมรมเภสัชกรรมปฐมภูมิฯ) ที่ให้ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการอันมีคุณค่าในการวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหา ตลอดจนขอขอบคุณ คุณวิชาญ เอี่ยมศรีมีกุล และ ภก.พัฐเดช มกรรัตน์ สำหรับการสนับสนุนด้านข้อมูลและเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับฐานข้อมูล

ขอขอบคุณ มูลนิธิวิทยาลัยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ (มวคบ.) ภายใต้แผนงานพัฒนาความเข้มแข็งระบบงานคุ้มครองผู้บริโภคระดับพื้นที่ (คคส.) และการสนับสนุนทุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่เอื้อให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วง

ผู้จัดทำโครงการหวังว่ารายงานฉบับนี้จะช่วยเสริมข้อมูลเชิงลึกด้านความรู้และสถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภครายโรงพยาบาล เพื่อให้บุคลากรที่รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคของแต่ละ รพร. สามารถนำข้อมูลไปใช้วางแผนพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะช่วยขับเคลื่อนโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสู่การเป็น “องค์กรแห่งความสุข” ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาย่างยั่งยืนต่อไป

คณะผู้จัดทำโครงการ

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	จ
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	๘
สารบัญภาพ	๘
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	7
2.1 โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช	7
2.2 การจัดระดับขีดความสามารถของหน่วยงานในระบบบริการสุขภาพ	8
2.3 โปรแกรมเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP)	11
2.4 สถานการณ์การจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ	14
2.5 ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ	15
2.6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง	18
2.7 การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ	19
2.8 กรอแนวคิด	20
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	22
3.1 รูปแบบการศึกษา	22
3.2 แหล่งข้อมูล	22
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	22
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	23

หัวข้อ	หน้า
3.5 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	23
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	24
บทที่ 4 ผลการศึกษา	25
ส่วนที่ 1 สถานการณ์การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ	25
4.1 จำนวนร้านชำที่สำรวจ	25
4.2 ผลการสำรวจด้านสถานที่	27
4.3 ผลการสำรวจการจำหน่ายยา จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ	29
4.4 ผลการสำรวจการจำหน่ายสมุนไพรและเครื่องสำอางของร้านชำ จำแนกตามโรงพยาบาล และเขตสุขภาพ	34
4.5 สมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาต 5 รายการแรก แยกตาม รพร.	37
4.6 ผลการสำรวจด้านการจำหน่ายอาหารและการโฆษณา ของร้านชำจำแนกตาม รพร. และ เขตสุขภาพ	37
4.7 ผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP)	41
ส่วนที่ 2 คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ จำแนกตาม รพร. และ เขตสุขภาพ และปัจจัยที่สัมพันธ์	44
4.8 คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ จำแนกตาม รพร. และ เขตสุขภาพ	44
4.9 คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำจำแนกตาม รพร. และความถี่ของจำนวนร้านชำจำแนกตามคะแนนความรอบรู้ที่จัดตัด 90 คะแนนจำแนกตาม เขตสุขภาพ	52
4.10 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบ การร้านชำ	55
4.10.1 คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำจำแนก ตามผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP)	55

หัวข้อ	หน้า
4.10.2 ความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างระดับของ รพร. (F1-S) กลุ่ม GG (สีเขียว สีเหลืองและสีแดง) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า	55
4.10.3 ความสัมพันธ์ ระหว่างผลการประเมินร้านค้าประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านค้าที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า	56
4.11 คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้าจำแนกตาม ผลประเมินร้านค้าประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP) จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ	60
4.11.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ระหว่างกลุ่มของผลการประเมินร้านชำ	60
4.11.2 เปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ที่มากกว่า 90 คะแนนระหว่างกลุ่มของผลการประเมินร้านชำ	64
บทที่ 5 อภิปรายผล สรุปผลการศึกษา ข้อเสนอแนะ	67
5.1 สถานการณ์การจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพไม่เหมาะสมในร้านชำ จำแนกตาม รพร.	67
5.2 ผลการประเมินคุณภาพของร้านชำ	70
5.3 ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการ	71
5.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ของผู้ประกอบการร้านชำ	72
5.5 การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำผ่านการพัฒนาคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการ	74
5.6 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ	75
5.6.1 ข้อจำกัดของการศึกษา	75
5.6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงการวิจัย	76

หัวข้อ	หน้า
5.7 สรุปผลการศึกษา	77
บรรณานุกรม	78
ภาคผนวก	81
- ผลสำรวจรายการยาบรรจุเสร็จที่มีใช้ฯ, ยาอันตราย 45 ที่พบมารายการแรก แยกตาม โรงพยาบาล ต่อจากตาราง 4.5	82
- แบบวัดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ของผู้ประกอบการร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพ (GGP) (แยกแต่ละมิติ)	89
- คู่มือการเก็บข้อมูลและแปลผลรายข้อแบบสำรวจความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของ ผู้ประกอบการร้านชำ	92

สารบัญตาราง

หัวข้อ	หน้า
ตารางที่ 2.1 รายชื่อของ รพร. ทั้ง 21 แห่ง เขตสุขภาพ ระดับโรงพยาบาล (จำนวนเตียง)	10
ตารางที่ 2.2 เกณฑ์การตรวจประเมินร้านชำ (GG, G-RDU,G-SHP)	13
ตารางที่ 4.1 จำนวน ร้อยละของร้านชำที่เก็บข้อมูลจำแนกตามโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) 21 แห่ง และ เขตสุขภาพ	26
ตารางที่ 4.2 ผลการสำรวจด้านสถานที่ของร้านชำ ชั้นวาง และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมาย หรือไม่มีใบอนุญาต จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ	27
ตารางที่ 4.3 ผลการสำรวจการจำหน่ายยา จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ	31
ตารางที่ 4.3.1 ผลสำรวจรายการยาบรรจุเสร็จที่มีใช้ฯ, ยาอันตราย 45 รายการแรก แยกตาม รพร.	33
ตารางที่ 4.4 ผลการสำรวจการจำหน่ายสมุนไพรและเครื่องสำอางของร้านชำ จำแนกตามโรงพยาบาลและเขตสุขภาพ	35
ตารางที่ 4.5 สมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาต 5 รายการ แยกตาม รพร.	38
ตารางที่ 4.6 ผลการสำรวจด้านการจำหน่ายอาหารและการโฆษณา ของร้านชำจำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ	39
ตารางที่ 4.7 ผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP)	42
ตารางที่ 4.8 คะแนนความรอบรู้จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ	46
ตารางที่ 4.9 คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำจำแนกตาม รพร. และความถี่ของจำนวนร้านชำจำแนกตามคะแนนความรอบรู้ที่จัดตัด 90 คะแนน จำแนกตามเขตสุขภาพ	53
ตารางที่ 4.10 ความสัมพันธ์ ระหว่างผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ	58
ตารางที่ 4.11.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ระหว่างกลุ่มของผลการประเมินร้านชำ	62
ตารางที่ 4.11.2 เปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ที่มากกว่า 90 คะแนนระหว่างกลุ่มของผลการประเมินร้านชำ	65

สารบัญภาพ

หัวข้อ	หน้า
แผนภาพที่ 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของ รพร. (F1-S) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์ สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า	59
แผนภาพที่ 4.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง GG (สีเขียว เหลืองและแดง) กับคะแนนความรอบรู้ด้าน ผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า	59

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2519 ภายใต้มูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช โดยมีปณิธานสำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของประชาชนชาวไทย โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทุรกันดารหรือห่างไกล ปัจจุบันมีโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชรวมทั้งสิ้น 21 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขในการส่งเสริม “การใช้ยาอย่างสมเหตุผล” (Rational Drug Use: RDU) และสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่ประเทศที่มีระบบสุขภาพปลอดภัย ครอบคลุมถึงแหล่งกระจายยาในชุมชน เช่น ร้านชำ โรงเรียน และสถานประกอบการต่าง ๆ (กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ความปลอดภัยในการจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ โดยเฉพาะในจังหวัดที่ตั้งของ รพร. พบว่า ปัญหาการจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมายยังคงเป็นประเด็นสำคัญของระบบสาธารณสุขในระดับพื้นที่ โดยร้านชำจำนวนมากจำหน่ายยานอกเหนือจากกลุ่มยาสามัญประจำบ้าน เช่น ยาปฏิชีวนะ ยาแก้ปวด ยาชุด และยาที่มีส่วนผสมของสเตียรอยด์ ซึ่งก่อให้เกิดการใช้ยาไม่สมเหตุผลและนำไปสู่ปัญหาเชื้อดื้อยา (วราภรณ์ สังข์ทอง, 2558; พยอม เพชรบุรณิน & สุรศักดิ์ เส่าแก้ว, 2561; ศิริพร จิตประเสริฐศิริ, 2561; อัปสร บุญยัง & รุ่งทิพา หมื่นปา, 2561)

ผลการศึกษาที่ผ่านมาในหลายจังหวัดยืนยันแนวโน้มอย่างชัดเจน เช่น การศึกษาในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่าร้อยละ 51.8 ของร้านชำจำหน่ายยาปฏิชีวนะ และพบการเก็บรักษายาไม่เหมาะสมถึงร้อยละ 27 (วราภรณ์ สังข์ทอง, 2558) ส่วนในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าร้อยละ 73.8 ของร้านชำในพื้นที่อำเภอหล่มเก่า เขาค้อ และน้ำหนาว จำหน่ายยาที่ไม่ปลอดภัย โดยยาที่พบบ่อย ได้แก่ ยาแก้ไข้หวัด ยาธาตุน้ำขาวตรากระต่ายบิน และยาปฏิชีวนะกลุ่ม tetracycline และ amoxicillin (พยอม เพชรบุรณิน และสุรศักดิ์ เส่าแก้ว, 2561) ขณะที่ การศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าร้านชำร้อยละ 94.9 จำหน่ายยาผิดกฎหมายและบางแห่งจำหน่ายยาชุดหรือยาหมอดอายุ โดยเจ้าของร้านส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่ายาดังกล่าวเป็นยาสามัญประจำบ้านเนื่องจากการโฆษณาที่คลาดเคลื่อนจากสื่อ (ศิริพร จิตประเสริฐศิริ, 2561) นอกจากนี้การศึกษาในจังหวัดพิษณุโลกยังพบว่าร้านชำร้อยละ 47.9 จำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสม โดยยาที่พบบ่อย ได้แก่ paracetamol, diclofenac, piroxicam และยาปฏิชีวนะกลุ่ม tetracycline และ penicillin ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ ความต้องการของคนในชุมชน ความต้องการผลกำไร การได้รับคำแนะนำจากร้านยา และการขาดการอบรม

ด้านกฎหมายการขายยา (อัปสร บุญยั้ง และรุ่งทิวา หมื่นปา, 2561) รวมถึงความรู้ด้านยาและผลิตภัณฑ์ยาของผู้ประกอบการร้านชำ ดังการศึกษาสำรวจ ร้านชำ 65 แห่งใน 38 จังหวัดทั่วประเทศและกรุงเทพมหานคร โดยศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างคะแนนความรอบรู้กับผลการประเมินคุณภาพร้านชำทั่วไป (GG) ร้านชำคุณภาพประเภททั่วไป (GG) การใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) (ชยานนท์ แกมทอง และคณะ, 2568)

ความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Health Product Literacy: HPL) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และใช้เหตุผลในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการสุขภาพอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการปกป้องสิทธิและส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่เหมาะสม (พันธะกานต์ ยืนยง, 2568) งานวิจัยชี้ว่า เมื่อบุคคลมีระดับความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ดี จะสามารถดูแลสุขภาพตนเองและให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม (พุลลาภ ฉันทวิจิตรวงศ์, 2563) ในขณะที่การศึกษาของ ศิลวรา เจริญกุล และ ชิตชนก เรือนก้อน (2564) พบว่าประชาชนในเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เหมาะสม การศึกษานำร่องในผู้ประกอบการร้านชำยังพบว่า ร้านที่ไม่จำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพสูงกว่าร้านที่จำหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (106.75 เทียบกับ 90.00 คะแนน) (นพมาศ จันทรละออ และคณะ, 2567) สอดคล้องกับข้อเสนอของ สุนิษา ถิ่นแก้ว และคณะ (2566) ที่ระบุว่า การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและความปลอดภัยของยาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน

ในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาลู่ประเทศที่มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พ.ศ. 2566–2570 ของคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ มุ่งให้ทุกจังหวัดดำเนินการเป็น “จังหวัดใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU Province)” เพื่อยกระดับระบบสุขภาพให้มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมการพัฒนาสถานบริการทุกระดับ รวมถึงร้านขายยาและร้านชำ (คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ, 2566) เพื่อรับมือกับปัญหาเหล่านี้ อย่างทันเวลา ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงได้ร่วมกันพัฒนา โปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวังและควบคุมแหล่งจำหน่ายยาในระดับพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาเกณฑ์ร้านชำคุณภาพ และแบบวัดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ของผู้ประกอบการร้านชำ เพื่อยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (ศูนย์วิชาการ
คุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ, 2567)

อย่างไรก็ตาม การเฝ้าระวังในพื้นที่ยังสะท้อนปัญหาการกระจายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น การจำหน่ายยาชุด ยาอันตราย หรือผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีการโฆษณาเกินจริง ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญ ในการคุ้มครองผู้บริโภค การศึกษานำร่องที่ผ่านมาอาจมีข้อจำกัดในการเลือกพื้นที่จากเขตสุขภาพที่ไม่ครอบคลุมทั้งหมด และยังขาดข้อมูลเฉพาะของ รพร.แต่ละแห่ง ดังนั้น รายงานฉบับนี้เป็นส่วนต่อเนื่องจากการศึกษาเรื่อง “สถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ และความสัมพันธ์ของคะแนนความรอบรู้ของผู้ประกอบการกับการผ่านเกณฑ์ประเมินร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) ของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)” โดยมุ่งเติมเต็มองค์ความรู้ ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ ได้แก่ ระดับของ รพร. (F1-S) และผลการประเมินคุณภาพร้านชำทั้ง 3 ประเภทคือ GG, G-RDU, และ G-SHP และศึกษาสถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในราย รพร. เพื่อให้แต่ละ รพร. สามารถใช้ข้อมูลเฉพาะพื้นที่ในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเชิงบริบทและส่งเสริมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการวางแผนพัฒนามาตรการเฝ้าระวังและส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างปลอดภัยในระดับชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยได้แก่ ระดับของ รพร. ผลการประเมิน ร้านชำคุณภาพประเภททั่วไป (GG) ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)
2. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำจำแนกตามโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)

1.3 ขอบเขตการวิจัย

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนต่อเนื่องจากรายงานเรื่อง “สถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและ

ผลิตภัณฑ์สุขภาพ และความสัมพันธ์ของคะแนนความรอบรู้ของผู้ประกอบการกับการผ่านเกณฑ์ประเมินร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) ของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)” โดยเพิ่มเติมการวิเคราะห์ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำได้แก่ ระดับของ รพร. (F1-S) ผลการประเมิน ร้านชำคุณภาพประเภททั่วไป (GG) การใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) และวิเคราะห์สถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพจำแนกตามราย รพร. ทั้งทั้งประเทศไทย จำนวน 21 แห่ง โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ที่ได้จากการสำรวจแบบภาคตัดขวางระหว่างวันที่ 16 มีนาคม 2568 – 31 กรกฎาคม 2568 จากแหล่งข้อมูลคือ โปรแกรมระบบเฝ้าระวังยา และผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH)

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ หมายถึง ความรอบรู้ในเรื่องยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพอื่น ๆ ประกอบด้วย 6 มิติจำนวน 23 ข้อ คือ 1. การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ 2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ 3. การสื่อสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ การโต้ตอบซักถามแลกเปลี่ยน 4. การตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์สุขภาพ 5. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และ 6. การบอกต่อ

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรอบรู้ ในการศึกษาหมายถึง

- ระดับขีดความสามารถของ รพร. ที่กำหนดโดยกระทรวงสาธารณสุขได้แก่ระดับ F1 ถึง S
- ผลการประเมินคุณภาพของร้านชำได้แก่ ร้านชำประเภททั่วไป (General Grocery store, GG)

ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (Grocery store-Rational Drug Use, G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (Grocery store- Safety Health Products, G-SHP) โดยการศึกษาจะใช้เกณฑ์การแบ่งของร้านชำตามนิยามในคู่มือประเภทการใช้โปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP) (ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ, 2567)

ร้านชำประเภททั่วไป (GG) เป็นร้านชำที่เครือข่ายคุ้มครอง ผู้บริโภคใน ชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ชุมชน องค์กร ผู้บริโภคคุณภาพองค์กรของผู้บริโภค ศูนย์แจ้งเตือนภัย และแกนนำอื่นๆ ในชุมชน ดำเนินการตรวจ เพื่อการเฝ้า ระวังผลิตภัณฑ์

สุขภาพทั่วไปในชุมชนเบื้องต้น มุ่งตรวจประเมินเฉพาะผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีจำหน่าย และโฆษณา ภายในร้านชำ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ สีเขียว, สีเหลือง และสีแดง

- **ร้านชำประเภททั่วไปสีเขียว** จัดเป็นประเภทร้านชำปลอดภัย หมายถึงร้านชำที่ไม่มีการขายยา หรือมีการขายเฉพาะยาสามัญประจำบ้าน และมี การขายผลิตภัณฑ์ สุขภาพอื่น (อาหาร เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ถูกต้องตามกฎหมาย สามารถพัฒนาและยกระดับเป็นร้านชำคุณภาพได้
- **ร้านชำประเภททั่วไปสีเหลือง** จัดเป็นประเภทร้านชำเสี่ยง หมายถึงร้านชำที่ไม่มีการขายยาหรือ มีการขายเฉพาะยาสามัญประจำบ้านและมีการขายผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ที่อาจไม่เป็นไปตามข้อกำหนดบางประการซึ่งอาจสามารถแก้ไขได้ทันทีหรือภายในเวลา เช่นการมี ผลิตภัณฑ์เสื่อมคุณภาพ สามารถพัฒนาและยกระดับเป็นร้านชำสีเขียวได้
- **ร้านชำประเภททั่วไปสีแดง** จัดเป็นประเภทร้านชำอันตราย เป็นร้านชำที่มีการจำหน่ายยา และ/หรือผลิตภัณฑ์สุขภาพ (เช่น ยา อาหาร เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ที่ผิดกฎหมาย หรือเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น การขายยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ยาที่มีได้ขึ้นทะเบียน ตำรับยา ผลิตภัณฑ์ที่ทะเบียนตำรับถูกเพิกถอน ผลิตภัณฑ์เสื่อมคุณภาพ หรือไม่มีฉลากภาษาไทย หรือมีการ โฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมาย หลอกหลวง หรือโอ้อวดเกินจริง และไม่สามารถแก้ไขได้ทันที หรือมีความเสี่ยงต่อสุขภาพของผู้บริโภคอย่างมาก

ร้านชำประเภทคุณภาพ (Good Grocery store Practice, GGP) เป็นร้านชำที่เภสัชกรปฐมภูมิ หรือ เภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการตรวจประเมินและรับรอง โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย คือ ร้านชำคุณภาพ ประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU: Grocery store-Rational Drug Use) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP: Grocery store- Safety Health Products)

ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (Grocery store-Rational Drug Use, G-RDU) เป็นร้านชำที่เภสัชกรปฐมภูมิหรือเภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการตรวจประเมินและรับรองตามแบบตรวจร้านชำตาม เกณฑ์ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล โดยตรวจประเมินสถานที่ ยาที่มีจำหน่ายภายในร้าน การโฆษณายาภายในร้านและหน้าร้าน รวมถึงความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ

ร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (Grocery store- Safety Health Products, G-SHP) เป็นร้านชำที่เภสัชกรปฐมภูมิหรือเภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการตรวจประเมิน และรับรองตามแบบตรวจร้านชำตามเกณฑ์ร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัยโดยตรวจ

สถานที่ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ที่มีขายภายในร้าน การโฆษณา
ผลิตผลิตภัณฑ์สุขภาพ ภายในร้านและหน้าร้านและความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการ
ร้านชำ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

2.1 โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากพระราชดำริอันเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 เมื่อครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โดยมีพระราชปณิธานมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดารให้สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพ

แนวคิดการก่อตั้งโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2519 เพื่อเฉลิมพระเกียรติในวาระที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมายุครบ 25 พรรษา และเพื่อเป็นการสนองพระราชปณิธานในการดูแลประชาชนให้ได้รับบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชจึงก่อตั้งขึ้นจากการยกระดับโรงพยาบาลอำเภอในพื้นที่ห่างไกลให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านบุคลากร การบริหารจัดการ และคุณภาพการบริการทางการแพทย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จพระราชดำเนินวางศิลาฤกษ์ และเปิดโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชทุกแห่งด้วยพระองค์เอง นับเป็นสัญลักษณ์แห่งความผูกพันระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาชนในชนบท

ปัจจุบันมีโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช จำนวน 21 แห่งทั่วประเทศ ภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับเป็นองค์นายกิตติมศักดิ์ วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งและดำเนินงานของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชประกอบด้วย

1. **ด้านบริการสุขภาพ:** มุ่งเป็นแหล่งบริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ประชาชนได้รับการดูแลสุขภาพอย่างเท่าเทียม
2. **ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต:** เสริมสร้างสุขภาวะและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ผ่านการให้บริการที่มีมาตรฐานระดับโรงพยาบาลชุมชน และต่อยอดไปสู่ระดับที่ได้รับการรับรองคุณภาพสากล
3. **ด้านสนองพระราชปณิธาน:** ดำเนินงานตามแนวทางของพระราชปณิธานเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่มั่นคง และเข้าถึงบริการสุขภาพที่ปลอดภัย

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชแต่ละแห่งมุ่งเน้นการบริหารจัดการตามหลัก ธรรมาภิบาลและการจัดการคุณภาพองค์กร (TQA) รวมทั้งแนวทาง รางวัลคุณภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System Quality Award) เพื่อให้เป็นโรงพยาบาลชุมชนที่มีคุณภาพและมีความสุขอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ และชุมชนโดยรอบ

นอกจากนี้ โรงพยาบาลยังมีการนำ เทคโนโลยีดิจิทัลทางการแพทย์ เข้ามาใช้ เช่น ระบบ Telemedicine และ Paperless Hospital System เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ ลดความแออัดในโรงพยาบาล และขยายการดูแลสุขภาพไปสู่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชจึงถือเป็นแบบอย่างของโรงพยาบาลชุมชนที่ยึดมั่นในพระราชปณิธาน “ให้ประชาชนมีสุขภาพดีทั่วถึงและเท่าเทียม” อย่างแท้จริง

2.2 การจัดระดับขีดความสามารถของหน่วยงานในระบบบริการสุขภาพ (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2565 และ กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

ประเทศไทยได้จัดระบบบริการสุขภาพเป็นลำดับขั้น เพื่อให้การดูแลสุขภาพของประชาชนครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับหลัก ได้แก่ ระดับปฐมภูมิ ระดับทุติยภูมิ และระดับตติยภูมิ ซึ่งแต่ละระดับมีขีดความสามารถและภารกิจแตกต่างกันตามบทบาทในระบบบริการสุขภาพ

2.2.1 หน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ

ระดับปฐมภูมิเป็นหน่วยบริการที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ทำหน้าที่ให้บริการพื้นฐานด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาเบื้องต้น และการฟื้นฟูสุขภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สถานบริการสาธารณสุขชุมชน (สสช.) ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือทุรกันดาร เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานได้ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำให้บริการดูแลผู้ป่วยในพื้นที่ และหากพบผู้ป่วยที่เกินขีดความสามารถในการดูแล จะส่งต่อไปยังสถานอนามัยหรือหน่วยบริการที่มีศักยภาพสูงกว่า

2. ศูนย์สุขภาพชุมชนเมือง (ศสม.) เป็นหน่วยบริการในเขตเมืองหรือชุมชนหนาแน่น อยู่ภายใต้การกำกับของโรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลทั่วไป มีบทบาทในการให้บริการแบบบูรณาการ ทั้งการรักษา ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูสุขภาพ โดยเน้นการดำเนินงานเชิงรุกและการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เป็นหน่วยบริการที่ครอบคลุมทั้งด้าน สร้างเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟู โดยมุ่งเน้นบริการเชิงรุกและ การมีส่วนร่วมของชุมชน รพ.สต. แบ่งตามขนาดประชากรที่รับผิดชอบ ได้แก่ ขนาดเล็ก: ดูแลประชากร ไม่เกิน 3,000 คน ขนาดกลาง: ดูแลประชากร 3,000–6,000 คน ขนาดใหญ่: ดูแลประชากรมากกว่า 6,000 คน มีข้อกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ด้านสุขภาพอย่างน้อย 1 คนต่อประชากร 1,250 คน เพื่อให้การ บริการมีคุณภาพและทั่วถึง (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2565)

2.2.2 หน่วยบริการสุขภาพระดับทุติยภูมิ

ระดับทุติยภูมิทำหน้าที่รองรับผู้ป่วยที่ส่งต่อจากหน่วยบริการระดับปฐมภูมิ และให้บริการทาง การแพทย์ที่ซับซ้อนมากขึ้น แบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. โรงพยาบาลชุมชนขนาดเล็ก (F3) – ขนาดประมาณ 30 เตียง มีแพทย์ทั่วไป 1–2 คน ให้บริการผู้ป่วยไม่ซับซ้อน ไม่มีห้องผ่าตัดใหญ่
2. โรงพยาบาลชุมชนขนาดกลาง (F2) – ขนาด 30–90 เตียง มีแพทย์ทั่วไปหรือแพทย์ เวชศาสตร์ครอบครัว 2–5 คน ให้บริการผู้ป่วยใน มีห้องคลอดและห้องผ่าตัด
3. โรงพยาบาลชุมชนขนาดใหญ่ (F1) – ขนาด 90–120 เตียง มีแพทย์ทั่วไปและแพทย์ เฉพาะทางหลัก 3–10 คน มีบริการผ่าตัด ห้องคลอด และหอผู้ป่วยในครบถ้วน
4. โรงพยาบาลแม่ข่าย (M2) – ขนาดตั้งแต่ 120 เตียงขึ้นไป มีแพทย์เฉพาะทาง ครบ 6 สาขาหลัก และมีระบบสนับสนุนทางการแพทย์ที่ครบวงจร เช่น ห้องปฏิบัติการและหอผู้ป่วยหนัก หน่วยบริการระดับนี้ทำหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่เครือข่ายบริการปฐมภูมิใน แต่ละอำเภอ (กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

2.2.3. หน่วยบริการสุขภาพระดับตติยภูมิ

เป็นระดับสูงสุดของระบบบริการสุขภาพ ให้บริการผู้ป่วยที่ต้องการการรักษาเฉพาะทางหรือ ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. โรงพยาบาลทั่วไปขนาดเล็ก (M1) – มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญครบทุกสาขาหลักและบางสาขา รอง ทำหน้าที่รับผู้ป่วยส่งต่อจากโรงพยาบาลชุมชน
2. โรงพยาบาลทั่วไประดับมาตรฐาน (S) – มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญสาขาหลัก สาขารอง และ บางสาขาย่อย ให้บริการรักษาผู้ป่วยที่ซับซ้อนระดับมาตรฐาน
3. โรงพยาบาลศูนย์ระดับสูง (A) – เป็นหน่วยบริการที่มีเทคโนโลยีทางการแพทย์ขั้นสูงสุด

มีแพทย์เชี่ยวชาญครบทุกสาขา รวมทั้งภารกิจด้านการเรียนการสอนและงานวิจัยทางการแพทย์ระดับตติย
ภูมิจึงเป็นหน่วยบริการหลักที่รองรับการส่งต่อผู้ป่วยจากระดับล่าง และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทาง
วิชาการในระบบสุขภาพ (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2566)

ตารางที่ 2.1 รายชื่อของ รพร. ทั้ง 21 แห่ง เขตสุขภาพ ระดับโรงพยาบาล (จำนวนเตียง)

ลำดับที่	เขตสุขภาพ	ระดับ รพ.(จำนวนเตียง)	รพร.	จังหวัด
1	1	F1 (42)	เด่นชัย	แพร่
2		M2(124)	ปัว	น่าน
3		M2(60)	เชียงของ	เชียงราย
4	2	M2(120)	นครไทย	พิษณุโลก
5		F1(105)	หล่มเก่า	เพชรบูรณ์
6	3	M2(90)	ตะพานหิน	พิจิตร
7	5	M2(60)	จอมบึง	ราชบุรี
8	6	S(466)	สระแก้ว	สระแก้ว
9	7	M2(150)	กระนวน	ขอนแก่น
10		M1(177)	กุฉินารายณ์	กาฬสินธุ์
11	8	M2(138)	บ้านดุง	อุดรธานี
12		M2(60)	ด่านซ้าย	เลย
13		M1(266)	ท่าบ่อ	หนองคาย
14		S(276)	สว่างแดนดิน	สกลนคร
15		M2(197)	ธาตุพนม	นครพนม
16	10	S(395)	เดชอุดม	อุบลราชธานี
17		M2(120)	เลิงนกทา	ยโสธร
18	11	M2(111)	ฉวาง	นครศรีธรรมราช
19		M2(90)	เวียงสระ	สุราษฎร์ธานี
20	12	M2(90)	สายบุรี	ปัตตานี
21		F1(90)	ยะหา	ยะลา

2.3 โปรแกรมเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH)

โปรแกรมเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) ได้ถูกพัฒนาขึ้นจากความร่วมมือของศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวังแหล่งกระจายยาในชุมชน และทำให้ทราบสถานการณ์ภาพรวมการกระจายยา และผลิตภัณฑ์สุขภาพในพื้นที่ นำไปสู่การจัดการความเสี่ยงของผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีความปลอดภัย ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

แบบบันทึกการตรวจร้านชำ ประกอบด้วย 7 ตอน จากคู่มือการใช้โปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP) ดังรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลผู้ถูกสัมภาษณ์ ข้อมูลร้านชำ (ชื่อ เจ้าของ ลักษณะสถานที่ใบอนุญาตขายผลิตภัณฑ์ การขายผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสม และหน่วยบริการในพื้นที่)

ตอนที่ 2 ข้อมูลการขายยา ได้แก่ การขายเฉพาะยาสามัญประจำบ้าน และไม่มีการขายยา (1) ยาอันตราย (เช่น เอ็นเสด/ยาปฏิชีวนะ) (2) ยาควบคุมพิเศษ (เช่น สเตียรอยด์) (3) ยาบรรจุเสร็จที่มีไซยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ (4) ยาชุด (5) ยาเสื่อมคุณภาพ (6) ยาไม่มีเลขทะเบียนตำรับยา (7) ยาที่ถูกยกเลิกทะเบียนตำรับ/ยาที่ถูกเพิกถอนทะเบียนตำรับยา และแหล่งจัดซื้อยามาขาย

ตอนที่ 3 ข้อมูลการขายอาหาร ได้แก่ (1) ขายอาหารที่ อย. กำหนดให้มีฉลาก ต้องมีฉลากครบถ้วนสมบูรณ์ และ (2) ไม่มีการขายอาหารเสื่อมคุณภาพ

ตอนที่ 4 ข้อมูลการขายเครื่องสำอาง ได้แก่ (1) ขายเครื่องสำอางต้องมีฉลากภาษาไทย และมีข้อมูลฉลากครบถ้วนสมบูรณ์ และ (2) ไม่มีการขายเครื่องสำอางที่ห้ามจำหน่าย

ตอนที่ 5 ข้อมูลการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร ได้แก่ (1) ขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรมีฉลากภาษาไทย และเป็น “ผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างง่าย” และ (2) ไม่มีการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรเสื่อมคุณภาพ

ตอนที่ 6 ข้อมูลการโฆษณาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ ได้แก่ (1) ไม่พบโฆษณาหรือพบโฆษณาที่ถูกต้องตามกฎหมายเผยแพร่ในร้านและหน้าร้าน (2) ไม่พบโฆษณาอาหาร/เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์สมุนไพร หรือพบโฆษณาอาหาร/เครื่องสำอาง/ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ที่ถูกต้องตามกฎหมายเผยแพร่ในร้านและหน้าร้าน

ตอนที่ 7 ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ เป็นการวัดความรอบรู้ในเรื่องยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพอื่นๆ ใน 6 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูล ความเข้าใจ การโต้ตอบซักถาม

แลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการบอกต่อ

เนื้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับโปรแกรมเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) สามารถศึกษารายละเอียดได้ในเอกสารอ้างอิง (ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ, 2567) ในส่วนที่จะกล่าวต่อไปจะเน้นเฉพาะในส่วนของเกณฑ์การประเมินร้านชำได้แก่ ร้านชำประเภททั่วไป (General Grocery Store; GG) และร้านชำประเภทร้านชำคุณภาพ (Good Grocery store Practice; GGP) โดยร้านชำคุณภาพแบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย คือ ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (Grocery store- Rational Drug; G-RDU) และ ร้านชำประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (Grocery store-Safety Health Products; G-SHP)

2.3.1 ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (Grocery store-Rational Drug Use, G-RDU)

เป็นร้านชำที่เภสัชกรปฐมภูมิหรือเภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการตรวจประเมินและรับรองตามแบบตรวจร้านชำตามเกณฑ์ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล โดยตรวจประเมินสถานที่ ยาที่มีจำหน่ายภายในร้าน การโฆษณาภายในร้านและหน้าร้าน รวมถึงความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ

2.3.2 ร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (Grocery store-Safety Health Products, G-SHP) เป็นร้านชำที่เภสัชกรปฐมภูมิหรือเภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินการตรวจประเมินและรับรองตามแบบตรวจร้านชำตามเกณฑ์ร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัยโดยตรวจสถานที่ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ที่มีขายภายในร้าน การโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพ ภายในร้านและหน้าร้านและความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ

2.3.3 แบบบันทึกการตรวจร้านชำ ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วน คือส่วนที่ 1 สถานที่ ส่วนที่ 2 ผลิตภัณฑ์ ส่วนที่ 3 ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ แบ่งได้เป็น 7 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เช่น สถานที่เหมาะสม, ผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมายและไม่เหมาะสม ตอนที่ 2 ข้อมูลการขายยา ตอนที่ 3 ข้อมูลการขายอาหาร ตอนที่ 4 ข้อมูลการขาย เครื่องสำอาง ตอนที่ 5 ข้อมูลการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร ตอนที่ 6 ข้อมูลการโฆษณาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ ตอนที่ 7 ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ (ภาคผนวก)

2.3.4 เกณฑ์การตรวจประเมินร้านชำ (GG, G-RDU, G-SHP)

ตารางที่ 2.2 เกณฑ์การตรวจประเมินร้านชำ (GG, G-RDU,G-SHP)

ตอนที่	ข้อมูล	การประเมินระดับคะแนน				
		ร้านชำทั่วไป (GG)			ร้านชำคุณภาพ (GGP)	
		ระดับสี			การใช้จ่ายสม เหตุผล (G-RDU)	ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ปลอดภัย (G-SHP)
		เขียว	เหลือง	แดง		
1	ข้อมูลทั่วไป	ไม่ตรวจประเมิน			ข้อ 7 สถานที่เหมาะสม (“ใช่” ทั้ง 2 ข้อ), ข้อ 10 ผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมาย และไม่เหมาะสม (“ไม่มี”)	
2	การขายยา	5	4	ไม่ใช่ เขียว หรือ เหลือง	5	5
3	การขายอาหาร	2	1		ไม่ตรวจประเมิน	2
4	การขายเครื่องสำอาง	2	2		ไม่ตรวจประเมิน	2
5	การขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร	2	1		ไม่ตรวจประเมิน	2
6	การโฆษณาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ -ยา	1	1		1	1
	-ผลิตภัณฑ์สุขภาพ	1	1		ไม่ตรวจประเมิน	1
7	ความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ	ไม่ตรวจประเมิน			มากกว่า 90 คะแนน	มากกว่า 90 คะแนน

2.3.4.1 การประเมินร้านค้าประเภททั่วไป จะประเมินเฉพาะส่วนที่ 2 ด้านผลิตภัณฑ์ โดยพิจารณาข้อมูล
ตอนที่ 2 – 6 ดังนี้

- **สีเขียว** ผลการตรวจร้านค้าได้คะแนนเต็มทุกตอน รวม 13 คะแนน ซึ่งหมายถึงข้อมูลการขายยา และผลิตภัณฑ์สุขภาพถูกต้องทั้งหมด
- **สีเหลือง** ผลการตรวจร้านค้าได้คะแนนผลิตภัณฑ์รวม 10 คะแนน ถึง 12 คะแนน โดยคะแนนที่ขาดหายไป เป็นข้อที่มีข้อบกพร่องที่สามารถแก้ไขหรือปรับปรุงได้ เช่น ผลิตภัณฑ์เสื่อมคุณภาพ
- **สีแดง** ผลการตรวจร้านค้าได้คะแนนผลิตภัณฑ์รวมน้อยกว่า 10 คะแนน

2.3.4.2 การประเมินร้านค้าประเภทคุณภาพ(GQP) แบ่งออกเป็นสองประเภทได้แก่

- **การประเมินร้านค้าประเภทการใช้จ่ายสมเหตุผล (G-RDU)** เป็นการตรวจประเมินเพื่อยกระดับร้านค้าในด้านคุณภาพ โดยใช้เกณฑ์ร้านค้าคุณภาพซึ่งรวมเกณฑ์ด้านสถานที่ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านความรู้ของผู้ประกอบการร้านค้าโดย พิจารณาข้อมูลตอนที่ 1, 2, 7 และตอนที่ 6 เฉพาะยา ร้านค้าที่จะจัดเป็น “ร้านค้าประเภทการใช้จ่ายสมเหตุผล (G-RDU)” ต้องมีผลการตรวจประเมินร้านค้า ดังนี้ ผลประเมิน

- (1) ด้านสถานที่ต้อง “ผ่าน” ผลประเมิน (2) ด้านผลิตภัณฑ์ ต้องได้คะแนนเต็ม 6 คะแนน ผลประเมิน
- (3) ด้านความรอบรู้ผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการ ต้องได้คะแนนมากกว่า 90 คะแนน

- การประเมินร้านชำประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) เป็นการตรวจประเมิน เพื่อยกระดับในด้านคุณภาพ โดยใช้เกณฑ์ร้านชำคุณภาพ ซึ่งรวมเกณฑ์ด้านสถานที่ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านความรอบรู้ของผู้ประกอบการร้านชำ โดยพิจารณาข้อมูลตอนที่ 1 - 7 ร้านชำที่จะจัดเป็น “ร้านชำประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP)” ต้องมีผลการตรวจประเมินร้านชำดังนี้ ผลประเมิน (1) ด้านสถานที่ต้อง “ผ่าน” ผลประเมิน (2) ด้านผลิตภัณฑ์ ต้องได้คะแนนเต็ม 13 คะแนน ผลประเมิน (3) ด้านความรอบรู้ ต้องได้คะแนนมากกว่า 90 คะแนน

2.4 สถานการณ์การจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำโดยเฉพาะในจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) พบว่ายังคงมีปัญหาการจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของระบบสาธารณสุขระดับชุมชนในหลายพื้นที่ของประเทศ โดยมีลักษณะร่วมกันคือ ร้านชำจำนวนมากจำหน่ายยาที่อยู่นอกเหนือจากกลุ่มยาสามัญประจำบ้าน เช่น ยาปฏิชีวนะ ยาแก้ปวด ยาชุด และยาที่มีส่วนผสมของสเตียรอยด์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดการใช้ยาไม่สมเหตุผลและนำไปสู่ปัญหาเชื้อดื้อยา (วรารณ สงษ์ทอง, 2558; พยอม เพชรบุรณิน & สุรศักดิ์ เส่าแก้ว, 2561; ศิริพร จิตรประสิทธิศิริ, 2561; อัปสร บุญยั้ง & รุ่งทิวา หมั่นปา, 2561)

การศึกษาของ วรารณ สงษ์ทอง (2558) ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่าร้อยละ 51.8 ของร้านชำจำหน่ายยาปฏิชีวนะ โดยมีแรงจูงใจหลักมาจากความต้องการของประชาชนในชุมชน และยังพบการเก็บรักษา ยาไม่เหมาะสมถึงร้อยละ 27 ขณะที่การศึกษาของ พยอม เพชรบุรณิน และสุรศักดิ์ เส่าแก้ว (2561) ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าร้อยละ 73.8 ของร้านชำในพื้นที่อำเภอหล่มเก่า เขาค้อ และน้ำหนาว จำหน่ายยาที่ไม่ปลอดภัย โดยยาที่พบมากที่สุด ได้แก่ ยาแก้ไข้หวัด ยาธาตุน้ำขาวตรากระต่ายบิน และยาปฏิชีวนะประเภท tetracycline และ amoxicillin

นอกจากนี้ ศิริพร จิตรประสิทธิศิริ (2561) ศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าร้านชำร้อยละ 94.9 ในอำเภอสนามชัยเขต จำหน่ายยาผิดกฎหมาย และบางแห่งจำหน่ายยาชุดหรือยาหม้ออายุ โดยเจ้าของร้านส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่ายาที่จำหน่ายเป็นยาสามัญประจำบ้านเนื่องจากการโฆษณาจากสื่อที่ไม่ถูกต้อง ขณะที่การศึกษาของ อัปสร บุญยั้ง และรุ่งทิวา หมั่นปา (2561) ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่าร้อยละ 47.9 ของร้านชำจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสม โดยยาที่พบมากที่สุด ได้แก่ paracetamol, diclofenac, piroxicam และยาปฏิชีวนะในกลุ่ม tetracycline

และ penicillin ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ ความต้องการของคนในชุมชน ความต้องการผลกำไร การได้รับคำแนะนำจากร้านยา และการขาดการอบรมด้านกฎหมายการขายยา

ในระดับนโยบาย ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ร่วมกันพัฒนา โปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามและประเมินสถานการณ์แหล่งกระจายยาในระดับชุมชน ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาเกณฑ์ “ร้านชำคุณภาพ” และแบบประเมิน “ความรู้รอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ” เพื่อยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในพื้นที่ (ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ, 2567) ผลการศึกษาจากฐานข้อมูล G-RDU ดังกล่าว ซึ่งดำเนินการสำรวจร้านชำในพื้นที่นาร่อง 65 พื้นที่ของ 38 จังหวัดทั่วประเทศ รวมถึงกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 1 กันยายน ถึง 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 พบว่ามีร้านชำที่ผ่านเกณฑ์ประเมินคุณภาพประเภท การใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) จำนวน 2,877 ร้าน (ร้อยละ 34.9) และร้านชำที่ผ่านเกณฑ์ประเมินคุณภาพประเภท ผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) จำนวน 2,296 ร้าน (ร้อยละ 27.9) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบเฝ้าระวังด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในระดับพื้นที่ และเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์ในระดับจังหวัดและระดับประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2567)

2.5 ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพ (health literacy) หมายถึง สมรรถนะของบุคคลในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมิน และประยุกต์ใช้ข้อมูลหรือบริการสุขภาพอย่างเหมาะสม เพื่อการตัดสินใจที่ส่งเสริมสุขภาพของตนเอง และสังคม ในทำนองเดียวกัน ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Health product literacy) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และใช้เหตุผลในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการสุขภาพอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

ความรู้รอบรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมให้ผู้บริโภคสามารถปกป้องสิทธิประโยชน์ของตนเองในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (พนัธะกานต์ ยืนยง, 2568) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้ตระหนักว่า HPL ส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ด้านสุขภาพโดยตรง เมื่อบุคคลมีความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ จะมีศักยภาพในการดูแลตนเองและสามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่ชุมชนและสังคมได้ (พูลลาภ ฉันทวิจิตรวงศ์, 2563)

ผลการประเมินระดับความรู้ในกลุ่มศึกษาต่าง ๆ มีความหลากหลาย เช่นในกลุ่มตัวอย่าง อสม. อำเภอบางคล้า ได้ระดับความรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคของ อสม. กลับอยู่ใน ระดับดี (พนัธะกานต์ ยืนยง, 2568) และในกลุ่ม อสม. อำเภอนาหมื่น ได้ระดับการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ผิดกฎหมาย มีคะแนนเฉลี่ย 9.55 จากคะแนนเต็ม 15 ซึ่งจัดอยู่ใน ระดับที่ 3 หมายถึง สามารถวิเคราะห์การดำเนินการของสื่อและตีความความหมายแฝงได้ (ธัญญา บุญอิน และหทัยกาญจน์ เขาวนพูนผล, 2565)

งานวิจัยในประชาชนทั่วไป ในเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง (ร้อยละ 53.8) แต่เมื่อใช้เกณฑ์จุดตัดที่ร้อยละ 80 พบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับน้อย ในด้านสำคัญ เช่น การจัดการตนเอง (ร้อยละ 66.8 อยู่ในระดับน้อย), การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (ร้อยละ 93.2 อยู่ในระดับน้อย), และการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ร้อยละ 81.2 อยู่ในระดับน้อย) (ศิลา วา เจริญกุล และชิตชนก เรือนก้อน, 2564) ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างเหมาะสมในประชาชนเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ขณะที่ การศึกษาของกฤษฎิ์ เกิดศรี และสงวน ลือเกียรติบัณฑิต (2561) รายงานว่า ความแตกฉานด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสามารถของผู้บริโภคในการคุ้มครองตนเองด้านสุขภาพ การศึกษานำร่องในผู้ประกอบการร้านชาพบว่าร้านชาที่ไม่จำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพ มีคะแนนเฉลี่ยของคะแนนความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพสูงกว่าร้านที่จำหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (106.75 เทียบกับ 90.00) (นพมาศ จันทร์ละออ และคณะ, 2567)

2.5.1 แบบวัดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

มีการพัฒนาและประยุกต์ใช้แบบวัดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพและการคุ้มครองผู้บริโภคที่แตกต่างกันตามกลุ่มประชากรและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้:

2.5.1.1 แบบวัดความรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Protection Literacy:

CPL) แบบสอบถาม CPL ถูกนำมาใช้ในการศึกษาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยประกอบด้วยคำถาม 30 ข้อ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึง (Access), การเข้าใจ (Understanding), การโต้ตอบ/ซักถาม (Inquiry/Asking), การตัดสินใจ (Decision-making), และการบอกต่อหรือสื่อสาร (Sharing/Communication) เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค (พนัธะกานต์ ยืนยง, 2568) การประเมินใช้แบบวัดประมาณค่า (Likert scale) 4 ระดับ และมีการกำหนดจุดตัดคะแนนเฉลี่ยเพื่อแบ่งระดับความรู้

2.5.1.2 แบบประเมินทักษะการรู้เท่าทันสื่อโฆษณา (Media Literacy) ในการศึกษา อสม. เพื่อการเฝ้าระวังการโฆษณาและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ผิดกฎหมาย (ADDS) มีการใช้แบบประเมินทักษะการรู้เท่าทันสื่อโฆษณา 15 ข้อ ซึ่งครอบคลุม 4 ทักษะ ได้แก่ การเข้าถึงสื่อโฆษณา, การวิเคราะห์สื่อโฆษณา, การประเมินค่าสื่อ, และการสร้างสรรค์สื่อ (ธนัญญา บุญอิน และหทัยกาญจน์ เขาวนภูวนผล, 2565) การแบ่งระดับการรู้เท่าทันสื่อแบ่งเป็น 4 ระดับ โดยระดับที่ 3 หมายถึง ผู้รับสื่อสามารถวิเคราะห์การดำเนินการของสื่อและตีความความหมายแฝงได้ (ธนัญญา บุญอิน และหทัยกาญจน์ เขาวนภูวนผล, 2565)

2.5.1.3 แบบวัดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ได้รับการพัฒนาโดยศิลา วรรณกุล และชิตชนก เรือนก้อน (2565) โดยปรับปรุงจากแบบประเมินความรู้ด้านสุขภาพของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งอ้างอิงกรอบแนวคิดของ Sørensen และคณะ ที่เน้นสมรรถนะหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึง การเข้าใจ การประเมิน และการประยุกต์ใช้ข้อมูลสุขภาพ แบบวัดดังกล่าวเป็นแบบสอบถามตอบด้วยตนเอง จำนวน 42 ข้อ ครอบคลุม 6 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Access skill) คือความสามารถในการเลือกและตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Cognitive skill) คือ ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ 3) การสื่อสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Communication skill) คือ ความสามารถในการแลกเปลี่ยนข้อมูล แสดงความคิดเห็น และโน้มน้าวผู้อื่นเกี่ยวกับการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ 4) การจัดการตนเองเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Self-management skill) คือ ความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปรับพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพให้เหมาะสม 5) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Media literacy skill) คือ ความสามารถในการประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ และการใช้ข้อมูลเพื่อชี้แนะชุมชนอย่างเหมาะสม 6) การตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Decision skill) คือ ความสามารถในการพิจารณาเหตุผลและผลดี-ผลเสียก่อนตัดสินใจเลือกหรือหลีกเลี่ยงการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ในมิติที่ 1, 3-6 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ถึง “ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง” รวมคะแนน 1-30 คะแนน โดยระดับคะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 (24 คะแนนขึ้นไป) ถือว่ามีความรอบรู้ในระดับดี ส่วนมิติที่ 2 ประกอบด้วย 12 ข้อแบบตอบ “ใช่/ไม่ใช่/ไม่แน่ใจ” ให้คะแนน 1 สำหรับคำตอบที่ถูกต้อง รวมคะแนนสูงสุด 12 คะแนน เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้ค่า Item Objective Congruence (IOC) เกิน 0.5 ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.83 แสดงถึงความเชื่อมั่นในระดับดี

2.5.1.4 แบบวัดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า (Health

Products Literacy in Grocery Owners: HPLGO) พัฒนาโดยนพมาศ จันทร์ระอ และคณะ (2568) โดยอ้างอิง และปรับปรุงจากแบบวัดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพที่พัฒนาโดยศิรรา เจริญกุล และชิดชนก เรือนก้อน (2565) ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้ประกอบการร้านค้า เครื่องมือนี้ประกอบด้วย 23 ข้อ ครอบคลุม 6 มิติหลัก ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ การสื่อสารเกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ การจัดการตนเองเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ สุขภาพ และ การตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ขั้นตอนการพัฒนาแบบวัด HPLGO ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และทดสอบความ เชื่อมั่นภายในของแต่ละมิติ โดยได้ค่า Cronbach's alpha อยู่ระหว่าง 0.72–0.92 และของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.96 แสดงถึงความเชื่อมั่นในระดับสูง นอกจากนี้ได้มีการวิเคราะห์จุดตัดคะแนนความรู้โดยใช้ตัวแปร มาตรฐานคือพฤติกรรมกำหนดยาผลิตภัณฑ์สุขภาพ พบว่าความแม่นยำเชิงวินิจฉัยจากเส้นโค้ง ROC อยู่ในระดับ พอใช้ (ร้อยละ 72.0, 95% CI: 0.58–0.86) ที่จุดตัดคะแนนมากกว่า 90 คะแนนมีค่าความจำเพาะสูงถึงร้อยละ 100 แต่ค่าความไวอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 44.1, 95% CI: 31.8–56.3)

จากผลดังกล่าว แบบวัด HPLGO จัดเป็นเครื่องมือที่มีความเที่ยงและความเชื่อมั่นในระดับดี ใช้งานได้ สะดวกและใช้เวลาประเมินไม่นาน ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ได้นำเครื่องมือนี้ไปประยุกต์ใช้ ในระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP, MOPH) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2567 โดยกำหนด จุดตัดคะแนนมากกว่า 90 คะแนน เป็นหนึ่งในเกณฑ์ของ “ร้านชำคุณภาพ”

การสำรวจนำร่องโดยศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) สสส. และ อย. ในร้านชำจาก 38 จังหวัดและกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้ประกอบการมีคะแนนความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพเฉลี่ย 88.82 ± 17.62 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (≥ 90 คะแนน) ทั้งนี้ พบว่าระดับความรู้ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการผ่าน เกณฑ์ร้านชำคุณภาพทั้งด้านการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP)

2.6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อความรู้หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ สุขภาพ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกำหนดยาผู้บริโภค กลุ่มตัวอย่างได้แก่ อสม. บางคล้าพบว่า ความรู้ด้าน การคุ้มครองผู้บริโภคมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมกำหนดยาผู้บริโภค ($r = 0.49, p < 0.001$) องค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับพฤติกรรม ได้แก่ การเข้าใจ

($r = 0.47$) การตัดสินใจที่ถูกต้อง ($r = 0.46$) และ การบอกต่อหรือสื่อสาร ($r = 0.48$) โดย การเข้าใจ และ การบอกต่อหรือสื่อสาร ร่วมกันสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้ร้อยละ 25.7 (พันระกานต์ ยืนยง, 2568)

ปัจจัยที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของการรู้เท่าทันสื่อฯ ได้ร้อยละ 26.1 เรียงตามความสำคัญ ได้แก่ ความเชื่ออำนาจภายในตนเอง, ประเภทของสื่อที่เลือกรับสื่อ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ, ความรู้เกี่ยวกับโฆษณา (สูง-ปานกลาง), และ ระดับการศึกษา (สูงกว่าประถมศึกษา) (ธัญญา บุญอิน และหทัยกาญจน์ เขาวนพูนผล, 2565)

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ถูกต้องของประชาชนคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ 4 ด้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจระดับสูง (Adj. OR 10.90), การจัดการตนเอง (Adj. OR 4.84), การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Adj. OR 3.35), และ การตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Adj. OR 6.02) ปัจจัยส่วนบุคคลที่พบความแตกต่างของพฤติกรรมที่ถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ, สถานภาพสมรส, ระดับการศึกษา, ความพอเพียงของรายได้, และ ประสบการณ์ได้รับอันตรายจากการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ศิวรา เจริญกุล และชิดชนก เรือนก้อน, 2564)

2.7 การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ

การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับมาตรฐานการจำหน่ายยาในระดับชุมชนโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ร้านชำเป็นช่องทางหลักในการเข้าถึงยาเบื้องต้น จากวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสะท้อนว่าการพัฒนาระบบเฝ้าระวังในร้านชำที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การฝึกอบรม การนิเทศติดตาม และการใช้เครื่องมือประเมินมาตรฐาน เช่น G-RDU หรือ RDU Community สามารถลดการจำหน่ายยาผิดกฎหมาย เพิ่มความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการ และยกระดับความปลอดภัยด้านการใช้ยาในชุมชนได้อย่างยั่งยืนดังจะยกมาบางส่วนดังนี้

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการในอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ (อัจฉริย์ สีหา และวรรณภา ศักดิ์ศิริ, 2565) แสดงให้เห็นว่าการให้ความรู้ ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ การติดตามประเมินผล และการนิเทศจากภาคีเครือข่าย ส่งผลให้ผู้ประกอบการมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมด้านการจัดการยาที่ปลอดภัยดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเกิดร้านค้าต้นแบบที่ผ่านเกณฑ์จำนวนมากขึ้นในพื้นที่ ในทำนองเดียวกันมาตรการพัฒนาร้านชำผ่านการอบรม การติดตามแบบพี่เลี้ยง และการใช้แบบตรวจร้านชำคุณภาพ (G-RDU) ที่อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน (อัศวิน จง

บริบูรณ์, 2568) สามารถลดการจำหน่ายยาผิดกฎหมายได้ถึงร้อยละ 50.57 และเพิ่มจำนวนร้านชำคุณภาพได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่โมเดล “THATPHANOMMS” ที่พัฒนาขึ้นในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม (ณัฐพล ผลโยน และคณะ, 2566) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าความรู้ผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น และการจำหน่ายยาผิดกฎหมายลดลงอย่างชัดเจน

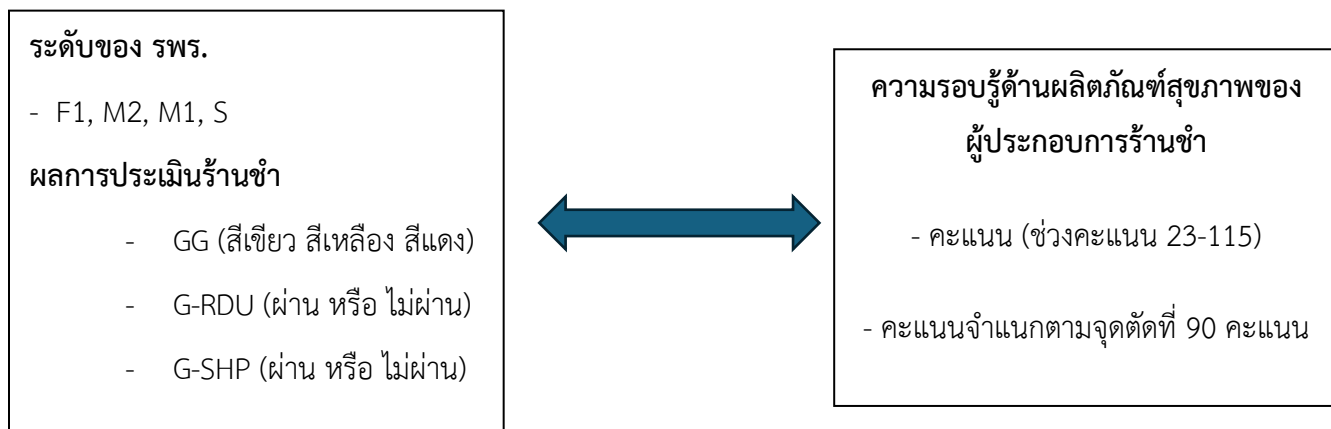
การพัฒนาร้านค้าชุมชนตามแนวทาง G-RDU ช่วยเพิ่มพูนความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพและส่งเสริมแนวโน้มการเป็นร้านค้าคุณภาพมากขึ้นในอำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุตรดิตถ์ (จุฬารัตน์ โพธิ์ศรี, 2568) ขณะที่การพัฒนากระบวนการจัดการจำหน่ายยาในตำบลนาจ้ว จังหวัดนครพนม โดยอาศัยคณะทำงาน ความร่วมมือชุมชน และการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้การจำหน่ายยาต้องห้ามลดลงเหลือเพียงร้อยละ 9.3 (จิรภิญญา หลักคำ, 2568) เช่นเดียวกับ ที่จังหวัดพังงา ซึ่งใช้กระบวนการ RDU Community ส่งผลให้คะแนนความรู้ของผู้ประกอบการและประชาชนเพิ่มขึ้น และไม่พบการจำหน่ายยาที่ผิดกฎหมายหลังดำเนินโครงการ (สุนิษา ถิ่นแก้ว และคณะ, 2566) นอกจากนี้ ในจังหวัดยะลา ได้จัดการปัญหาการขายยาที่กฎหมายไม่อนุญาตโดยใช้มาตรการ 9 แนวทางและการสื่อสารความรู้กฎหมายแก่ร้านชำ พบว่าการจำหน่ายยาผิดกฎหมายลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ฟาฏิลลา สาติน และพิมพ์วรา ตันเวชศิลป์, 2568) ส่วน ในจังหวัดอุบลราชธานี ยืนยันว่าการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ให้มีความรู้และทักษะด้านการใช้อย่างสมเหตุผลสามารถยกระดับพฤติกรรมกาปฏิบัติที่ถูกต้องได้อย่างมีนัยสำคัญ (จิรบรรณ พิศชาติ และชิตชนก เรือนก้อน, 2560)

2.8 กรอบแนวคิด

การวิจัยนี้ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดที่ว่าด้วย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบภาคตัดขวางเชิงวิเคราะห์ (analytical cross-sectional study) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากฐานข้อมูลของโปรแกรม G-RDU & G-SHP ซึ่งเป็นระบบติดตามและประเมินคุณภาพร้านชำในด้านการใช้อย่างสมเหตุผลและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับระดับความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการ ได้แก่ ระดับของโรงพยาบาล (ตั้งแต่ระดับ F1 ถึง S) ซึ่งสะท้อนศักยภาพและบริบทการดำเนินงานของแต่ละพื้นที่ และผลการประเมินร้านชำ ตามเกณฑ์มาตรฐาน ได้แก่ การประเมินร้านชำทั่วไป (GG -- สีเขียว สีเหลือง หรือสีแดง) ร้านชำ G-RDU และร้านชำ G-SHP การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบความสัมพันธ์แบบสองตัวแปร (bivariate analysis) เพื่อสำรวจความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยอิสระกับระดับความรอบรู้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นการวิจัย

เชิงภาคตัดขวางซึ่งเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว จึงสามารถระบุได้เพียงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แต่ไม่อาจสรุปเชิงเหตุและผล (causal relationship) ได้อย่างชัดเจน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า และ สถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพจำแนกตามโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ได้แก่ ระดับของ รพร. ผลการประเมิน ร้านชำทั่วไป (GG) ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้าของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ รวมทั้งความรอบรู้ จำแนกตามโรงพยาบาล สมเด็จพระยุพราช (รพร.)

3.1 รูปแบบการศึกษา

การศึกษาเชิงสำรวจภาคตัดขวางเชิงวิเคราะห์ (cross-sectional analytical study) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากร้านชำที่อยู่ในความรับผิดชอบของ รพร. ทั้งหมดจำนวน 21 แห่งของประเทศไทย

3.2 แหล่งข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากโปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) ที่ทำการสำรวจในระหว่างวันที่ 16 มีนาคม 2568 – 31 กรกฎาคม 2568

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ร้านชำและผู้ประกอบการร้านค้าทุกแห่งในพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบของ รพร. 21 แห่ง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ร้านชำและผู้ประกอบการร้านค้าในพื้นที่ของ รพร.จำนวน 21 แห่ง ที่ทำการคัดเลือกโดยเภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคที่รับผิดชอบของแต่ละโรงพยาบาลอย่างน้อยแห่งละ 100 ร้าน ในระหว่างวันที่ 16 มีนาคม 2568 – 31 กรกฎาคม 2568

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลจากโปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจร้านชำในพื้นที่รับผิดชอบของ รพร. กระบวนการเก็บข้อมูลในแต่ละแห่งอาจมีความแตกต่างกันในด้านผู้สำรวจโดย อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และเภสัชกร

เภสัชกรคุ้มครองผู้บริโภคจะทำการอบรมผู้สำรวจได้แก่ อสม. และเจ้าหน้าที่ รพ.สต. ที่ได้รับการคัดเลือกก่อนการทำการสำรวจ โดยเกณฑ์คัดเข้าของผู้สำรวจ รพร. บางแห่งจะเลือก อสม. นักวิทยก่อนและเป็นผู้ที่สามารถใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้ การอบรมจะให้ผู้สำรวจค้นหาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ หมดอายุ การแยกยาสามัญประจำบ้าน ค้นหาเลขสารบบ ในผลิตภัณฑ์ของ อย. ในส่วนของการสัมภาษณ์ความรอบรู้ ฯ จะทำการสำรวจโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือเภสัชกรโดยการอ่านคำถาม แล้วแปลเป็นภาษาอย่างง่ายให้ผู้ประกอบการเข้าใจในแต่ละข้อ

กระบวนการลงข้อมูล ผู้ที่ลงข้อมูลในฐานข้อมูลโปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) เป็นเจ้าหน้าที่ รพ.สต. หรือเภสัชกรที่ได้รับการอบรมการใช้โปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) โดยอาจจะลงในแบบประเมินที่เป็นกระดาษก่อนแล้วนำข้อมูลมาลงในโปรแกรมภายหลัง หรือลงใน website ของโปรแกรมผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หน้างาน

3.5 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

แบบบันทึกการตรวจร้านชำ ประกอบด้วย 7 ตอน จากคู่มือการใช้โปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP) (ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ, 2567) ดังรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลผู้ถูกสัมภาษณ์ ข้อมูลร้านชำ (ชื่อเจ้าของ ลักษณะสถานที่ใบอนุญาตขายผลิตภัณฑ์ การขายผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสม และหน่วยบริการในพื้นที่)

ตอนที่ 2 ข้อมูลการขายยา ได้แก่ การขายเฉพาะยาสามัญประจำบ้าน และไม่มีการขายยา (1) ยาอันตราย (เช่น เอ็นเสด/ยาปฏิชีวนะ) (2) ยาควบคุมพิเศษ (เช่น สเตียรอยด์) (3) ยาบรรจุเสร็จที่มีไขยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ (4) ยาชุด (5) ยาเสื่อมคุณภาพ (6) ยาไม่มีเลขทะเบียนตำรับยา (7) ยาที่ถูก

ยกเลิกทะเบียนตำรับ/ยาที่ถูกเพิกถอนทะเบียนตำรับยา และแหล่งจัดซื้อยามาขาย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจของโปรแกรมเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) เช่น ลักษณะร้านชำ สถานที่ ความสะอาด การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมาย หรือไม่มีใบขออนุญาต การจำหน่ายยา การโฆษณา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ผลการประเมิน GG, G-RDU, G-SHP นำเสนอการวิเคราะห์ด้วยจำนวน ความถี่ และร้อยละ ในกรณีค่าต่อเนื่องได้แก่คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ นำเสนอด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้การณีสองกลุ่ม (ผ่านหรือไม่ผ่าน) ได้แก่ G-RDU, G-SHP หากข้อมูลกระจายปกติวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วย independent T-test หากกระจายไม่ปกติวิเคราะห์ด้วย Mann-Whitney U test และกรณี GG ที่จัดเป็น 3 กลุ่ม (GG สีเขียว, GG สีเหลือง, GG สีแดง) หากข้อมูลกระจายปกติวิเคราะห์ด้วย Analysis of variance (ANOVA) และเปรียบเทียบ multiple comparison ด้วย Bonferroni test ใช้สถิติ Chi-square หรือ Fisher's exact test ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบสัดส่วนของการผ่านการประเมินเมื่อตัดคะแนนความรอบรู้เป็นสองกลุ่มที่ 90 คะแนน จากนั้นวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับของ รพร. กับคะแนนความรอบรู้ ด้วยสถิติ Spearman rank และวิเคราะห์ 95%CI ด้วยวิธีการ bootstrap และใช้สถิติหาความสัมพันธ์ของปัจจัยระดับโรงพยาบาล และผลการประเมิน (GG,G-RDU,G-SHP) ด้วย linear regression analysis นำเสนอด้วย crude β (95%CI) ในส่วนของสัดส่วนใช้ binary logistic regression นำเสนอด้วย crude OR(95%CI) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม STATA version 14.0 (StataCorp LLC) กำหนดความผิดพลาดระดับที่ 1 (Type I error) ที่ 0.05

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 สถานการณ์การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำและผลการประเมินคุณภาพร้านชำ

4.1 จำนวนร้านชำที่สำรวจ

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากโปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP MOPH) ที่ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลจากร้านชำที่อยู่ในความรับผิดชอบของ รพร. จำนวน 21 แห่ง ทั่วประเทศไทย ระหว่างวันที่ 16 มีนาคม 2568 – 31 กรกฎาคม 2568 จากจำนวนร้านชำทั้งหมด 4,081 ร้าน จำนวนและร้อยละของร้านชำจำแนกตามเขตสุขภาพและโรงพยาบาล ได้แก่

จำนวนร้านชำที่สำรวจได้มากที่สุดจำแนกตามเขตสุขภาพ คือเขตสุขภาพที่ 8 ได้จำนวนร้านชำทั้งสิ้น 1,054 ร้าน (ร้อยละ 25.8) รองลงมาคือ เขตสุขภาพที่ 2 จำนวน 585 ร้าน (ร้อยละ 14.3) และ เขตสุขภาพที่ 10 จำนวน 512 ร้าน (ร้อยละ 12.5)

จำนวนร้านชำที่สำรวจได้มากที่สุดจำแนกตามโรงพยาบาล คือ รพร.นครไทย จ. พิษณุโลก จำนวน 352 ร้าน (ร้อยละ 8.6) รองลงมาคือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี ได้จำนวนร้านชำทั้งสิ้น 349 ร้าน (ร้อยละ 8.6) และ รพร. สว่างแดนดิน จ. สกลนคร จำนวน 335 ร้าน (ร้อยละ 8.2)

หากจำแนกตามขนาดหรือระดับของโรงพยาบาล จำนวนและร้อยละของร้านชำ แบ่งได้เป็นขนาด F1 จำนวน 3 โรงพยาบาล จำนวนเตียง 42-105 เตียง (n=570, ร้อยละ 14.0) ขนาด M2 จำนวน 13 โรงพยาบาล จำนวนเตียง 60-197 เตียง (n=2,026, ร้อยละ 49.6) ขนาด M1 จำนวน 2 โรงพยาบาล จำนวนเตียง 177 และ 266 เตียง (n=484, ร้อยละ 11.9) และขนาด S จำนวน 3 โรงพยาบาล จำนวนเตียง 276-466 เตียง (n=1,001, ร้อยละ 24.5) ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวน ร้อยละของร้านชำที่เก็บข้อมูลจำแนกตามโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) 21 แห่ง และ เขตสุขภาพ (n=4,081)

ลำดับที่	เขตสุขภาพ	ระดับของ รพ. (จำนวนเตียง)	รพร.	จังหวัด	จำนวนร้านชำ (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1	1	F1 (42)	เด่นชัย	แพร่	231(5.7)	451(11.1)
2		M2(124)	ปัว	น่าน	114(2.8)	
3		M2(60)	เชียงของ	เชียงราย	106(2.6)	
4	2	M2(120)	นครไทย	พิษณุโลก	352(8.6)	585(14.3)
5		F1(105)	หล่มเก่า	เพชรบูรณ์	233(5.7)	
6	3	M2(90)	ตะพานหิน	พิจิตร	82(2.0)	82(2.0)
7	5	M2(60)	จอมบึง	ราชบุรี	307(7.5)	307(7.5)
8	6	S(466)	สระแก้ว	สระแก้ว	317(7.8)	317(7.8)
9	7	M2(150)	กระนวน	ขอนแก่น	115(2.8)	283(6.9)
10		M1(177)	กุฉินารายณ์	กาฬสินธุ์	168(4.1)	
11	8	M2(138)	บ้านดุง	อุดรธานี	132(3.2)	1,054(25.8)
12		M2(60)	ด่านซ้าย	เลย	168(4.1)	
13		M1(266)	ท่าบ่อ	หนองคาย	316(7.7)	
14		S(276)	สว่างแดนดิน	สกลนคร	335(8.2)	
15		M2(197)	ธาตุพนม	นครพนม	103(2.5)	
16	10	S(395)	เดชอุดม	อุบลราชธานี	349(8.6)	512(12.5)
17		M2(120)	เลิงนกทา	ยโสธร	163(4.0)	
18	11	M2(111)	ฉวาง	นครศรีธรรมราช	100(2.5)	284(7.0)
19		M2(90)	เวียงสระ	สุราษฎร์ธานี	184(4.5)	
20	12	M2(90)	สายบุรี	ปัตตานี	100(2.5)	206(5.0)
21		F1(90)	ยะหา	ยะลา	106(2.6)	

4.2 ผลการสำรวจด้านสถานที่ของร้านค้า ชั้นวาง และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมายหรือไม่มีใบอนุญาต จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ

จากจำนวนร้านค้าทั้งหมดพบว่าผลการประเมินสถานที่ไม่ผ่าน คือไม่สะอาด รกรุงรัง จำนวน 336 ร้าน (ร้อยละ 8.2) โดยพบว่า สัดส่วนของการประเมินไม่ผ่านอยู่ในช่วงร้อยละ 0-58.0 โดย รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี ประเมินในส่วนนี้ไม่ผ่านมากที่สุดคือ 178 ร้าน (ร้อยละ 58.0) และ รพร.ปัว จ.น่าน รพร.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี และ รพร.ยะหา จ.ยะลา ประเมินผ่านร้อยละ 100

การประเมินบริเวณชั้นวางสินค้า ยา อาหาร เครื่องสำอางไม่ปะปนกัน และปราศจากแสงแดดส่องถึง พบว่าผลการประเมินไม่ผ่าน จำนวน 422 ร้าน (ร้อยละ 10.3) โดยพบว่า สัดส่วนของการประเมินไม่ผ่านอยู่ในช่วงร้อยละ 0-60.9 ซึ่งเหมือนกับการประเมินด้านสถานที่คือ รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี ประเมินในส่วนนี้ไม่ผ่านมากที่สุดคือ 187 ร้าน (ร้อยละ 60.9) และรพร.ปัว จ.น่าน รพร.ธาตุพนม จ.นครพนม รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี รพร. เลิงนกทา จ.ยโสธร ประเมินผ่านร้อยละ 100

ผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมายหรือไม่มีใบอนุญาต เช่น เหล้า เบียร์ บุหรี่ ไม่มีใบอนุญาต ของ รพร.ทั้งหมด พบ 22 ร้าน (ร้อยละ 0.5) โดยพบมากที่สุดที่ รพร. ตะพานหิน จ.พิจิตร จำนวน 12 ร้าน (ร้อยละ 14.6) เขตสุขภาพที่ 3 รองลงมา จำนวน 8 ร้านที่ รพร.เชียงของ จ.เชียงราย (ร้อยละ 7.5) เขตสุขภาพที่ 1 และ รพร. เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี จำนวน 2 ร้าน (ร้อยละ 1.1) ในเขตสุขภาพที่ 11 ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ผลการสำรวจด้านสถานที่ของร้านค้า ชั้นวาง และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมายหรือไม่มีใบอนุญาต จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ (n=4,081)

ลำดับ	เขต	รพร.	จังหวัด	สถานที่ที่ไม่ผ่าน n(%)	ชั้นวางไม่ผ่าน n(%)	ผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมายหรือไม่มีใบอนุญาต n(%)
1	1	เด่นชัย	แพร่	3(1.3)	9(3.9)	0(0)
2		ปัว	น่าน	0(0)	0(0)	0(0)
3		เชียงของ	เชียงราย	26(24.5)	20(18.9)	8(7.5)
รวม				29(6.4)	29(6.4)	8(1.8)
4	2	นครไทย	พิษณุโลก	34(9.7)	20(5.7)	0(0)
5		หล่มเก่า	เพชรบูรณ์	14(6.0)	15(6.4)	0(0)
รวม				48(8.2)	35(6.0)	0(0)

ลำดับ	เขต	รพร.	จังหวัด	สถานที่ไม่ผ่าน n(%)	ชั้นวางไม่ผ่าน n(%)	ผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมายหรือไม่มีใบขออนุญาต n(%)
6	3	ตะพานหิน	พิจิตร	2(2.4)	1(1.2)	12(14.6)
7	5	จอมบึง	ราชบุรี	178(58.0)	187(60.9)	0(0)
8	6	สระแก้ว	สระแก้ว	14(4.4)	14(4.4)	0(0)
9	7	กระนวน	ขอนแก่น	6(5.2)	7(6.1)	0(0)
10		กุฉินารายณ์	กาฬสินธุ์	2(1.2)	1(0.6)	0(0)
รวม				8(2.8)	8(2.8)	0(0)
11	8	บ้านดุง	อุดรธานี	1(0.8)	55(41.7)	0(0)
12		ด่านซ้าย	เลย	22(13.1)	16(9.5)	0(0)
13		ท่าบ่อ	หนองคาย	15(4.7)	18(5.7)	0(0)
14		สว่างแดนดิน	สกลนคร	1(0.3)	1(0.3)	0(0)
15		ธาตุพนม	นครพนม	2(1.9)	0(0)	0(0)
รวม				41(3.9)	90(8.5)	0(0)
16	10	เดชอุดม	อุบลราชธานี	0(0)	0(0)	0(0)
17		เลิงนกทา	ยโสธร	1(0.6)	0(0)	0(0)
รวม				1(0.2)	0(0)	0(0)
18	11	ฉวาง	นครศรีธรรมราช	4(4.0)	39(39.0)	0(0)
19		เวียงสระ	สุราษฎร์ธานี	1(0.5)	4(2.2)	2(1.1)
รวม				5(1.8)	43(15.1)	2(0.7)
20	12	สายบุรี	ปัตตานี	10(10.0)	8(8.0)	0(0)
21		ยะหา	ยะลา	0(0)	7(6.6)	0(0)
รวม				10(4.9)	15(7.3)	0(0)
รวมทั้งหมด				336(8.2)	422(10.3)	22(0.5)

4.3 ผลการสำรวจการจำหน่ายยา จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ

จากผลการสำรวจร้านชำทั้งหมดพบว่าการจำหน่ายยาจำนวน 1,687 ร้าน (ร้อยละ 41.3) พบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายยามากที่สุดคือ รพร.ปัว จ.น่าน (ร้อยละ 80.7) และ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี ทั้งหมดไม่มีการขายยา รพร.บ้านดุง ไม่มีร้านชำที่มีความเสี่ยงในเรื่องการจำหน่ายยาที่ผิดกฎหมายเนื่องจากร้านที่จำหน่ายยาจำหน่ายแต่ยาสามัญประจำบ้านเท่านั้น เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายยามากที่สุดคือ เขตสุขภาพที่ 6 รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี (ร้อยละ 78.8) เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายยาน้อยที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 10 (ร้อยละ 11.9)

การจำหน่ายยาอันตรายและยาบรรจุเสร็จที่มีไข้ จำนวน 954 ร้าน (ร้อยละ 23.4) พบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายยาอันตรายและยาบรรจุเสร็จที่มีไข้ มากที่สุดคือ รพร.ปัว จ.น่าน (ร้อยละ 75.4) และ รพร. เดชอุดม และ รพร. บ้านดุงไม่มีการจำหน่ายยาอันตรายและยาบรรจุเสร็จที่มีไข้ เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายยาอันตรายและยาบรรจุเสร็จที่มีไข้มากที่สุดคือ เขตสุขภาพที่ 5 รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี (ร้อยละ 60.3) เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายยาน้อยที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 10 (ร้อยละ 11.9) ดังแสดงในตารางที่ 4.3

รายการยาที่พบมากที่สุดคือทิฟพี เดย์ จำนวน 427 ร้าน ยาธาตุน้ำขาวตรากระต่ายบิน (n=373) ดีคอลเจน พริน (n=323) ยาเม็ด แอนตาซิล (n=185) และ พาราเซตามอน มากกว่า 100 เม็ด (n=134) โดยพบจำนวนร้านชำที่จำหน่ายมากที่สุดที่ รพร.นครไทย จ.พิษณุโลก รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี รพร. ปัว จ. น่าน และรพร. ด่านซ้าย จ.เลย ดังแสดงใน ตารางที่ 4.3.1 ส่วนอันดับอื่นๆ จำนวนร้านที่จำหน่ายจำแนกตาม รพร. นำเสนอในภาคผนวก

จำหน่ายยาควบคุมพิเศษ 4 ร้าน พบที่ รพร. เชียงของ 2 ร้าน ได้แก่ ยากลุ่มที่ใช้รักษาอาการหย่อนสมรรถภาพทางเพศ erectile dysfunction drugs ซึ่งเป็นยากลุ่มยับยั้ง (Phosphodiesterase-5 Inhibitors) เช่น sildenafil, tadalafil จำนวน 1 ร้าน, aspirin 81 มิลลิกรัม จำนวน 1 ร้าน, พบที่ รพร. สระแก้ว 2 ร้าน ได้แก่ chloramphenicol รูปแบบรับประทาน จำนวน 2 ร้าน

ยาถูกเพิกถอนทะเบียนตำรับยา 19 ร้าน ได้แก่ paracetamol 500 mg tablets (green) compressed tablet จำนวน 17 ร้าน และ paracetamol 325 mg tablets (white) compressed tablet จำนวน 2 ร้าน เมื่อพิจารณาโดยแยกข้อมูลสำรวจตามแต่ละโรงพยาบาลแล้วพบว่า paracetamol 500 mg tablets (green) compressed tablet จำนวน 17 ร้าน พบที่ รพร. เด่นชัย 12 ร้าน, รพร. สระแก้ว 2 ร้าน, รพร. ด่านซ้าย 1 ร้าน ,รพร. ท่าบ่อ 1 ร้าน และรพร. หล่มเก่า 1 ร้าน, paracetamol 325 mg tablets (white) compressed tablet จำนวน 2 ร้าน พบที่ รพร. เด่นชัย 2 ร้าน

ขายยาสัตว์ 3 ร้าน พบที่ รพร.เชียงของ โดยพบว่าการขายยา ไบโอ+บี12 ซึ่งจัดเป็นยาอันตราย ยา
สำหรับสัตว์ ซึ่งประกอบด้วยยา erythromycin thiocyanate ซึ่งเป็นยาปฏิชีวนะ และวิตามินบี 12 ดังแสดงใน
ตาราง 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการสำรวจการจำหน่ายยา จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ (n=4,081)

ลำดับ	เขต	รพร.	จังหวัด	จำหน่ายยา	จำหน่ายยาสามัญ ประจำบ้านเท่านั้น (%/n ร้านชำ ทั้งหมด, n ที่ จำหน่ายยา)	จำหน่ายยา อันตรายและ ยาบรรจุเสร็จที่ มีใช้	ไม่จำหน่ายยาหรือ จำหน่ายยาสามัญ ประจำบ้านเท่านั้น	จำหน่ายยาถูก เพิกถอนทะเบียน ตำรับยา	จำหน่ายยา ควบคุม พิเศษ	จำหน่าย ยาสัตว์
1	1	เด่นชัย	แพร่	55(23.8)	29(12.6, 52.7)	12(5.2)	205(88.7)	14(6.1)	0(0)	0(0)
2		ปัว	น่าน	92(80.7)	6(5.3, 6.5)	86(75.4)	28(24.6)	0(0)	0(0)	0(0)
3		เชียงของ	เชียงราย	73(68.9)	12(11.3, 16.4)	61(57.5)	45(42.5)	0(0)	2(1.9)	3(2.8)
		รวม		220(48.8)	47(10.4, 21.4)	159(35.2)	278(61.6)	14(3.1)	2(0.4)	3(0.7)
4	2	นครไทย	พิษณุโลก	182(51.7)	63(17.9, 34.6)	119(33.8)	233(66.2)	0(0)	0(0)	0(0)
5		หล่มเก่า	เพชรบูรณ์	103(44.2)	39(16.7, 37.9)	63(27.0)	169(72.5)	1(0.4)	0(0)	0(0)
		รวม		285(48.7)	102(17.4, 35.8)	182(31.1)	402(68.7)	1(0.2)	0(0)	0(0)
6	3	ตะพานหิน	พิจิตร	45(54.9)	23(28.0, 51.1)	22(26.8)	60(73.2)	0(0)	0(0)	0(0)
7	5	จอมบึง	ราชบุรี	242(78.8)	57(18.6, 23.6)	185(60.3)	122(39.7)	0(0)	0(0)	0(0)
8	6	สระแก้ว	สระแก้ว	111(35.0)	56(17.7, 50.5)	55(17.4)	262(82.6)	2(0.6)	2(0.6)	0(0)
9	7	กระนวน	ขอนแก่น	81(70.4)	41(35.7, 50.6)	40(34.8)	75(65.2)	0(0)	0(0)	0(0)
10		ภูฉิมรายณ์	กาฬสินธุ์	56(33.3)	42(25.0, 75.0)	14(8.3)	154(91.7)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม		137(48.4)	83(29.3, 60.6)	54(19.1)	229(88.9)	0(0)	0(0)	0(0)
11	8	บ้านดุง	อุดรธานี	48(36.4)	48(36.4, 100)	0(0)	132(100.0)	0(0)	0(0)	0(0)
12		ด่านซ้าย	เลย	89(53.0)	12(7.1, 13.5)	77(45.8)	91(54.2)	1(0.6)	0(0)	0(0)

ลำดับ	เขต	รพร.	จังหวัด	จำหน่ายยา	จำหน่ายยาสามัญ ประจำบ้านเท่านั้น (%/ก ร้านชำ ทั้งหมด, ก ที่ จำหน่ายยา)	จำหน่ายยา อันตรายและ ยาบรรจุเสร็จที่มี ใช้	ไม่จำหน่ายยาหรือ จำหน่ายยาสามัญ ประจำบ้านเท่านั้น	จำหน่ายยาถูก เพิกถอนทะเบียน ตำรับยา	จำหน่ายยา ควบคุม พิเศษ	จำหน่าย ยาสัตว์
13		ท่าบ่อ	หนองคาย	95(30.1)	60(19.0, 63.2)	34(10.8)	281(88.9)	1(0.3)	0(0)	0(0)
14		สว่างแดนดิน	สกลนคร	72(21.5)	59(17.6, 81.9)	13(3.9)	322(96.1)	0(0)	0(0)	0(0)
15		ธาตุพนม	นครพนม	13(12.6)	10(9.7, 76.9)	3(2.9)	100(97.1)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม		317(30.1)	189(17.9, 59.6)	127(12.0)	926(87.9)	2(0.6)	0(0)	0(0)
16	10	เดชอุดม	อุบลราชธานี	0(0)	0(0, 0)	0(0)	349(100.0)	0(0)	0(0)	0(0)
17		เลิงนกทา	ยโสธร	61(37.4)	33(6.4, 54.1)	28(17.2)	135(82.8)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม		61(11.9)	33(6.4, 54.1)	28(5.5)	484(94.5)	0(0)	0(0)	0(0)
18	11	ฉวาง	นครศรีธรรมราช	67(67.0)	44(44.0, 65.7)	23(23.0)	77(77.0)	0(0)	0(0)	0(0)
19		เวียงสระ	สุราษฎร์ธานี	92(50.0)	46(25.0, 50.0)	46(25.0)	138(75.0)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม		159(56.0)	90(31.7, 56.6)	69(24.3)	215(75.7)	0(0)	0(0)	0(0)
20	12	สายบุรี	ปัตตานี	70(70.0)	13(13.0, 18.6)	57(57.0)	43(43.0)	0(0)	0(0)	0(0)
21		ยะหา	ยะลา	40(37.7)	24(22.6, 60.0)	16(15.1)	90(24.9)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม		110(53.4)	37(18.0, 33.6)	73(35.4)	133(64.6)	0(0)	0(0)	0(0)
รวมทั้งสิ้น				1,687(41.3)	717(17.6, 42.5)	954(23.4)	3,111(54.2)	19(0.5)	4(0.1)	3(0.1)

ตารางที่ 4.3.1 ผลสำรวจรายการยาบรรจุเสร็จที่มีไข้ฯ, ยาอันตราย 45 ที่พบมากรายการแรก แยกตาม รพร.

อันดับ ที่	รายการ	จำ นวน	เด่น ชัย	ปัว	เชียงใหม่	นคร ไทย	หล่ม เก่า	ตะพาน หิน	จอม บึง	สระแ ก้ว	ภูหิน รายณ์	กระ นวน	บ้าน ดุง
1	ทิฟฟี่ เดย์	427	4	59	18	65	23	5	61	14	18	6	0
2	กระต่ายบิน	373	3	31	7	44	33	11	95	27	18	3	0
3	ดีคอลเจน พริน	323	4	48	16	44	13	6	52	10	13	5	0
4	ยาเม็ด แอนตาซิล	185	0	34	6	20	4	1	64	18	12	2	0
5	พาราเซตามอน มากกว่า 100 เม็ด	134	0	26	13	25	4	0	35	5	8	0	0

อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	ด่าน ชัย	ท่าบ่อ	สว่าง แดนดิน	ธาตุ พนม	เดช อุดม	เลิงนก ทา	ฉวาง	เวียง สระ	สายบุรี	ยะหา
1	ทิฟฟี่ เดย์	427	53	24	2	1	0	13	6	14	32	9
2	กระต่ายบิน	373	29	6	7	0	0	11	9	37	0	2
3	ดีคอลเจน พริน	323	44	15	2	0	0	9	1	4	29	8
4	ยาเม็ด แอนตาซิล	185	21	1	0	0	0	0	0	2	0	0
5	พาราเซตามอน มากกว่า 100 เม็ด	134	12	1	0	0	0	0	0	1	4	0

4.4 ผลการสำรวจการจำหน่ายสมุนไพรและเครื่องสำอางของร้านชำ จำแนกตามโรงพยาบาลและเขตสุขภาพ

จากผลการสำรวจร้านชำทั้งหมดพบว่าการจำหน่ายสมุนไพรจำนวน 588 ร้าน (ร้อยละ 14.4) พบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายสมุนไพรมากที่สุดคือ รพร.ปัว จ.น่าน (ร้อยละ 58.8) และ รพร. รพร.ธาตุพนม จ.นครพนม รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานีและ รพร.ยะหา จ.ยะลา ไม่มีการขายสมุนไพร เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายสมุนไพร มากที่สุดคือ เขตสุขภาพที่ 5 รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี (ร้อยละ 53.4) เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายสมุนไพรน้อยที่สุด คือเขตสุขภาพที่ 10 (ร้อยละ 2.7)

จากผลการสำรวจร้านชำทั้งหมดพบว่าการจำหน่ายสมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาตจำนวน 268 ร้าน (ร้อยละ 6.6) พบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายสมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาตมากที่สุดคือ รพร. เชียงของ จ.เชียงราย (ร้อยละ 42.5) และ รพร. บ้านดุง จ.อุดรธานี รพร.ธาตุพนม จ.นครพนม รพร. เดชอุดม จ. อุบลราชธานี รพร.เลิงนกทา จ.ยโสธร และ รพร.ยะหา จ.ยะลา ไม่มีการจำหน่ายสมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มี ใบอนุญาต เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายสมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาตมากที่สุดคือ เขตสุขภาพที่ 1 (ร้อยละ 19.1) เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายสมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาตน้อยที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 10 (ร้อยละ 0) พบร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร ไม่มีฉลาก ฉลากไม่ถูกต้อง จำนวนทั้งหมด 11 ร้าน (ร้อยละ 0.3) โดยพบ 6 ร้าน จาก รพร.เชียงของ จ.เชียงราย และ 1 ร้านที่ รพร.ตะพานหิน จ.พิจิตร รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี รพร.กระนวน จ.ขอนแก่น รพร.ด่านซ้าย จ.เลย รพร.เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี

พบร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรเสื่อมคุณภาพจำนวนทั้งหมด 22 ร้าน (ร้อยละ 0.5) โดยพบ จำนวน 6 ร้าน จาก รพร.เชียงของ จ.เชียงราย จำนวน 3 ร้านที่รพร. ปัว จ.น่าน รพร.นครไทย จ.พิษณุโลก จำนวน 2 ร้าน จาก รพร.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี รพร. เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี จำนวน 1 ร้านที่ รพร. ตะพานหิน จ.พิจิตร รพร.กระนวน จ.ขอนแก่น รพร.ภูนิหารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ รพร.ด่านซ้าย จ.เลย

จากผลการสำรวจร้านชำทั้งหมดพบว่าการจำหน่ายเครื่องสำอาง เสื่อมสภาพหมดอายุจำนวน 181 ร้าน (ร้อยละ 4.4) พบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายเครื่องสำอาง เสื่อมสภาพหมดอายุมากที่สุดคือ รพร.จอมบึง จ.ปัตตานี (ร้อยละ 22.0) และ ไม่พบการจำหน่ายเครื่องสำอาง เสื่อมสภาพหมดอายุจาก รพร.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี รพร.เลิงนกทา จ.ยโสธร รพร.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช และ รพร.ยะหา จ.ยะลา

จากผลการสำรวจร้านชำทั้งหมดพบว่าการจำหน่ายเครื่องสำอางห้ามจำหน่ายผิดกฎหมาย ถูกเพิกถอน จำนวน 66 ร้าน (ร้อยละ 1.6) พบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายเครื่องสำอาง เสื่อมสภาพหมดอายุมากที่สุดคือ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานีจำนวน 37 ร้าน (ร้อยละ 37.0) รองลงมาคือ รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี จำนวน 9 ร้าน (ร้อยละ 2.9) ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ผลการสำรวจการจำหน่ายสมุนไพรและเครื่องสำอางของร้านชำ จำแนกตามโรงพยาบาลและเขตสุขภาพ (n=4,081)(รวมสี่สัปดาห์ %หารร้าน)

ลำดับ ที่	เขต	รพร.	จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ สมุนไพร	จำหน่ายสมุนไพร ขายได้เฉพาะ สถานที่ที่มี ใบอนุญาต	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ สมุนไพร ไม่มีฉลาก ฉลากไม่ถูกต้อง	จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ สมุนไพรเสื่อม คุณภาพ	จำหน่าย เครื่องสำอาง เสื่อมสภาพ หมดอายุ	จำหน่ายเครื่องสำอาง ห้ามจำหน่าย ผิดกฎหมาย ถูกเพิกถอน
1	1	เด่นชัย จ.แพร่	25(10.8)	10(4.3)	0(0)	0(0)	6(2.6)	0(0)
2		ปัว จ.น่าน	67(58.8)	31(27.2)	0(0)	3(2.7)	12(10.5)	5(4.4)
3		เชียงของ จ.เชียงราย	52(49.1)	45(42.5)	6(7.3)	6(5.7)	21(19.8)	5(4.7)
		รวม	144(31.9)	86(19.1)	6(1.4)	9(2.0)	39(8.6)	10(2.2)
4	2	นครไทย จ.พิษณุโลก	39(11.1)	16(4.5)	0(0)	3(0.9)	30(8.5)	4(1.1)
5		หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์	37(15.9)	15(6.4)	0(0)	2(0.9)	1(0.4)	0(0)
		รวม	76(13.0)	31(5.3)	0(0)	5(0.9)	31(5.3)	4(0.7)
6	3	ตะพานหิน จ.พิจิตร	9(11.0)	4(4.9)	1(1.3)	1(1.2)	3(3.7)	0(0)
7	5	จอมบึง จ.ราชบุรี	164(53.4)	77(25.1)	1(0.3)	2(0.7)	55(17.9)	9(2.9)
8	6	สระแก้ว จ.สระแก้ว	46(14.5)	25(7.9)	0(0)	0(0)	2(0.6)	0(0)
9	7	กระนวน จ.ขอนแก่น	14(12.2)	6(5.2)	1(0.9)	1(0.9)	2(1.7)	1(0.9)
10		กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์	7(4.2)	3(1.8)	0(0)	1(0.6)	3(1.8)	0(0)
		รวม	21(7.4)	9(3.2)	1(0.4)	2(0.7)	5(1.8)	1(0.4)
11	8	บ้านดุง จ.อุดรธานี	13(9.8)	0(0.0)	0(0)	0(0)	1(0.8)	0(0)
12		ด่านซ้าย จ.เลย	22(13.1)	10(6.0)	1(0.6)	1(0.6)	14(8.3)	2(1.2)
13		ท่าบ่อ จ.หนองคาย	12(3.8)	2(0.6)	0(0)	0(0)	1(0.3)	0(0)

ลำดับ ที่	เขต	รพร.	จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ สมุนไพร	จำหน่ายสมุนไพร ขายได้เฉพาะ สถานที่ที่มี ใบอนุญาต	จำหน่ายผลิตภัณฑ์ สมุนไพร ไม่มีฉลาก ฉลากไม่ถูกต้อง	จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ สมุนไพรเสื่อม คุณภาพ	จำหน่าย เครื่องสำอาง เสื่อมสภาพ หมดอายุ	จำหน่ายเครื่องสำอาง ห้ามจำหน่าย ผิดกฎหมาย ถูกเพิกถอน
14		สว่างแดนดิน จ.สกลนคร	8(2.4)	4(1.2)	0(0)	0(0)	0(0)	2(0.6)
15		ธาตุพนม จ.นครพนม	0(0)	0(0.0)	0(0)	0(0)	4(3.9)	0(0)
		รวม	55(5.2)	16(1.5)	1(0.1)	1(0.1)	20(1.9)	4(0.4)
16	10	เดชอุดม จ.อุบลราชธานี	0(0)	0(0.0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
17		เลิงนกทา จ.ยโสธร	14(8.6)	0(0.0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม	14(2.7)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
18	11	ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช	17(17.0)	7(7.0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
19		เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี	27(14.7)	9(4.9)	1(0)	2(1.1)	4(2.2)	1(0.5)
		รวม	44(15.5)	16(5.6)	1(0.4)	2(0.7)	4(1.4)	1(0.4)
20	12	สายบุรี จ.ปัตตานี	15(15.0)	14(14.0)	0(0)	0(0)	22(22.0)	37(37.0)
21		ยะหา จ.ยะลา	0(0)	0(0.0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม	15(7.3)	14(6.8)	0(0)	0(0)	22(10.7)	37(18.0)
รวมทั้งสิ้น			588(14.4)	268(6.6)	11(0.3)	22(0.5)	181(4.4)	66(1.6)

หมายเหตุ: สัดส่วนของจำหน่ายสมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาต ส่วนด้วยจำนวนร้านทั้งหมดที่สำรวจทั้งหมดของแต่ละ รพร.

4.5 สมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาต 5 รายการแรกแยกตาม รพร.

ผลจากการสำรวจพบสมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาต 5 รายการแรก แยกตาม รพร. ดังในตารางที่ 4.5 ได้แก่ ยาหอมตราฤๅษีทรงม้า จำนวน 63 ร้าน ยาผงเหลืองตราสิงค์คำ จำนวน 39 ร้าน ยาเขียวตราใบโพธิ์ ยาจากสมุนไพร (ยาแผนไทย) ร้อนใน กระหายน้ำ หัดเหือด อีสุกอีใส แก้ไข้ 38 ยาเขียวสามฤๅษี จำนวน 24 ร้าน ยาหอมตรา 5 เจดีย์จำนวน 23 ร้าน

4.6 ผลการสำรวจด้านการจำหน่ายอาหารและการโฆษณา ของร้านชำจำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ

จากผลการสำรวจร้านชำทั้งหมดพบว่าการจำหน่ายอาหารที่มีฉลากไม่ถูกต้องฯ จำนวน 561 ร้าน (ร้อยละ 13.7) พบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายอาหารที่มีฉลากไม่ถูกต้องฯ มากที่สุดคือ รพร.เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ (ร้อยละ 70.8) และ รพร. เดชอุดม ไม่มีการจำหน่ายอาหารที่มีฉลากไม่ถูกต้องฯ เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายอาหารที่มีฉลากไม่ถูกต้องฯ มากที่สุดคือ เขตสุขภาพที่ 12 (ร้อยละ 55.3) เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายอาหารที่มีฉลากไม่ถูกต้องฯ น้อยที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 3 ตะพานหิน จ.พิจิตร (ร้อยละ 1.2) จากผลการสำรวจร้านชำทั้งหมดพบว่าการจำหน่ายอาหาร หมดอายุเปลี่ยนสภาพฯ จำนวน 425 ร้าน (ร้อยละ 10.4) พบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายอาหาร หมดอายุเปลี่ยนสภาพฯมากที่สุดคือ รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี (ร้อยละ 50.2) และ รพร. หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ รพร.กระนวน จ.ขอนแก่น รพร.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร รพร.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช และรพร.ยะหา จ.ยะลา ไม่มีการจำหน่ายอาหาร หมดอายุเปลี่ยนสภาพฯ เขตสุขภาพที่พบการจำหน่ายอาหาร หมดอายุเปลี่ยนสภาพฯ มากที่สุดคือ เขตสุขภาพที่ 5 (ร้อยละ 50.2) และเขตสุขภาพที่ 10 ไม่มีการจำหน่ายอาหาร หมดอายุเปลี่ยนสภาพฯ

ผลการสำรวจพบร้านชำที่จำหน่ายอาหารที่ อย.ประกาศ ห้ามจำหน่ายจำนวน 41 ร้าน (ร้อยละ 1.0) โดย 14 ร้านจาก รพร.เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 1 ร้านจาก รพร.นครไทย จ.พิษณุโลก รพร.เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี 2 ร้านจาก รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี และ รพร.ภูนิราลัย จ.กาฬสินธุ์ และ 23 ร้านจาก รพร.ด่านซ้าย จ.เลย

ในส่วนของการโฆษณา ไม่ถูกต้อง ผิดกฎหมาย พบเพียง 4 ร้านจากการสำรวจคือ 1 ร้านจาก รพร.นครไทย จ.พิษณุโลก และรพร.เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี 2 ร้านจาก รพร.สระแก้ว จ.สระแก้ว

ผลการสำรวจพบการโฆษณาอาหาร/เครื่องสำอาง ไม่ถูกต้อง ผิดกฎหมายจำนวน 4 ร้าน ได้แก่ 1 ร้านจาก รพร.เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ รพร.ตะพานหิน จ.พิจิตร รพร.ด่านซ้าย จ.เลย และ รพร.เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี ดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.5 สมุนไพรขายได้เฉพาะสถานที่ที่มีใบอนุญาต 5 รายการ แยกตาม รพร.

อันดับ ที่	รายการ	จำ นวน	เด่น ชัย	ปัว	เชียงใหม่	นคร ไทย	หล่ม เก่า	ตะพา นหิน	จอม บึง	สระแ กั่ว	ภูหิน รายณ์	กระน วน	บ้าน ดุง
1	ยาหอมตราฤๅษีทรงม้า	63	0	0	0	0	9	0	36	18	0	0	0
2	ยาผงเหลือง ตราสิงห์คำ	39	0	7	32	0	0	0	0	0	0	0	0
3	ยาเขียวตราใบโพธิ์ ยาจากสมุนไพร (ยาแผนไทย) ร้อนใน กระหายน้ำ หัดเหือด อีสุกอีใส แก้ไข	38	0	7	10	2	1	0	9	3	1	2	0
4	ยาเขียวสามฤดู	24	0	0	0	0	0	0	17	7	0	0	0
5	ยาหอมตรา 5 เจริญ	23	0	7	1	1	2	0	4	0	3	0	0

อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	ด่าน ชัย	ท่าบ่อ	สว่าง แดนดิน	ธาตุ พนม	เดช อุดม	เลิงนก ทา	ฉวาง	เวียง สระ	สายบุรี	ยะหา
1	ยาหอมตราฤๅษีทรงม้า	63	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	ยาผงเหลือง ตราสิงห์คำ	39	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	ยาเขียวตราใบโพธิ์ ยาจากสมุนไพร (ยาแผนไทย) ร้อนใน กระหายน้ำ หัดเหือด อีสุกอีใส แก้ไข	38	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0
4	ยาเขียวสามฤดู	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	ยาหอมตรา 5 เจริญ	23	2	0	1	0	0	0	1	1	0	0

ตารางที่ 4.6 ผลการสำรวจด้านการจำหน่ายอาหารและการโฆษณา ของร้านชำจำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ (n=4,081)

ลำดับ ที่	เขต สุขภาพ	รพร.	จำหน่ายอาหาร ฉลาก ไม่ถูกต้อง	จำหน่ายอาหาร หมดอายุ เปลี่ยนสภาพ	จำหน่ายอาหารที่ อย. ประกาศ ห้าม จำหน่าย	โฆษณาฯ ไม่ ถูกต้อง ผิด กฎหมาย	โฆษณาอาหาร/ เครื่องสำอาง ไม่ ถูกต้อง ผิดกฎหมาย
1	1	เด่นชัย จ.แพร่	2(0.9)	44(19.0)	0(0)	0(0)	0(0)
2		ปัว จ.น่าน	9(7.9)	53(46.5)	0(0)	0(0)	0(0)
3		เชียงของ จ.เชียงราย	75(70.8)	34(32.1)	14(13.2)	0(0)	1(0.9)
		รวม	86(19.1)	131(29.0)	14(3.1)	0(0)	1(0.2)
4	2	นครไทย จ.พิษณุโลก	51(14.5)	46(13.1)	1(0.3)	1(0.3)	0(0)
5		หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์	3(1.3)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม	54(9.2)	46(7.9)	1(0.2)	1(0.2)	0(0)
6	3	ตะพานหิน จ.พิจิตร	1(1.2)	3(3.7)	0(0)	0(0)	1(1.2)
7	5	จอมบึง จ.ราชบุรี	140(45.6)	154(50.2)	2(0.7)	0(0)	0(0)
8	6	สระแก้ว จ.สระแก้ว	9(2.8)	1(0.3)	0(0)	2(0.6)	0(0)
9	7	กระนวน จ.ขอนแก่น	2(1.7)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
10		กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์	5(3.0)	6(3.6)	2(0.7)	0(0)	0(0)
		รวม	7(2.5)	6(2.1)	0(0)	0(0)	0(0)
11	8	บ้านดุง จ.อุดรธานี	71(53.8)	3(2.3)	0(0)	0(0)	0(0)

ลำดับ ที่	เขต สุขภาพ	รพร.	จำหน่ายอาหาร ฉลาก ไม่ถูกต้อง	จำหน่ายอาหาร หมดอายุ เปลี่ยนสภาพ	จำหน่ายอาหารที่ อย. ประกาศ ห้าม จำหน่าย	โฆษณาฯ ไม่ ถูกต้อง ผิด กฎหมาย	โฆษณาอาหาร/ เครื่องสำอาง ไม่ ถูกต้อง ผิดกฎหมาย
12		ด่านซ้าย จ.เลย	38(22.6)	49(29.2)	23(13.7)	0(0)	1(0.6)
13		ท่าบ่อ จ.หนองคาย	5(1.6)	2(0.6)	0(0)	0(0)	0(0)
14		สว่างแดนดิน จ.สกลนคร	1(0.3)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
15		ธาตุพนม จ.นครพนม	17(16.5)	17(16.5)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม	132(12.5)	71(6.7)	23(2.2)	0(0)	1(0.1)
16	10	เดชอุดม จ.อุบลราชธานี	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
17		เลิงนกทา จ.ยโสธร	2(1.2)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม	2(0.4)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
18	11	ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช	6(6.0)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
19		เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี	10(5.4)	8(4.3)	1(0.5)	1(0.5)	1(0.5)
		รวม	16(5.6)	8(2.8)	1(0.4)	1(0.4)	1(0.4)
20	12	สายบุรี จ.ปัตตานี	98(98.0)	5(5.0)	0(0)	0(0)	0(0)
21		ยะหา จ.ยะลา	16(15.1)	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
		รวม	114(55.3)	5(2.4)	0(0)	0(0)	0(0)
รวมทั้งสิ้น			561(13.7)	425(10.4)	41(1.0)	4(0.1)	4(0.1)

4.7 ผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP)

ผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) จากการสำรวจในภาพรวม ร้านชำที่ได้สีเขียวจำนวน 2,683 ร้าน (ร้อยละ 65.7) สีเหลือง จำนวน 355 ร้าน (ร้อยละ 8.7) และสีแดง จำนวน 1,043 ร้าน (ร้อยละ 25.6) รพร.ที่ได้รับการประเมินสีเขียวมากที่สุดคือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี และรพร.สายบุรี จ.ปัตตานี ได้ร้อยละ 100 ส่วนร้านชำที่ได้รับการประเมินเป็นสีเขียวต่ำที่สุดได้แก่ รพร. สายบุรี จ.ปัตตานี (ร้อยละ 1.0) รพร.ที่ได้รับการประเมินสีเหลืองมากที่สุดคือ รพร. บ้านดุง จ.อุดรธานี (ร้อยละ 53.8) และน้อยที่สุดคือ รพร.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี ได้ร้อยละ 0 รพร.ที่ได้รับการประเมินสีแดงมากที่สุดคือ รพร. ปัว จ.น่าน (ร้อยละ 78.1) และน้อยที่สุดคือ รพร.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร สายบุรี จ.ปัตตานี รพร. บ้านดุง จ.อุดรธานี ได้ร้อยละ 0

ผลการประเมินร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) จากการสำรวจในภาพรวม ร้านชำที่ผ่าน G-RDU จำนวน 2,140 ร้าน (ร้อยละ 53.1) และไม่ผ่าน จำนวน 1,889 ร้าน (ร้อยละ 46.9) รพร.ที่ผ่านมากที่สุดคือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี (ร้อยละ 90.8) ส่วนร้านชำที่ได้รับการประเมินผ่านน้อยที่สุดได้แก่ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานี (ร้อยละ 1.0) สัดส่วนของเขตสุขภาพที่ผ่าน G-RDU มากที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 10 (ร้อยละ 84.4) เขตสุขภาพที่ 5 รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี ไม่ผ่านมากที่สุด (ร้อยละ 85.0)

ผลการประเมินร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-SHP) จากการสำรวจในภาพรวม ร้านชำที่ผ่าน G-SHP จำนวน 2,026 ร้าน (ร้อยละ 50.3) และไม่ผ่าน จำนวน 2,003 ร้าน (ร้อยละ 49.7) รพร.ที่ผ่านมากที่สุดคือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี (ร้อยละ 90.8) ส่วนร้านชำที่ได้รับการประเมินผ่านน้อยที่สุดได้แก่ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานี (ร้อยละ 1.0) สัดส่วนของเขตสุขภาพที่ผ่าน G-SHP มากที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 10 (ร้อยละ 84.4) เขตสุขภาพที่ 5 รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี ไม่ผ่านมากที่สุด (ร้อยละ 88.9)

ตารางที่ 4.7 ผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP)

ลำดับ	เขต	รพร.	จำนวนร้าน ชำ	GG			จำนวนร้านที่ มีคะแนน ความรอบรู้ฯ	G-RDU		G-SHP	
				สีเขียว	สีเหลือง	สีแดง		ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1	1	เด่นชัย จ.แพร่	231(5.7)	162(70.1)	37(16.0)	32(13.9)	231(5.7)	108(46.8)	123(53.2)	98(42.4)	133(57.6)
2		ปัว จ.น่าน	114(2.8)	10(8.8)	15(13.2)	89(78.1)	114(2.8)	25(21.9)	89(78.1)	10(8.8)	104(91.2)
3		เชียงของ จ. เชียงราย	106(2.6)	13(12.3)	24(22.6)	69(65.1)	106(2.6)	2(1.9)	104(98.1)	1(0.9)	105(99.1)
		รวม	451(11.1)	185(41.0)	76(16.9)	190(42.1)	451(11.2)	135(29.9)	316(70.1)	109(24.2)	342(75.8)
4	2	นครไทย จ. พิษณุโลก	352(8.6)	196(55.7)	34(9.7)	122(34.7)	352(8.7)	152(43.2)	200(56.8)	142(40.3)	210(59.7)
5		หล่มเก่า จ. เพชรบูรณ์	233(5.7)	165(70.8)	2(0.9)	66(28.3)	216(5.4)	105(48.6)	111(51.4)	101(46.8)	115(53.2)
		รวม	585(14.3)	361(61.7)	36(6.2)	188(32.1)	568(14.1)	257(45.2)	311(54.8)	243(42.8)	325(57.2)
6	3	ตะพานหิน จ. พิจิตร	82(2.0)	57(69.5)	3(3.7)	22(26.8)	82(2.0)	45(54.9)	37(45.1)	44(53.7)	38(46.3)
7	5	จอมบึง จ.ราชบุรี	307(7.5)	48(15.6)	63(20.5)	196(63.8)	307(7.6)	46(15.0)	261(85.0)	34(11.1)	273(88.9)
8	6	สระแก้ว จ. สระแก้ว	317(7.8)	251(79.2)	8(2.5)	58(18.3)	316(7.8)	187(59.2)	129(40.8)	184(58.2)	132(41.8)
9	7	กระนวน จ. ขอนแก่น	115(2.8)	73(63.5)	2(1.7)	40(34.8)	100(2.5)	56(56.0)	44(44.0)	55(55.0)	45(45.0)
10		กุฉินารายณ์ จ. กาฬสินธุ์	168(4.1)	151(89.9)	3(1.8)	14(8.3)	154(3.8)	111(72.1)	43(27.9)	108(70.1)	46(29.9)
		รวม	283(6.9)	224(79.2)	5(1.8)	54(19.1)	254(6.3)	167(65.7)	87(34.3)	163(64.2)	91(35.8)

ลำดับ	เขต	รพร.	จำนวนร้าน ชำ	GG			จำนวนร้านที่ มีคะแนน ความรอบรู้ฯ	G-RDU		G-SHP	
				สีเขียว	สีเหลือง	สีแดง		ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
11	8	บ้านดุง จ.อุดรธานี	132(3.2)	61(46.2)	71(53.8)	0(0)	132(3.3)	69(52.3)	63(47.7)	43(32.6)	89(67.4)
12		คำชะอี จ.เลย	168(4.1)	58(34.5)	20(11.9)	90(53.6)	168(4.2)	54(32.1)	114(67.9)	43(25.6)	125(74.4)
13		ท่าบ่อ จ.หนองคาย	316(7.7)	274(86.7)	6(1.9)	36(11.4)	316(7.8)	220(69.6)	96(30.4)	218(69.0)	98(31.0)
14		สว่างแดนดิน จ. สกลนคร	335(8.2)	320(95.5)	0(0)	15(4.5)	333(8.3)	282(84.7)	51(15.3)	280(84.1)	53(15.9)
15		ธาตุพนม จ. นครพนม	103(2.5)	82(79.6)	18(17.5)	3(2.9)	102(2.5)	78(76.5)	24(23.5)	69(67.6)	33(32.4)
		รวม	1,054(25.8)	795(75.4)	115(10.9)	144(13.7)	1,051(26.1)	703(66.9)	348(33.1)	653(62.1)	398(37.9)
16	10	เดชอุดม จ. อุบลราชธานี	349(8.6)	349(100)	0(0)	0(0)	349(8.7)	317(90.8)	32(9.2)	317(90.8)	32(9.2)
17		เลิงนกทา จ.ยโสธร	163(4.0)	133(81.6)	2(1.2)	28(17.2)	163(4.0)	115(70.6)	48(29.4)	115(70.6)	48(29.4)
		รวม	512(12.5)	482(94.1)	2(0.4)	28(5.5)	512(12.7)	432(84.4)	80(15.6)	432(84.4)	80(15.6)
18	11	ฉวาง จ. นครศรีธรรมราช	100(2.5)	70(70.0)	3(3.0)	27(27.0)	100(2.5)	16(16.0)	84(84.0)	16(16.0)	84(84.0)
19		เวียงสระ จ.สุ ราษฎร์ธานี	184(4.5)	128(69.6)	7(3.8)	49(26.6)	183(4.5)	90(49.2)	93(50.8)	86(47.0)	97(53.0)
		รวม	284(7.0)	198(69.7)	10(3.5)	76(26.8)	283(7.0)	106(37.5)	177(62.5)	102(36.0)	181(64.0)
20	12	สายบุรี จ.ปัตตานี	100(2.5)	1(1.0)	28(28.0)	71(71.0)	100(2.5)	1(1.0)	99(99.0)	1(1.0)	99(99.0)
21		ยะหา จ.ยะลา	106(2.6)	81(76.4)	9(8.5)	16(15.1)	105(2.6)	61(58.1)	44(41.9)	61(58.1)	44(41.9)
		รวม	206(5.0)	82(39.8)	37(18.0)	87(42.2)	205(5.1)	62(30.2)	143(69.8)	62(30.2)	143(69.8)
		รวมทั้งสิ้น	4,081	2,683(65.7)	355(8.7)	1,043(25.6)	4,029	2,140(53.1)	1,889(46.9)	2,026(50.3)	2,003(49.7)

ส่วนที่ 2 ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ และปัจจัยที่สัมพันธ์

4.8 คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ

จากผลการวิเคราะห์คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า ที่แบ่งเป็น 6 ด้าน จากช่วงคะแนน 1-5 คะแนน พบว่าในภาพรวมด้านที่ได้คะแนนสูงที่สุดสำหรับ รพร. คือด้านที่ 1 การเข้าถึงข้อมูล ได้คะแนน เฉลี่ย 4.26 ± 0.77 และด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือด้านที่ 4 การตัดสินใจได้คะแนนเฉลี่ย 3.86 ± 0.85 คะแนน คะแนนในแต่ละด้านของแต่ละ รพร. สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านที่ 1 การเข้าถึงข้อมูล ภาพรวมได้ค่าเฉลี่ย 4.26 ± 0.77 คะแนน เขตสุขภาพที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 7 ได้คะแนน 4.56 ± 0.65 ในขณะที่เขตสุขภาพที่ 1 ได้คะแนนต่ำที่สุด 3.72 ± 0.91 โดย รพร.บ้านดุงได้คะแนนสูงที่สุดคือ 4.65 ± 0.38 และ รพร.เชียงของได้คะแนนต่ำสุดคือ 2.82 ± 1.08 ข้อที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ “ท่านรับรู้ข้อมูลประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) จากหน่วยงานต่างๆ เช่น อย. สสจ โรงพยาบาล รพ.สต.” รพร. บ้านดุงได้คะแนนเฉลี่ย 4.79 ± 0.41 คะแนน และด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ “ท่านสามารถค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ถูกต้อง ก่อนซื้อมาจำหน่ายได้ด้วยตนเอง โดยค้นจากหลายแหล่ง เช่น เกสซกร บุคลากรสาธารณสุข สื่อออนไลน์ ฯ” รพร. เชียงของโดยได้คะแนนเฉลี่ย 2.48 ± 1.36 คะแนน

ด้านที่ 2 ความเข้าใจ ภาพรวม ได้ค่าเฉลี่ย 4.04 ± 0.67 คะแนน เขตสุขภาพที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 8 ได้คะแนน 4.20 ± 0.69 ในขณะที่เขตสุขภาพที่ 12 ได้คะแนนต่ำที่สุด 3.67 ± 0.57 โดย รพร.บ้านดุงได้คะแนนสูงที่สุดคือ 4.69 ± 0.16 และ รพร.เชียงของได้คะแนนต่ำสุดคือ 3.20 ± 0.74 ข้อที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ “ท่านสามารถนำยามาจัดเป็นชุดเพื่อจำหน่ายในร้านค้าชำได้” รพร. บ้านดุง ได้คะแนนเฉลี่ย 5.00 ± 0.00 คะแนน และเป็นข้อที่ได้คะแนนต่ำที่สุดเช่นกัน รพร. เลิงนกทา โดยได้คะแนนเฉลี่ย 1.87 ± 1.48 คะแนน

ด้านที่ 3. การโต้ตอบซักถามแลกเปลี่ยน ได้ค่าเฉลี่ย 4.28 ± 0.80 คะแนน เขตสุขภาพที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 7 ได้คะแนน 4.56 ± 0.65 ในขณะที่เขตสุขภาพที่ 1 ได้คะแนนต่ำที่สุด 3.99 ± 0.94 โดย รพร.เลิงนกทา ได้คะแนนสูงที่สุดคือ 4.66 ± 0.56 และ รพร.เชียงของได้คะแนนต่ำสุดคือ 3.13 ± 1.29 ข้อที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ “ท่านกล้าที่จะซักถามบุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับ สิ่งที่เกี่ยวข้องในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) เพื่อนำมาจำหน่าย” รพร. บัว ได้คะแนนเฉลี่ย 4.86 ± 0.44 คะแนน และข้อที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ

“ท่านรู้ว่าจะสามารถโทรสอบถามข้อมูล ข้อสงสัย หรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับ**ผลิตภัณฑ์สุขภาพ** (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) จาก อย. สสจ. รพช. และ รพ.สต. ได้” รพร. เชียงของโดยได้คะแนนเฉลี่ย 2.99 ± 1.48 คะแนน

ด้านที่ 4. การตัดสินใจ ได้คะแนนเฉลี่ย 3.86 ± 0.85 คะแนน เขตสุขภาพที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 6 รพร.สระแก้ว ได้คะแนน 4.14 ± 0.79 ในขณะที่เขตสุขภาพที่ 12 ได้คะแนนต่ำที่สุด 3.13 ± 0.80 โดย รพร.บัว ได้คะแนนสูงที่สุดคือ 4.80 ± 0.27 และ รพร.สายบุรี ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ 2.70 ± 0.47 ข้อที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ “ท่านตัดสินใจเลือกซื้อ**ผลิตภัณฑ์สุขภาพ** (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) มาจำหน่ายตามดารารหรือฟรีเซเตอร์” รพร. บัว ได้คะแนนเฉลี่ย 4.96 ± 0.18 คะแนน โดยได้คะแนนเท่ากับ รพร.บ้านดุง ได้คะแนน 4.96 ± 0.19 และข้อที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ “ท่านจะเลือกซื้อ**ผลิตภัณฑ์สุขภาพ** (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ยามาจำหน่ายในร้านค้าชำต่อเมื่อลดราคาเท่านั้น” รพร. สายบุรีโดยได้คะแนนเฉลี่ย 1.61 ± 0.89 คะแนน

ด้านที่ 5. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ได้คะแนนเฉลี่ย 4.18 ± 0.83 เขตสุขภาพที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 7 ได้คะแนน 4.48 ± 0.70 ในขณะที่เขตสุขภาพที่ 1 ได้คะแนนต่ำที่สุด 3.73 ± 1.0 โดย รพร.เลิงนกทา ได้คะแนนสูงที่สุดคือ 4.71 ± 0.54 และ รพร.เชียงของได้คะแนนต่ำที่สุดคือ 2.48 ± 1.17 ข้อที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ “ท่านอ่านฉลากจนเข้าใจก่อนเลือกซื้อยามาจำหน่าย” รพร. เลิงนกทา ได้คะแนนเฉลี่ย 4.74 ± 0.62 คะแนน และด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ “ท่านจะตรวจสอบเลขทะเบียนยาทุกครั้งก่อนเลือกซื้อมาจำหน่าย” รพร. เชียงของโดยได้คะแนนเฉลี่ย 2.34 ± 1.46 คะแนน

ด้านที่ 6. การบอกต่อ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.02 ± 0.96 คะแนน เขตสุขภาพที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 7 ได้คะแนน 4.43 ± 0.70 ในขณะที่เขตสุขภาพที่ 12 ได้คะแนนต่ำที่สุด 3.79 ± 0.81 โดย รพร.เลิงนกทา ได้คะแนนสูงที่สุดคือ 4.58 ± 0.58 และ รพร.บ้านดุงได้คะแนนต่ำที่สุดคือ 1.65 ± 1.18 ด้านที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ “ท่านสามารถแนะนำบุคคลอื่นให้อ่านสรรพคุณของ**ผลิตภัณฑ์สุขภาพ** (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ก่อนซื้อได้” รพร. เลิงนกทา ได้คะแนนเฉลี่ย 4.67 ± 0.60 คะแนน และด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ ข้อเดียวกันจาก รพร. บ้านดุงโดยได้คะแนนเฉลี่ย 1.61 ± 1.21 คะแนน คะแนนความรอบรู้ในแต่ละด้านของแต่ละ รพร. ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 คะแนนความรอบรู้จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ

ข้อ	เด่นชัย	ปัว	เขียงของ	นครไทย	หล่มเก่า	ตะพานหิน	จอมบึง	สระแก้ว	กระนวน	ภูผินารายณ์	บ้านดุง	ด่านซ้าย
1	4.24±0.66	3.15±0.79	2.73±1.75	4.26±0.95	4.33±0.75	4.54±0.65	4.50±0.87	4.52±0.78	4.53±0.81	4.63±0.62	4.71±0.52	3.98±1.03
2	4.16±0.70	4.51±0.67	2.48±1.36	4.18±0.83	4.14±0.75	4.20±0.92	3.63±1.49	4.20±1.07	4.49±0.85	4.56±0.76	4.45±0.57	4.00±0.92
3	4.19±0.66	3.08±0.84	3.26±1.42	4.24±0.79	4.20±0.79	4.33±0.86	4.45±0.97	3.77±1.49	4.51±0.78	4.60±0.64	4.79±0.41	4.10±0.87
ค่าเฉลี่ย ด้าน 1	4.20±0.59	3.58±0.52	2.82±1.08	4.23±0.74	4.22±0.65	4.35±0.73	4.19±0.76	4.16±0.89	4.51±0.75	4.60±0.58	4.65±0.38	4.03±0.85
4	4.12±0.68	2.57±0.69	2.43±1.76	4.03±0.95	4.12±0.88	4.21±1.11	3.35±1.59	3.85±1.18	4.38±0.88	4.60±0.74	4.49±0.57	3.90±1.09
5	4.29±0.73	4.87±0.52	3.22±1.82	4.08±0.94	4.13±0.86	4.49±0.80	4.56±1.04	4.51±0.82	4.54±0.82	4.77±0.63	4.50±0.50	4.23±0.87
6	2.83±1.69	4.61±0.62	3.09±1.88	3.49±1.59	3.99±1.31	3.48±1.64	4.39±1.29	4.25±1.13	2.66±1.74	2.29±1.69	5.00±0.00	2.98±1.78
7	3.08±1.57	4.87±0.51	3.19±1.80	3.45±1.53	4.08±1.27	3.44±1.59	4.05±1.45	4.22±1.14	2.90±1.71	2.31±1.68	4.98±0.12	2.96±1.80
8	3.92±0.98	4.03±0.56	3.75±1.58	4.16±0.96	4.15±1.00	4.46±0.72	4.16±0.95	4.04±0.94	4.48±0.81	4.75±0.54	4.43±0.50	4.29±0.78
9	4.17±0.78	4.94±0.28	3.53±1.65	4.30±0.79	4.32±0.76	4.50±0.74	4.72±0.64	4.32±0.97	4.49±0.81	4.79±0.57	4.74±0.52	4.11±1.00
ค่าเฉลี่ย ด้าน 2	3.74±0.65	4.31±0.25	3.20±0.74	3.92±0.69	4.13±0.59	4.10±0.65	4.20±0.58	4.20±0.64	3.91±0.70	3.92±0.64	4.69±0.16	3.74±0.60
10	4.19±0.60	4.86±0.44	3.26±1.42	4.27±0.75	4.28±0.75	4.48±0.71	4.35±1.09	4.36±0.94	4.51±0.80	4.66±0.71	4.58±0.50	4.29±0.88
11	4.19±0.70	3.89±0.96	2.99±1.48	4.16±0.86	4.15±0.80	4.32±0.92	3.75±1.37	4.07±1.32	4.45±0.82	4.57±0.71	4.41±0.55	4.15±0.97
ค่าเฉลี่ย ด้าน 3	4.19±0.59	4.37±0.58	3.13±1.29	4.21±0.73	4.22±0.69	4.40±0.73	4.04±1.02	4.21±0.99	4.48±0.77	4.61±0.62	4.49±0.38	4.22±0.86
12	4.02±0.65	4.65±0.60	2.63±1.40	4.11±0.84	4.06±0.91	4.22±1.09	4.26±1.09	4.15±1.09	4.34±0.83	4.59±0.61	4.45±0.53	3.93±1.02
13	4.02±0.73	4.81±0.44	2.59±1.32	4.07±0.88	4.11±0.83	4.11±1.04	4.12±1.21	4.18±1.04	4.33±0.85	4.62±0.65	4.31±0.58	3.87±1.01
14	2.77±1.60	4.96±0.18	3.42±1.80	3.38±1.55	3.80±1.25	3.52±1.66	3.84±1.48	4.13±1.20	2.98±1.70	2.41±1.66	4.96±0.19	3.05±1.74
15	3.06±1.55	4.80±0.42	3.52±1.81	3.49±1.54	3.86±1.27	3.49±1.68	4.13±1.41	4.12±1.19	3.14±1.67	2.48±1.69	4.92±0.30	2.98±1.66
ค่าเฉลี่ย ด้าน 4	3.47±0.81	4.80±0.27	3.04±1.02	3.76±0.82	3.96±0.68	3.84±1.03	4.09±0.75	4.14±0.79	3.70±0.88	3.52±0.86	4.66±0.26	3.46±0.75
16	4.14±0.67	3.54±0.77	2.34±1.46	4.16±0.82	4.13±0.84	4.32±1.04	3.24±1.68	4.19±1.09	4.39±0.89	4.55±0.71	4.46±0.66	3.83±1.14

ข้อ	เด่นชัย	ปัว	เชียงของ	นครไทย	หล่มเก่า	ตะพานหิน	จอมบึง	สระแก้ว	กระนวน	ภูผินารายณ์	บ้านดุง	ด่านซ้าย
17	4.17±0.66	4.37±0.61	2.54±1.37	4.24±0.84	4.11±0.80	4.37±0.95	4.41±1.03	4.26±1.00	4.34±0.86	4.64±0.66	4.42±0.53	3.80±1.10
18	4.01±0.78	4.14±0.74	2.58±1.36	4.22±0.84	4.12±0.83	4.12±1.04	4.31±1.14	4.14±0.96	4.29±0.97	4.57±0.70	4.57±0.50	3.78±1.13
19	4.06±0.70	4.52±0.57	2.46±1.30	4.23±0.81	4.10±0.80	4.18±1.04	4.30±1.14	4.19±1.10	4.35±0.89	4.51±0.68	4.61±0.54	3.83±1.06
ค่าเฉลี่ย ด้าน 5	4.10±0.61	4.14±0.50	2.48±1.17	4.21±0.70	4.11±0.71	4.25±0.92	4.06±0.89	4.20±0.89	4.34±0.83	4.57±0.58	4.52±0.34	3.81±1.04
20	4.15±0.70	4.23±0.58	2.60±1.35	4.12±0.78	4.07±0.88	4.06±1.02	4.38±1.06	4.23±0.93	4.29±0.88	4.56±0.68	1.61±1.21	3.96±0.96
21	4.22±0.74	4.24±0.57	2.68±1.38	4.13±0.78	4.09±0.80	4.09±1.06	4.26±1.14	4.10±1.00	4.18±0.86	4.53±0.68	1.64±1.17	3.88±1.00
22	4.13±0.75	3.99±0.75	2.60±1.32	4.00±0.92	3.94±0.87	4.01±1.01	3.38±1.67	3.99±1.13	4.27±0.90	4.55±0.74	1.69±1.22	3.82±1.03
23	4.16±0.74	4.34±0.50	2.50±1.23	4.09±0.81	4.04±0.80	3.90±1.13	4.02±1.26	4.19±0.96	4.21±0.91	4.56±0.70	1.67±1.20	3.85±1.02
ค่าเฉลี่ย ด้าน 6	4.16±0.64	4.20±0.53	2.60±1.20	4.08±0.69	4.04±0.70	4.02±0.97	4.01±1.03	4.13±0.90	4.24±0.81	4.55±0.58	1.65±1.18	3.88±0.95

ข้อ	ท่าบ่อ	สว่างแดนดิน	ธาตุพนม	เดชอุดม	เลิงนกทา	ฉวาง	เวียงสระ	สายบุรี	ยะหา
1	4.41±0.91	4.61±0.71	4.24±0.63	4.76±0.48	4.61±0.71	3.55±0.54	4.44±0.80	3.85±0.86	4.51±0.60
2	4.46±0.76	4.51±0.77	4.30±0.59	4.38±0.62	4.62±0.71	3.92±0.27	4.27±0.88	3.37±0.88	4.32±0.75
3	4.45±0.85	4.51±0.77	4.38±0.72	4.42±0.61	4.63±0.70	4.35±0.48	4.30±0.84	2.91±0.91	4.32±0.87
ค่าเฉลี่ย ด้าน 1	4.44±0.70	4.54±0.71	4.31±0.54	4.52±0.47	4.62±0.58	3.94±0.21	4.34±0.75	3.38±0.69	4.39±0.63
4	4.35±0.95	4.47±0.82	3.87±0.71	3.81±0.93	4.56±0.65	3.72±0.49	3.35±1.41	3.47±1.04	4.29±0.82
5	4.56±0.80	4.63±0.72	4.18±0.57	4.76±0.53	4.76±0.59	4.90±0.30	4.06±1.20	4.69±0.94	4.56±0.62
6	3.14±1.76	4.15±1.55	4.04±1.33	4.13±1.48	1.87±1.48	4.30±0.46	3.35±1.62	2.21±1.06	2.77±1.68
7	3.15±1.75	4.18±1.52	4.10±1.28	4.05±1.49	1.89±1.47	4.10±0.30	3.30±1.55	2.30±1.08	2.84±1.67
8	4.29±0.93	4.54±0.88	4.33±0.69	4.44±0.63	4.65±0.66	3.96±0.10	3.79±1.25	4.06±0.99	4.43±0.59
9	4.58±0.77	4.55±0.81	4.29±0.61	4.56±0.62	4.77±0.49	4.01±0.17	4.12±1.06	3.80±1.21	4.50±0.64
ค่าเฉลี่ย ด้าน 2	4.01±0.74	4.42±0.64	4.14±0.53	4.29±0.43	3.75±0.49	4.16±0.16	3.66±0.77	3.42±0.50	3.90±0.52
10	4.58±0.75	4.52±0.78	4.21±0.55	4.45±0.55	4.71±0.57	3.98±0.20	4.25±0.84	3.80±0.97	4.49±0.61
11	4.41±0.82	4.47±0.81	4.33±0.65	4.37±0.64	4.62±0.65	3.94±0.24	4.21±0.89	3.51±1.03	4.25±0.91
ค่าเฉลี่ย ด้าน 3	4.49±0.71	4.50±0.76	4.27±0.56	4.41±0.52	4.66±0.56	3.96±0.14	4.23±0.82	3.66±0.95	4.37±0.64
12	4.43±0.86	4.43±0.78	4.14±0.60	4.19±0.68	4.64±0.66	3.76±0.43	4.02±0.99	3.56±0.84	4.23±0.78
13	4.34±0.80	4.38±0.84	4.13±0.61	4.32±0.70	4.66±0.62	3.86±0.35	3.98±1.00	3.89±0.97	4.27±0.65
14	3.03±1.60	4.09±1.48	4.07±1.29	3.77±1.32	2.15±1.49	4.12±0.33	3.37±1.47	1.74±0.85	2.74±1.66
15	3.09±1.67	4.18±1.48	4.05±1.23	3.98±1.28	2.22±1.55	4.15±0.36	3.38±1.44	1.61±0.89	2.89±1.63
ค่าเฉลี่ย ด้าน 4	3.72±0.85	4.27±0.78	4.10±0.72	4.06±0.59	3.42±0.75	3.97±0.16	3.69±0.80	2.70±0.47	3.53±0.84
16	4.37±0.93	4.51±0.78	4.08±0.62	3.93±0.92	4.68±0.67	3.31±0.54	4.03±1.04	3.96±0.97	4.30±0.72

ข้อ	ทำบ่อ	สว่างแดนดิน	ธาตุพนม	เดชอุดม	เลิงนกทา	ฉวาง	เวียงสระ	สายบุรี	ยะหา
17	4.45±0.76	4.49±0.77	4.28±0.59	4.23±0.76	4.74±0.62	3.87±0.34	4.21±0.95	3.70±0.92	4.38±0.58
18	4.35±0.91	4.41±0.85	4.22±0.64	4.45±0.60	4.71±0.63	3.94±0.24	4.12±0.96	2.83±0.77	4.38±0.75
19	4.46±0.79	4.41±0.88	4.12±0.74	4.48±0.60	4.72±0.55	3.20±0.40	4.14±0.90	3.53±0.83	4.42±0.58
ค่าเฉลี่ย ด้าน 5	4.41±0.72	4.45±0.77	4.17±0.50	4.27±0.57	4.71±0.54	3.58±0.21	4.12±0.88	3.50±0.74	4.37±0.52
20	4.42±0.82	4.46±0.77	4.04±0.64	4.39±0.60	4.67±0.60	3.91±0.29	4.04±0.99	3.52±0.80	4.36±0.67
21	4.30±0.84	4.41±0.81	4.18±0.64	4.31±0.62	4.63±0.64	3.67±0.47	3.97±0.97	3.26±0.79	4.27±0.68
22	4.29±0.99	4.35±0.90	4.25±0.60	4.11±0.80	4.53±0.70	3.42±0.52	3.93±1.01	2.99±0.74	4.24±0.73
23	4.35±0.92	4.38±0.91	4.28±0.59	3.97±0.85	4.50±0.72	3.04±0.20	4.03±0.92	3.30±0.85	4.27±0.70
ค่าเฉลี่ย ด้าน 6	4.34±0.78	4.40±0.79	4.19±0.50	4.19±0.58	4.58±0.58	3.51±0.22	3.99±0.90	3.27±0.70	4.28±0.56

ข้อ	เขต 1	เขต 2	เขต 3 ตะพานหิน	เขต 5 จอมบึง	เขต 6 สระแก้ว	เขต 7	เขต 8	เขต 10	เขต 11	เขต 12
1	3.61±1.24	4.29±0.88	4.54±0.65	4.50±0.87	4.52±0.78	4.59±0.70	4.43±0.84	4.71±0.57	4.12±0.84	4.19±0.81
2	3.86±1.18	4.16±0.80	4.20±0.92	3.63±1.49	4.20±1.07	4.53±0.79	4.38±0.78	4.45±0.66	4.14±0.74	3.86±0.94
3	3.69±1.06	4.23±0.79	4.33±0.86	4.45±0.97	3.77±1.49	4.57±0.70	4.45±0.80	4.49±0.65	4.32±0.73	3.64±1.13
ค่าเฉลี่ย ด้าน 1	3.72±0.91	4.22±0.70	4.35±0.73	4.19±0.76	4.16±0.89	4.56±0.65	4.42±0.71	4.55±0.51	4.20±0.65	3.89±0.83
4	3.33±1.32	4.07±0.93	4.21±1.11	3.35±1.59	3.85±1.18	4.51±0.80	4.29±0.91	4.05±0.92	3.48±1.19	3.89±1.02
5	4.18±1.21	4.10±0.91	4.49±0.80	4.56±1.04	4.51±0.82	4.68±0.72	4.48±0.76	4.76±0.55	4.36±1.06	4.62±0.79
6	3.34±1.71	3.68±1.51	3.48±1.64	4.39±1.29	4.25±1.13	2.44±1.72	3.75±1.68	3.41±1.81	3.69±1.40	2.50±1.44
7	3.56±1.63	3.69±1.47	3.44±1.59	4.05±1.45	4.22±1.14	2.54±1.71	3.77±1.67	3.36±1.79	3.58±1.32	2.58±1.44
8	3.91±1.08	4.16±0.98	4.46±0.72	4.16±0.95	4.04±0.94	4.64±0.67	4.39±0.83	4.50±0.65	3.85±1.02	4.25±0.83
9	4.22±1.10	4.31±0.78	4.50±0.74	4.72±0.64	4.32±0.97	4.67±0.69	4.49±0.81	4.62±0.59	4.08±0.86	4.16±1.02
ค่าเฉลี่ย ด้าน 2	3.76±0.71	4.00±0.66	4.10±0.65	4.20±0.58	4.20±0.64	3.91±0.67	4.20±0.69	4.12±0.51	3.84±0.67	3.67±0.57
10	4.14±1.01	4.27±0.75	4.48±0.71	4.35±1.09	4.36±0.94	4.60±0.75	4.48±0.75	4.53±0.57	4.16±0.70	4.15±0.88
11	3.83±1.11	4.15±0.83	4.32±0.92	3.75±1.37	4.07±1.32	4.52±0.76	4.38±0.81	4.45±0.65	4.11±0.74	3.89±1.04
ค่าเฉลี่ย ด้าน 3	3.99±0.94	4.21±0.71	4.40±0.73	4.04±1.02	4.21±0.99	4.56±0.69	4.43±0.72	4.49±0.55	4.13±0.68	4.02±0.88
12	3.85±1.14	4.09±0.87	4.22±1.09	4.26±1.09	4.15±1.09	4.49±0.72	4.32±0.83	4.34±0.71	3.93±0.84	3.90±0.88
13	3.88±1.16	4.08±0.86	4.11±1.04	4.12±1.21	4.18±1.04	4.50±0.75	4.25±0.86	4.43±0.69	3.94±0.82	4.08±0.84
14	3.48±1.70	3.54±1.46	3.52±1.66	3.84±1.48	4.13±1.20	2.63±1.69	3.71±1.60	3.25±1.57	3.64±1.25	2.25±1.42

ข้อ	เขต 1	เขต 2	เขต 3 ตะพานหิน	เขต 5 จอมบึง	เขต 6 สระแก้ว	เขต 7	เขต 8	เขต 10	เขต 11	เขต 12
15	3.61±1.59	3.63±1.46	3.49±1.68	4.13±1.41	4.12±1.19	2.74±1.72	3.74±1.61	3.42±1.60	3.65±1.23	2.26±1.46
ค่าเฉลี่ย ด้าน 4	3.71±1.02	3.84±0.78	3.84±1.03	4.09±0.75	4.14±0.79	3.59±0.87	4.01±0.84	3.86±0.71	3.79±0.67	3.13±0.80
16	3.57±1.18	4.15±0.83	4.32±1.04	3.24±1.68	4.19±1.09	4.49±0.79	4.31±0.90	4.17±0.92	3.77±0.96	4.13±0.87
17	3.84±1.13	4.19±0.83	4.37±0.95	4.41±1.03	4.26±1.00	4.52±0.75	4.34±0.82	4.40±0.75	4.09±0.81	4.05±0.83
18	3.71±1.13	4.18±0.84	4.12±1.04	4.31±1.14	4.14±0.96	4.46±0.83	4.29±0.90	4.53±0.62	4.06±0.79	3.62±1.08
19	3.80±1.15	4.18±0.81	4.18±1.04	4.30±1.14	4.19±1.10	4.44±0.77	4.33±0.87	4.56±0.60	3.81±0.88	3.99±0.84
ค่าเฉลี่ย ด้าน 5	3.73±1.02	4.18±0.70	4.25±0.92	4.06±0.89	4.20±0.89	4.48±0.70	4.32±0.78	4.41±0.60	3.93±0.77	3.95±0.77
20	3.80±1.15	4.10±0.82	4.06±1.02	4.38±1.06	4.23±0.93	4.46±0.77	3.97±1.26	4.48±0.62	4.00±0.81	3.95±0.84
21	3.86±1.11	4.11±0.79	4.09±1.06	4.26±1.14	4.10±1.00	4.39±0.77	3.92±1.25	4.41±0.64	3.86±0.84	3.78±0.89
22	3.74±1.11	3.98±0.90	4.01±1.01	3.38±1.67	3.99±1.13	4.44±0.82	3.90±1.29	4.24±0.79	3.75±0.90	3.63±0.97
23	3.81±1.11	4.07±0.81	3.90±1.13	4.02±1.26	4.19±0.96	4.42±0.80	3.94±1.29	4.13±0.85	3.68±0.89	3.80±0.91
ค่าเฉลี่ย ด้าน 6	3.80±1.03	4.07±0.70	4.02±0.97	4.01±1.03	4.13±0.90	4.43±0.70	3.93±1.22	4.32±0.61	3.82±0.77	3.79±0.81

4.9 คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้าจำแนกตาม รพร. และความถี่ของจำนวนร้านจำแนกตามคะแนนความรอบรู้ที่จุดตัด 90 คะแนนจำแนกตามเขตสุขภาพ

ผลจากการสำรวจผู้ประกอบการร้านค้า ในภาพรวม ได้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความรอบรู้เท่ากับ 93.80 ± 13.36 รพร. ที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ รพร.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร ได้คะแนนเฉลี่ย 101.62 ± 13.49 และ รพร.ที่ได้คะแนนน้อยที่สุดคือ รพร.เชียงของ จ.เชียงราย ได้คะแนน 66.42 ± 14.93 โดยเขตสุขภาพที่ได้คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้สูงที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 10 ได้คะแนน 97.71 ± 7.39 และต่ำที่สุดได้แก่ เขตสุขภาพที่ 12 ได้คะแนนเฉลี่ย 85.16 ± 13.32

โดยหากพิจารณาคะแนนความรอบรู้ตามจุดตัดที่ 90 คะแนน ในภาพรวมพบว่า สัดส่วนของความรอบรู้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 90 คะแนนจำนวน 1,233 ร้าน (ร้อยละ 30.6) ดังนั้นจึงพบจำนวนที่ได้คะแนนความรอบรู้มากกว่า 90 คะแนนจำนวน 2,796 ร้าน (ร้อยละ 69.4) โดยพบ รพร.ที่มีสัดส่วนคะแนนความรอบรู้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 90 คะแนน อยู่ในช่วงร้อยละ 6.8 ถึง ร้อยละ 98.0 โดยพบสัดส่วนมากที่สุดคือ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานี จำนวน 98 ร้าน (ร้อยละ 98.0) และ รพร.ที่มีสัดส่วนมากกว่า 90 คะแนน อยู่ในช่วง ร้อยละ 2.0 ถึงร้อยละ 93.2 โดยสัดส่วนที่มากที่สุดคือ รพร.บ้านดุง จ.อุดรธานี จำนวน 123 ร้าน (ร้อยละ 93.2) ดังแสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้าจำแนกตาม รพร. และความถี่ของจำนวนร้านจำแนกตามคะแนนความรอบรู้ที่จุดตัด 90 คะแนนจำแนกตาม รพร.และ เขตสุขภาพ

ลำดับ ที่	เขต สุขภาพ	รพร.	จำนวนร้าน ชำที่มี คะแนน ความรอบรู้ฯ	ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความถี่ของจำนวนร้านชำจำแนกตามคะแนนความ รอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้าน ชำ (ร้อยละ)	
					น้อยกว่าหรือเท่ากับ 90 คะแนน	มากกว่า 90 คะแนน
1	1	เด่นชัย จ.แพร่	231(5.7)	90.30 $\pm$ 11.74	97(42.0)	134(58.0)
2		ปัว จ.น่าน	114(2.8)	97.96 $\pm$ 6.67	12(10.5)	102(89.5)
3		เชียงของ จ.เชียงราย	106(2.6)	66.42 $\pm$ 14.93	96(90.6)	10(9.4)
	รวม		451(11.2)	86.62 $\pm$ 16.41	205(45.5)	246(54.5)
4	2	นครไทย จ.พิษณุโลก	352(8.7)	92.86 $\pm$ 12.12	139(39.5)	213(60.5)
5		หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์	216(5.4)	94.32 $\pm$ 12.04	54(25.0)	162(75.0)
	รวม		568(14.1)	93.42 $\pm$ 12.10	193(34.0)	375(66.0)
6	3	ตะพานหิน จ.พิจิตร	82(2.0)	94.82 $\pm$ 14.34	20(24.4)	62(75.6)
7	5	จอมบึง จ.ราชบุรี	307(7.6)	94.53 $\pm$ 12.41	89(29.0)	218(71.0)
8	6	สระแก้ว จ.สระแก้ว	316(7.8)	95.98 $\pm$ 15.77	95(30.1)	221(69.9)
9	7	กระนวน จ.ขอนแก่น	100(2.5)	95.05 $\pm$ 14.15	37(37.0)	63(63.0)
10		กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์	154(3.8)	97.10 $\pm$ 10.94	32(20.8)	122(79.2)
	รวม		254(6.3)	96.29 $\pm$ 12.31	69(27.2)	185(72.8)
11	8	บ้านดุง จ.อุดรธานี	132(3.3)	94.39 $\pm$ 3.81	9(6.8)	123(93.2)
12		ด่านซ้าย จ.เลย	168(4.2)	87.57 $\pm$ 13.43	91(54.2)	77(45.8)

ลำดับ ที่	เขต สุขภาพ	รพร.	จำนวนร้าน ชำที่มี คะแนน ความรอบรู้ฯ	ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความถี่ของจำนวนร้านชำจำแนกตามคะแนนความ รอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้าน ชำ (ร้อยละ)	
					น้อยกว่าหรือเท่ากับ 90 คะแนน	มากกว่า 90 คะแนน
13		ท่าบ่อ จ.หนองคาย	316(7.8)	96.26 $\pm$ 13.35	70(22.2)	246(77.8)
14		สว่างแดนดิน จ.สกลนคร	333(8.3)	101.62 $\pm$ 13.49	39(11.7)	294(88.3)
15		ธาตุพนม จ.นครพนม	102(2.5)	96.10 $\pm$ 8.44	22(21.6)	80(78.4)
	รวม		1,051(26.1)	96.32 $\pm$ 13.04	231(22.0)	820(78.0)
16	10	เดชอุดม จ.อุบลราชธานี	349(8.7)	98.25 $\pm$ 6.46	32(9.2)	317(90.8)
17		เลิงนกทา จ.ยโสธร	163(4.0)	96.55 $\pm$ 8.99	24(14.7)	139(85.3)
	รวม		512(12.7)	97.71 $\pm$ 7.39	56(10.9)	456(89.1)
18	11	ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช	100(2.5)	88.98 $\pm$ 2.52	80(80.0)	20(20.0)
19		เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี	183(4.5)	90.65 $\pm$ 13.01	66(36.1)	117(63.9)
	รวม		283(7.0)	90.06 $\pm$ 10.59	146(51.6)	137(48.4)
20	12	สายบุรี จ.ปัตตานี	100(2.5)	75.86 $\pm$ 10.16	98(98.0)	2(2.0)
21		ยะหา จ.ยะลา	105(2.6)	94.02 $\pm$ 9.34	31(29.5)	74(70.5)
	รวม		205(5.1)	85.16 $\pm$ 13.32	129(62.9)	76(37.1)
รวมทั้งสิ้น			4,029	93.80 $\pm$ 13.36	1,233(30.6)	2,796(69.4)

4.10 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า

4.10.1 คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้าจำแนกตามผลการประเมินร้านค้าประเภททั่วไป (GG) ร้านค้าประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านค้าที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP)

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรอบรู้ของผู้ประกอบการร้านค้าจำแนกตามผลการประเมินร้านค้าประเภททั่วไป (GG) พบว่าค่าเฉลี่ยของ GG สีเขียวสูงที่สุดรองลงมาคือสีแดงและสีเหลืองตามลำดับ และความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของทุกคู่ ($p\text{-value}<0.05$) ในส่วนของร้านค้าที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (GGP) โดยแบ่งเป็นร้านค้าประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านค้าประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) พบว่ามีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรอบรู้ของผู้ประกอบการร้านค้าสูงกว่าผู้ประกอบการร้านค้าที่ไม่ผ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}<0.001$) ดังแสดงในตารางที่ 4.12

เมื่อใช้จุดตัดของคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้าที่ 90 คะแนน และวิเคราะห์ความแตกต่างของสัดส่วนของคะแนน 2 กลุ่ม และผลการประเมินร้านค้าประเภททั่วไป (GG) 3 ประเภทคือสีเขียว เหลือง และแดง พบว่าสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ที่มากกว่า 90 คะแนนกระจายอยู่ในกลุ่ม GG ทั้งสามกลุ่มในสัดส่วนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}<0.001$) เช่นเดียวกันกับการประเมินการผ่านร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) ที่พบว่าสัดส่วนของคะแนนความรอบรู้ในกลุ่มที่มากกว่า 90 คะแนนสูงกว่าในกลุ่มที่ไม่ผ่าน G-RDU อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}<0.001$) ซึ่งผลการวิเคราะห์ของ ร้านชำประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) ได้ผลเช่นเดียวกันกับ G-RDU ดังแสดงในตารางที่ 4.13

4.10.2 ความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างระดับของ รพร. (F1-S) กลุ่ม GG (สีเขียว สีเหลืองและ สีแดง) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า

เมื่อหาความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างระดับของ รพร. (F1-S) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า ได้ความสัมพันธ์เชิงบวก ค่า spearman rho เท่ากับ 0.23 (95%CI 0.20-0.26) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$) หมายความว่าคะแนนความรอบรู้เพิ่มขึ้นตามขนาดของโรงพยาบาลดังแสดงในภาพที่ 1 และเมื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมิน GG (สีเขียว เหลืองและแดง) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า ได้ความสัมพันธ์เชิงลบค่า spearman rho เท่ากับ -0.29 (95%CI -0.32,-0.26) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$) หมายความว่าคะแนนความรอบรู้ลดลงจากสีเขียวไปจนถึงสีแดงดังแสดงในภาพที่ 2

4.10.3 ความสัมพันธ์ ระหว่างผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุสมผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ

วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรอบรู้

ปัจจัยระดับของ รพร. พบว่ามีความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ทั้งนี้เมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรอบรู้ พบว่าคะแนนของร้านชำในความดูแลของโรงพยาบาลระดับ S ได้คะแนนสูงที่สุดคือ 98.66 ± 12.61 คะแนนและกลุ่มของโรงพยาบาลระดับ M2 ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ 91.08 ± 13.56 คะแนน ผลการเปรียบเทียบระหว่างคู่ของระดับโรงพยาบาลพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) จำนวน 5 คู่ ยกเว้นคู่ของระดับ F1 และ M2 ที่พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.097$) และเมื่อวิเคราะห์หาขนาดของความแตกต่างโดยใช้ระดับโรงพยาบาลแบบ F1 เป็นกลุ่มอ้างอิงพบว่าความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกการเปรียบเทียบ ($p < 0.05$) โรงพยาบาลขนาด M1 ได้คะแนนน้อยกว่า crude β (95%CI) เท่ากับ $-1.50(-2.72, -0.28)$ และโรงพยาบาลขนาด M1, S ได้คะแนนมากกว่า crude β (95%CI) เท่ากับ $3.96(2.36-5.55)$ และ $6.08(4.73-7.43)$ ตามลำดับ

ในกรณีความสัมพันธ์กับผลการประเมินร้านชำแบบ GG พบว่ามีความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ากลุ่มร้านชำที่ได้รับการประเมินเป็นสีเขียว ได้คะแนนสูงที่สุดคือ 96.90 ± 11.33 คะแนนและกลุ่มของสีเหลืองได้คะแนนต่ำที่สุดคือ 86.43 ± 13.81 คะแนน ผลการเปรียบเทียบระหว่างคู่ของ GG พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) จำนวน 3 คู่ และเมื่อวิเคราะห์หาขนาดของความแตกต่างโดยใช้ GG สีเขียว เป็นกลุ่มอ้างอิงพบว่าความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกการเปรียบเทียบ ($p < 0.05$) สีเหลือง ได้คะแนนน้อยกว่า crude β (95%CI) เท่ากับ $-10.47(-11.87, -9.07)$ และสีแดง ได้คะแนนน้อยกว่า crude β (95%CI) เท่ากับ $-8.55(-9.47, -7.64)$

ในส่วน of ร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (GGP) โดยแบ่งเป็นร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุสมผล (G-RDU) และร้านชำประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) พบว่ามีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรอบรู้ของผู้ประกอบการร้านชำสูงกว่าผู้ประกอบการร้านชำที่ไม่ผ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) โดยขนาดความแตกต่างของ G-RDU ของร้านชำที่ผ่านการประเมินสูงกว่า crude β (95%CI) เท่ากับ $15.10(14.41-15.78)$ คะแนน และ G-SHP สูงกว่า crude β (95%CI) เท่ากับ $14.62(13.93-15.31)$ คะแนน ดังแสดงในตารางที่ 4.10

วิเคราะห์สัดส่วนของคะแนนความรอบรู้ที่จุดตัด 90 คะแนน

ปัจจัยระดับของ รพร. พบว่ามีความสัมพันธ์กับสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ที่จุดตัด 90 คะแนนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) พบว่าสัดส่วนคะแนนของร้านชำที่มากกว่า 90 คะแนน ในความดูแลของโรงพยาบาลระดับ S ได้คะแนนสูงที่สุดคือร้อยละ 83.4 และกลุ่มของโรงพยาบาลระดับ M2 ได้สัดส่วนที่ต่ำที่สุดคือร้อยละ 67 ผลการหาความสัมพันธ์เมื่อใช้โรงพยาบาลระดับ F1 เป็นกลุ่มอ้างอิงพบว่ามีสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกคู่ ($p < 0.05$) โรงพยาบาลขนาด M1 ผ่านน้อยกว่าได้ crude OR (95%CI) เท่ากับ 0.77(0.63-0.94) และโรงพยาบาลขนาด M1, S ผ่านมากกว่าได้ขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 1.77(1.34-2.35) และ 2.47(1.93-3.14) ตามลำดับ

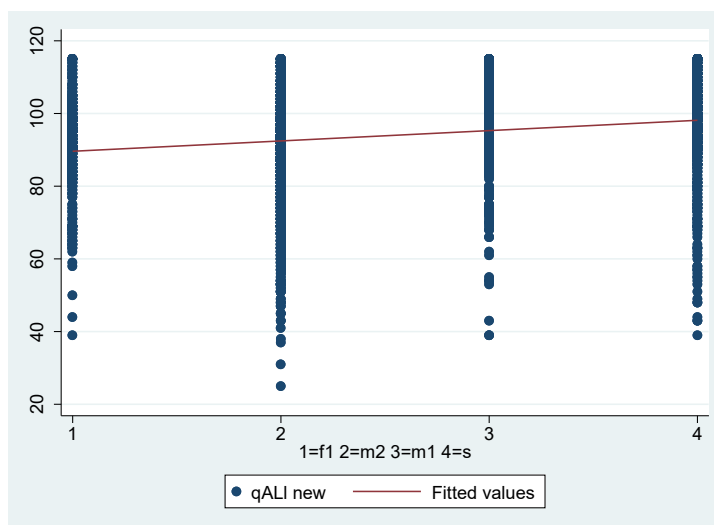
ในกรณีความสัมพันธ์กับผลการประเมินร้านชำแบบ GG พบว่ามีความสัมพันธ์กับสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ที่จุดตัด 90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ากลุ่มร้านชำที่ได้รับการประเมินเป็นสีเขียว ได้สัดส่วนการผ่านสูงที่สุดคือร้อยละ 78.8 และกลุ่มของสีเหลืองผ่านน้อยที่สุดคือร้อยละ 49.0 ผลการหาความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของ GG พบมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) จำนวน 3 คู่ และเมื่อวิเคราะห์หาขนาดของความสัมพันธ์โดยใช้ GG สีเขียว เป็นกลุ่มอ้างอิงพบว่าได้ crude OR (95%CI) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติในทุกการเปรียบเทียบ ($p < 0.05$) สีเหลือง ผ่านเป็น 0.26(0.21-0.33) เทา และสีแดง ผ่านเป็น 0.30(0.21-0.33) เทา

ในส่วน of ร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (GQP) โดยแบ่งเป็นร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) พบว่ามีสัดส่วนการผ่านของสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ที่เกิน 90 คะแนนในกลุ่มที่ผ่านสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ผ่าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) คือ G-RDU ร้อยละ 100 vs. ร้อยละ 34.7 และ G-SHP ร้อยละ 100 vs. ร้อยละ 38.4 ดังแสดงในตารางที่ 4.10

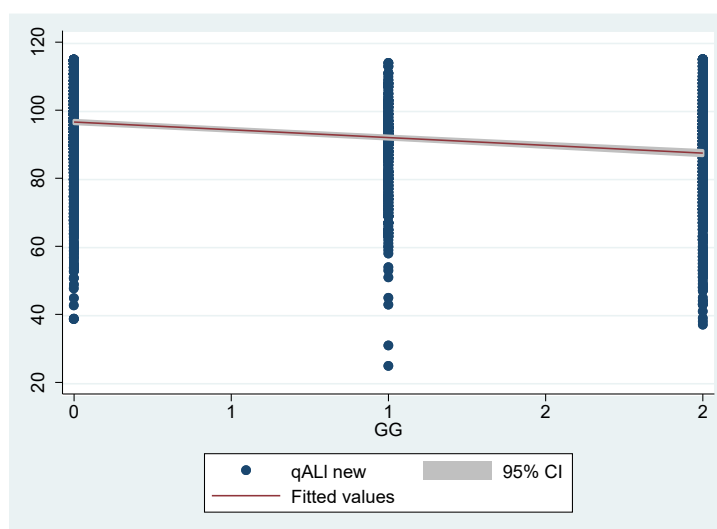
ตารางที่ 4.10 ความสัมพันธ์ ระหว่างผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ

การประเมินผล ร้านชำ	ค่าเฉลี่ย ± ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	Crude β(95%CI)	p- value	ความถี่ของจำนวนร้านชำจำแนก ตามคะแนนความรอบรู้ฯ (ร้อยละ)		Crude OR (95%CI)	p- value
				≤ 90 คะแนน	>90 คะแนน		
ระดับของ รพร.							
F1 (n=552)	92.58±11.59 ^{a,b}	Ref.		182(33.0)	370(67.0)	1.00	
M2 (n=2,009)	91.08±13.56 ^{c,d}	-1.50 (-2.72,-0.28)	0.016	783(39.0)	1,226(61.0)	0.77 (0.63-0.94)	0.010
M1 (n=470)	96.54±12.61 ^{a,c,e}	3.96 (2.36-5.55)	<0.001	102(21.7)	368(78.3)	1.77 (1.34-2.35)	<0.001
S (n=998)	98.66±12.61 ^{b,d,e}	6.08 (4.73-7.43)	<0.001	166(16.6)	832(83.4)	2.47 (1.93-3.14)	<0.001
ร้านชำประเภททั่วไป (GG)							
GG สีเขียว (n=2,646)	96.90±11.33 ^{a,b}	Ref.		562(21.2)	2,084(78.8)	1.00	
GG สีเหลือง (n=355)	86.43±13.81 ^{a,c}	-10.47 (-11.87,-9.07)	<0.001	181(51.0)	174(49.0)	0.26 (0.21-0.33)	<0.001
GG สีแดง (n=1,028)	88.35±15.19 ^{b,c}	-8.55 (-9.47,-7.64)	<0.001	490(47.6)	538(52.3)	0.30 (0.21-0.33)	<0.001
ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU)							
ผ่าน (n=1,889)	100.88±7.48	15.10 (14.41-15.78)	<0.001	0(0.0)	2,140(100.0)	n/a	<0.001
ไม่ผ่าน (n=2,140)	85.78±14.02	Ref.		1,233(65.3)	656(34.7)		
ร้านชำประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP)							
ผ่าน (n=2,026)	101.07±7.51	14.62 (13.93-15.31)	<0.001	0(0.0)	2,026 (100.0)	n/a	<0.001
ไม่ผ่าน (n=2,003)	86.45±13.95	Ref.		1,233(61.6)	770(38.4)		

*a,b,c,d,e p-value < 0.001

ภาพที่ 4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของ รพร. (F1-S) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของ
ผู้ประกอบการร้านค้า

ภาพที่ 4.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง GG (สีเขียว เหลืองและแดง) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของ
ผู้ประกอบการร้านค้า

4.11 คะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำจำแนกตามผลการประเมินร้านชำประเภททั่วไป (GG) ร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำที่ผ่านการประเมินประเภทร้านชำคุณภาพ (G-SHP) จำแนกตาม รพร. และเขตสุขภาพ

4.11.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ระหว่างกลุ่มของผลการประเมินร้านชำ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ระหว่างกลุ่มของ GG ของแต่ละ รพร. พบว่า ร้านชำที่ได้รับการประเมินเป็นสีเขียวได้คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้สูงที่สุดในทุก รพร. ยกเว้น รพร. หล่มเก่า รพร. กระนวน รพร. ฉวาง ที่ร้านที่ได้รับการประเมินสีเหลืองสูงที่สุดในขณะที่ รพร. สว่างแดนดิน รพร. เลิงนกทา สีแดงได้คะแนนความรอบรู้เฉลี่ยสูงที่สุด เช่นเดียวกันกับเขตสุขภาพเกือบทุกเขตฯ ที่สีเขียวได้คะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดยกเว้น เขตสุขภาพที่ 10 ที่สีแดงได้คะแนนสูงที่สุด รพร. ที่สีเขียวและสีเหลืองไม่แตกต่างกันได้แก่ รพร. เด่นชัย ในส่วนที่พบความแตกต่างเฉพาะสีเขียวและสีเหลืองได้แก่ รพร. บัว รพร. ชาติพนม รพร. บ้านดุง (ไม่มีสีแดง) และ รพร. ยะหา รพร. ที่พบความแตกต่างเฉพาะสีแดงได้แก่ รพร. ตะพานหิน รพร. กระนวน รพร. ฉวาง รพร. ที่พบความแตกต่างของสีเขียวและเหลือง สีเขียวและสีแดง ได้แก่ รพร. นครไทย รพร. จอมบึง รพร. สระแก้ว รพร. ด่านซ้าย ส่วน รพร. ที่ไม่พบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรอบรู้เลยได้แก่ รพร. เชียงของ รพร. หล่มเก่า รพร. ภูนิรารายณ์ รพร. เลิงนกทา รพร. เวียงสระ รพร. สายบุรี รพร. สว่างแดนดิน (ไม่มีสีเหลือง) รพร. เดชอุดม (มีสีเขียวกลุ่มเดียว) เขตสุขภาพที่มีความแตกต่างกันของคะแนนเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกคู่ของการเปรียบเทียบได้แก่ ภาพรวมทั้งหมด เขตสุขภาพที่ 1 เขตสุขภาพที่พบว่าสีเหลืองและสีแดงไม่แตกต่างกันได้แก่เขตสุขภาพที่ 2,5,6,8,12 เขตสุขภาพที่พบความแตกต่างของสีเขียวและสีแดงได้แก่เขตสุขภาพที่ 3,7 เขตสุขภาพที่ไม่พบความแตกต่างของสีเหลืองและสีแดงได้แก่ เขตสุขภาพที่ 12 เขตสุขภาพที่พบว่าสีเขียวและสีแดงไม่แตกต่างกันได้แก่เขตสุขภาพที่ 10 และเขตสุขภาพที่ไม่พบความแตกต่างเลย คือเขตสุขภาพที่ 11

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรอบรู้ระหว่างกลุ่มที่ผ่านหรือไม่ผ่าน G-RDU พบว่ามีเพียง รพร. บัวที่คะแนนไม่แตกต่างกัน โดย ทุก รพร. ที่ผ่าน G-RDU จะได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าทั้งหมด รพร. ที่ได้คะแนนสูงที่สุดในกลุ่มที่ผ่านการประเมิน G-RDU ได้แก่ รพร. สว่างแดนดิน ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 105.18 ± 8.13 และที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ รพร. ฉวาง ที่ได้คะแนน 91.31 ± 0.87 ในกลุ่มที่ไม่ผ่านการประเมิน G-RDU รพร. ที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ รพร. บัว ได้คะแนน 97.37 ± 6.92 และ รพร. ที่ได้คะแนนต่ำที่สุดในกลุ่มนี้คือ รพร. เชียงของที่ได้คะแนน 65.88 ± 14.54 เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบคะแนนความรอบรู้ระหว่างเขตสุขภาพ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งหมดโดยกลุ่มที่ผ่านการประเมิน G-RDU ได้คะแนนสูงกว่า เขตสุขภาพที่ได้คะแนนสูงที่สุดในกลุ่มที่ผ่านการประเมิน G-RDU ได้แก่ เขตสุขภาพที่ 6 ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 104.97 ± 8.42 และที่ได้คะแนนต่ำที่สุด

คือเขตสุขภาพที่ 11 ที่ได้คะแนน 97.33 ± 5.80 ในกลุ่มที่ไม่ผ่านการประเมิน G-RDU รพร.ที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ เขตสุขภาพที่ 5 ได้คะแนน 92.74 ± 12.19 และ รพร.ที่ได้คะแนนต่ำที่สุดในกลุ่มนี้คือเขตสุขภาพที่ 12 ที่ได้คะแนน 79.58 ± 11.46

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความรอบรู้ระหว่างกลุ่มที่ผ่านหรือไม่ผ่าน G-SHP พบว่ามีเพียง รพร.ปัว โดยทุก รพร.ที่ผ่าน G-SHP จะได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าทั้งหมด รพร.ที่ได้คะแนนสูงที่สุดในกลุ่มที่ผ่านการประเมิน G-SHP ได้แก่ รพร.จอมบึง ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 105.71 ± 8.24 และที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ รพร.สายบุรี ที่ได้คะแนน 91.00 ± 0.00 ในกลุ่มที่ไม่ผ่านการประเมิน G-SHP รพร.ที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ รพร.ปัว ได้คะแนน 97.59 ± 6.74 และ รพร.ที่ได้คะแนนต่ำที่สุดในกลุ่มนี้คือ รพร. เชียงของ ที่ได้คะแนน 66.11 ± 14.68 เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบคะแนนความรอบรู้ระหว่างเขตสุขภาพ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งหมดโดยกลุ่มที่ผ่านการประเมิน G-SHP ได้คะแนนสูงกว่า เขตสุขภาพที่ได้คะแนนสูงที่สุดในกลุ่มที่ผ่านการประเมิน G-SHP ได้แก่ เขตสุขภาพที่ 5 ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 105.71 ± 8.24 และที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 11 ที่ได้คะแนน 97.17 ± 5.81 ในกลุ่มที่ไม่ผ่านการประเมิน G-SHP รพร.ที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 5 ได้คะแนน 93.14 ± 12.14 และ รพร.ที่ได้คะแนนต่ำที่สุดในกลุ่มนี้คือเขตสุขภาพที่ 12 ที่ได้คะแนน 79.58 ± 11.46

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ระหว่างกลุ่มของ GG ของแต่ละ รพร. พบว่า รพร. ที่สีเขียวและสีเหลืองไม่แตกต่างกันได้แก่ รพร.เด่นชัย ในส่วนที่พบความแตกต่างเฉพาะสีเขียวและสีเหลืองได้แก่ รพร.ปัว รพร.ธาตุพนม รพร.บ้านดุง (ไม่มีสีแดง) และรพร.ยะหา รพร.ที่พบความแตกต่างเฉพาะสีเขียวและสีแดงได้แก่ รพร.ระยอง รพร.นครพนม รพร.กระนวน รพร.ฉวาง รพร.ที่พบความแตกต่างของสีเขียวและเหลือง สีเขียวและสีแดง ได้แก่ รพร. นครไทย รพร.จอมบึง รพร.สระแก้ว รพร.ด่านซ้าย ส่วน รพร.ที่ไม่พบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรอบรู้เลยได้แก่ รพร.เชียงของ รพร.หล่มเก่า รพร.กุฉินารายณ์ รพร.เลิงนกทา รพร.เวียงสระ รพร.สายบุรี รพร.สว่างแดนดิน (ไม่มีสีเหลือง) รพร.เดชอุดม (มีสีเขียวกลุ่มเดียว) ดังแสดงในตารางที่ 4.11.1

ตารางที่ 4.11.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ระหว่างกลุ่มของผลการประเมินร้านชำ

ลำดับ	รพร.	จำนวน บ้านเช่า	เขต	GG			G-RDU		G-SHP	
				สีเขียว	สีเหลือง	สีแดง	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1	เด่นชัย	231(5.7)	1	93.19±10.28	78.14±11.03	89.75±10.59	97.81±5.77	83.71±11.71	98.05±5.89	84.59±11.72
2	ปัว	114(2.8)		101.80±4.52	94.87±9.24	98.04±6.18	100.04±5.30	97.37±6.92	101.80±4.52	97.59±6.74
3	เชียงของ	106(2.6)		68.08±14.04	65.46±14.08	66.43±15.54	94.50±4.95	65.88±14.54	98.00±0.00*	66.11±14.68
	รวม			91.89±12.38	77.43±15.56	85.17±18.24	98.17±5.73	81.69±17.01	98.39±5.83	82.87±16.92
4	นครไทย	352(8.6)	2	96.26±9.44	89.06±10.89	88.46±14.41	100.07±7.06	87.38±12.30	100.31±7.20	87.82±12.18
5	หล่มเก่า	233(5.7)		94.17±10.52	104.00±4.24	94.36±15.15	99.35±6.06	89.56±14.20	99.32±6.11	89.93±14.11
	รวม			95.36±9.96	89.89±11.16	90.49±14.90	99.78±6.67	88.16±13.03	99.90±6.77	88.57±12.92
6	ตะพานหิน	82(2.0)	3	98.42±9.40	84.00±22.27	86.95±19.83	101.91±5.94	86.19±16.73	101.77±5.93	86.76±16.87
7	จอมบึง	307(7.5)	5	100.73±12.43	94.24±12.46	93.11±11.98	104.74±7.99	92.74±12.19	105.71±8.24	93.14±12.14
8	สระแก้ว	317(7.8)	6	98.89±13.91	77.63±11.72	85.97±18.04	104.97±8.42	82.95±14.82	105.09±8.42	83.28±14.83
9	กระนวน	115(2.8)	7	99.34±12.54	99.50±19.09	83.44±11.53	104.55±8.56	82.95±9.99	104.40±8.56	83.62±10.85
10	กุฉินารายณ์	168(4.1)		97.36±11.31	95.00±3.61	94.93±7.75	101.31±8.37	86.23±9.18	101.48±8.41	86.80±9.17
	รวม			98.04±11.75	96.80±10.18	87.37±11.68	102.40±8.55	84.57±9.69	102.47±7.83	85.23±10.10
11	บ้านดุง	132(3.2)	8	95.52±5.07	93.41±1.74	n/a	95.42±4.67	93.25±2.06	96.77±5.42	93.24±1.86
12	ด่านซ้าย	168(4.1)		95.26±11.01	81.80±13.44	83.90±12.75	99.31±4.33	82.01±12.68	99.77±3.09	83.38±13.05
13	ท่าบ่อ	316(7.7)		96.92±12.79	79.17±15.25	94.08±15.36	101.24±7.96	84.85±16.01	101.30±7.96	85.06±15.92
14	สว่างแดนดิน	335(8.2)		101.54±13.56	n/a	103.40±12.22	105.18±8.13	81.94±19.24	105.19±8.10	82.77±19.46
15	ธาตุพนม	103(2.5)		97.78±6.02	89.06±12.69	93.00±14.11	99.49±4.79	85.08±8.38	99.46±4.78	89.06±10.03

ลำดับ	รพร.	จำนวน ร้านชำ	เขต	GG			G-RDU		G-SHP	
				สีเขียว	สีเหลือง	สีแดง	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
	รวม			98.64±12.27	89.97±9.57	88.67±14.87	101.91±7.87	85.03±14.07	102.38±7.83	86.39±13.77
16	เดชอุดม	349(8.6)	10	98.25±6.46	n/a	n/a	99.11±6.14	89.75±1.41	99.11±6.14	89.75±1.41
17	เลิงนกทา	163(4.0)		96.48±9.14	83.00±7.07	97.86±7.71	99.08±4.90	90.50±12.93	99.08±4.90	90.50±12.93
	รวม			97.76±7.33	83.00±7.07	97.86±7.71	99.10±5.83	90.20±10.02	99.10±5.83	90.20±10.02
18	ฉวาง	100(2.5)	11	89.61±1.90	90.00±0.00	87.22±3.20	91.31±0.87	88.54±2.49	91.31±0.87	88.54±2.49
19	เวียงสระ	184(4.5)		91.28±12.68	86.00±13.72	89.67±13.82	98.40±5.65	83.15±13.72	98.26±5.68	83.91±13.94
	รวม			90.69±10.26	87.20±11.37	88.80±11.28	97.33±5.80	85.71±10.42	97.17±5.81	86.06±10.58
20	สายบุรี	100(2.5)	12	91.00±0.00	75.54±11.88	75.77±9.40	91.00±0.00*	75.71±10.10	91.00±0.00*	75.71±10.10
21	ยะหา	106(2.6)		95.74±7.56	85.56±11.99	90.19±12.35	98.15±6.78	88.30±9.42	98.15±6.78	88.30±9.42
	รวม			95.68±7.53	77.97±12.52	78.43±11.40	98.03±6.79	79.58±11.46	98.03±6.79	79.58±11.46
	รวมทั้งสิ้น	4,081		96.89±11.33	86.43±13.89	88.35±15.19	100.88±7.48	85.78±14.02	101.07±7.51	86.45±13.96

หมายเหตุ ป้ายสีเหลืองคือเฉพาะคู่ที่ไม่แตกต่างกัน สีเขียวคือเฉพาะคู่ต่าง ไม่ได้ highlight คือแตกต่างกัน

*G-SHP ของ รพร. เชียงของ, G-RDU และ G-SHP ของ รพร. สายบุรี ไม่สามารถคำนวณค่าทางสถิติ และค่า P-value ได้ เนื่องจากมีจำนวนร้านที่ผ่าน G-SHP เพียง 1 ร้าน

4.11.2 เปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ที่มากกว่า 90 คะแนนระหว่างกลุ่มของผลการประเมินร้านชำ

ร้านชำที่ได้รับการประเมินเป็นสีเขียวได้สัดส่วนคะแนนความรอบรู้สูงมากกว่า 90 คะแนนสูงสุดในทุก รพร. ยกเว้น รพร.เชียงของ รพร.หล่มเก่า รพร.บ้านดุง รพร.ที่สี่เหลืองได้สัดส่วนสูงสุด ได้แก่ รพร.บ้านดุง และ รพร. หล่มเก่า รพร. ที่สีแดงได้สัดส่วนสูงสุด คือ รพร. เชียงของ เช่นเดียวกัน เขตสุขภาพเกือบทุกเขตฯ ที่สีเขียว ได้สัดส่วนสูงสุดยกเว้น เขตสุขภาพที่ 7 ที่สี่เหลืองได้สัดส่วนสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างกันของสัดส่วนดังกล่าวพบว่า รพร.ที่ไม่มี ความแตกต่างกันได้แก่ รพร.บัว รพร.เชียงของ รพร.หล่มเก่า รพร.จอมบึง ทั้งนี้ รพร.สว่างแดนดินไม่พบ GG สีเหลือง และ รพร.เดชอุดม มีเพียง สีเขียวเท่านั้น รพร. สีเขียวมีสัดส่วนคะแนนความรอบรู้สูงมากกว่า 90 คะแนนสูงสุดคือ รพร.บัว และสายบุรี (ร้อยละ 100) และต่ำที่สุดคือ รพร. เชียงของ (ร้อยละ 7.7)

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนความรอบรู้มากกว่า 90 คะแนนระหว่างกลุ่มที่ผ่านหรือไม่ผ่าน G-RDU พบว่าทุก รพร. มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.05$ โดย ทุก รพร.ที่ผ่าน G-RDU จะได้สัดส่วนคะแนนสูงกว่าทั้งหมด ทุก รพร.ที่ผ่านได้สัดส่วนร้อยละ 100 ในกลุ่มที่ไม่ผ่านการประเมิน G-RDU รพร.ที่ได้สัดส่วนสูงสุดคือ รพร.บัว (ร้อยละ 86.5) และ รพร.ที่ได้สัดส่วนต่ำที่สุดในกลุ่มนี้คือ รพร. เดชอุดม ที่ได้ร้อยละ 0 เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนความรอบรู้มากกว่า 90 คะแนนระหว่างเขตสุขภาพ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งหมด โดยกลุ่มที่ผ่านได้สัดส่วนร้อยละ 100 ในกลุ่มที่ไม่ผ่านการประเมิน G-RDU เขตสุขภาพที่ได้สัดส่วนสูงสุดคือ เขตสุขภาพที่ 2 (ร้อยละ 37.9) และ เขตสุขภาพที่ได้สัดส่วนต่ำที่สุดในกลุ่มนี้คือ เขตสุขภาพที่ 12 (ร้อยละ 9.8)

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนความรอบรู้มากกว่า 90 คะแนนระหว่างกลุ่มที่ผ่านหรือไม่ผ่าน G-SHP พบว่าทุก รพร. มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ยกเว้น รพร.บัวและ รพร.เชียงของ โดยทุก รพร.ที่ผ่าน G-SHP จะได้สัดส่วนคะแนนสูงกว่ายกเว้น รพร.เชียงของ ทุก รพร.ที่ผ่านได้สัดส่วนร้อยละ 100 ในกลุ่มที่ไม่ผ่านการประเมิน G-RDU รพร.ที่ได้สัดส่วนสูงสุดคือ รพร.บัว (ร้อยละ 88.5) และ รพร.ที่ได้สัดส่วนต่ำที่สุดในกลุ่มนี้คือ รพร. เดชอุดม ที่ได้ร้อยละ 0 เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ > 90 คะแนนระหว่างเขตสุขภาพ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ทั้งหมด โดยกลุ่มที่ผ่านได้สัดส่วนร้อยละ 100 ในกลุ่มที่ไม่ผ่านการประเมิน G-RDU เขตสุขภาพที่ได้สัดส่วนสูงสุดคือ เขตสุขภาพที่ 8 (ร้อยละ 42.0) และ รพร.ที่ได้สัดส่วนต่ำที่สุดในกลุ่มนี้คือ เขตสุขภาพที่ 12 (ร้อยละ 9.8) ดังแสดงใน ตารางที่ 4.11.2

ตารางที่ 4.11.2 เปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ที่มากกว่า 90 คะแนนระหว่างกลุ่มของผลการประเมินร้านชำ รพร.

ลำดับ ที่	เขต	รพร.	จำนวน ร้านค้า	GG			G-RDU		G-SHP	
				สีเขียว	สีเหลือง	สีแดง	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1	1	เด่นชัย	231(5.7)	107(66.0)	7(18.9)	20(62.5)	108(100)	26(21.1)	98(100)	36(27.1)
2		ปัว	114(2.8)	10(100)	12(80.0)	80(89.9)	25(100)	77(86.5)	10(100)	92(88.5)
3		เชียงของ	106(2.6)	1(7.7)	1(4.2)	8(11.6)	2(100)	8(7.7)	1(100)	9(8.6)
	รวม			118(63.8)	20(26.3)	108(56.8)	135(100)	111(35.1)	109(100)	137(40.1)
4	2	นครไทย	352(8.6)	143(73.0)	16(47.1)	54(44.3)	152(100)	61(30.5)	142(100)	71(33.8)
5		หล่มเก่า	233(5.7)	109(72.7)	2(100.0)	51(79.7)	105(100)	57(51.4)	101(100)	61(53.0)
	รวม			252(72.8)	18(50.0)	105(56.5)	257(100)	118(37.9)	243(100)	132(40.6)
6	3	ตะพานหิน	82(2.0)	47(82.5)	1(33.3)	14(63.6)	45(100)	17(45.9)	44(100)	18(47.4)
7	5	จอมบึง	307(7.5)	40(83.3)	41(65.1)	137(69.9)	46(100)	172(65.9)	34(100)	184(67.4)
8	6	สระแก้ว	317(7.8)	192(76.8)	1(12.5)	28(48.3)	187(100)	34(26.4)	184(100)	37(28.0)
9	7	กระนวน	115(2.8)	55(77.5)	1(50.0)	7(25.9)	56(100)	7(15.9)	55(100)	8(17.8)
10		กุฉินารายณ์	168(4.1)	108(78.8)	3(100)	11(78.6)	111(100)	11(25.6)	108(100)	14(30.4)
	รวม			163(78.4)	4(80.0)	18(43.9)	167(100)	18(20.7)	163(100)	22(24.2)
11	8	บ้านดุง	132(3.2)	56(91.8)	67(94.4)	0(0)	69(100)	54(85.7)	43(100)	80(89.9)
12		ด่านซ้าย	168(4.1)	46(79.3)	7(35.0)	24(26.7)	54(100)	23(20.2)	43(100)	34(27.2)
13		ท่าบ่อ	316(7.7)	220(80.3)	1(16.7)	25(69.4)	220(100)	26(27.1)	218(100)	28(28.6)
14		สว่างแดนดิน	335(8.2)	282(88.7)	n/a	12(80.0)	282(100)	12(23.5)	280(100)	14(26.4)
15		ธาตุพนม	103(2.5)	69(85.2)	9(50.0)	2(66.7)	78(100)	2(8.3)	69(100)	11(33.3)

	รวม			673(85.0)	84(73.0)	63(43.8)	703(100)	117(33.6)	653(100)	167(42.0)
16	10	เดชอุดม	349(8.6)	317(90.8)	n/a	n/a	317(100)	n/a	317(100)	n/a
17		เลิงนกทา	163(4.0)	115(86.5)	0(0)	24(85.7)	115(100)	24(50.0)	115(100)	24(50.0)
	รวม			432(89.6)	0(0)	24(85.7)	432(100)	24(30.0)	432(100)	24(30.0)
18	11	ฉวาง	100(2.5)	19(27.1)	0(0)	1(3.7)	16(100)	4(4.8)	16(100)	4(4.8)
19		เวียงสระ	184(4.5)	86(67.7)	2(28.6)	29(59.2)	90(100)	27(29.0)	86(100)	31(32.0)
	รวม			105(53.3)	2(20.0)	30(39.5)	106(100)	31(17.5)	102(100)	35(19.3)
20	12	สายบุรี	100(2.5)	1(100)	0(0)	1(1.4)	1(100)	1(1.0)	1(100)	1(1.0)
21		ยะหา	106(2.6)	61(76.3)	3(33.3)	10(62.5)	61(100)	13(29.5)	61(100)	13(29.5)
	รวม			62(76.5)	3(8.1)	11(12.6)	62(100)	14(9.8)	62(100)	14(9.8)
รวมทั้งสิ้น			4,081	2,084(78.8)	174(49.0)	538(52.3)	2,140(100)	656(34.7)	2,026(100)	770(38.4)

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุปผลการศึกษา ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยได้แก่ ระดับของ รพร. ผลการประเมินร้านชำคุณภาพประเภททั่วไป (GG) ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำคุณภาพประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.) และเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำจำแนกตามโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช (รพร.)

5.1 สถานการณ์การจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพไม่เหมาะสมในร้านชำจำแนกตาม รพร.

5.1.1 ร้านชำที่ทำการสำรวจ

จากการสำรวจร้านชำทั้งหมด 4,081 แห่ง เขตสุขภาพที่ 8 ได้จำนวนร้านชำทั้งสิ้น 1,054 ร้าน (ร้อยละ 25.8) เนื่องจากมี รพร. ในเขตนี้มากที่สุดและ รพร. นครไทย จ. พิษณุโลก ทำการสำรวจร้านชำได้จำนวนมากที่สุดคือ 352 ร้าน (ร้อยละ 8.6) และที่สำรวจได้น้อยที่สุดคือ รพร. ตะพานหิน จ. พิจิตร ได้ทั้งหมด 82 ร้าน (ร้อยละ 2.0) ซึ่งอาจจะน้อยกว่าที่ตั้งเป้าหมายไว้ที่ 100 ร้านต่อ รพร. หากจำแนกตามขนาดหรือระดับของโรงพยาบาลพบว่า รพร. เด่นชัย อยู่ในระดับ F1 มีจำนวนเตียงทั้งหมด 42 เตียง และ รพร. สระแก้ว อยู่ในระดับ S ที่มีจำนวนเตียง 466 เตียง ทั้งนี้ระดับของ รพร. เป็นปัจจัยหนึ่ง que การศึกษานี้สนใจในการหาความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ โดยระดับของ รพร. ที่พบมากที่สุดคือ ขนาด M2 จำนวน 13 โรงพยาบาล จำนวนเตียง 60-197 เตียง (ร้อยละ 49.6)

5.1.2 การจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสมในร้านชำจำแนกตาม รพร.

ผลการสำรวจจากการจำหน่ายยาทั้งหมดร้อยละ 41.3 แม้ว่าจะต่ำกว่าผลการศึกษาสถานการณ์การจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพใน 38 จังหวัดนำร่องและกรุงเทพมหานครที่พบร้อยละ 60.9 แต่พบว่า รพร. ปัว จ. น่าน มีการจำหน่ายถึง ร้อยละ 80.7 และเป็นยาอันตรายและยาบรรจุเสร็จที่มีใช้ถึงร้อยละ 75.4 อย่างไรก็ตามผลการศึกษายังเป็นที่น่าสนใจในบาง รพร. ที่พบว่า มี รพร. จำนวน 2 แห่งที่ปลอดภัยจากยาที่ไม่เหมาะสมได้แก่ รพร. เดชอุดม จ. อุบลราชธานี ไม่มีการขายยาทั้งหมด รพร. บ้านดุง จ. อุดรธานี ที่ไม่มีร้านชำที่มีความเสี่ยงในเรื่อง

การจำหน่ายยาที่ผิดกฎหมายเนื่องจากร้านที่จำหน่ายยาจำหน่ายแต่ยาสามัญประจำบ้านเท่านั้น ความชุกที่พบจาก รพร. ปัว จ.น่าน ใกล้เคียงกับงานวิจัยในจังหวัดเพชรบูรณ์ (พยอม เพชรบูรณ์ และสุรศักดิ์ เส่าแก้ว, 2561) คือร้อยละ 73.8 ของร้านชำในพื้นที่อำเภอหล่มเก่า เขาค้อ และน้ำหนาว จำหน่ายยาที่ไม่ปลอดภัย แต่น้อยกว่าในจังหวัดฉะเชิงเทรา (ศิริพร จิตรประสิทธิ์ศิริ, 2561) รายงานว่าร้านชำร้อยละ 94.9 ในอำเภอสนามชัยเขตจำหน่ายยาผิดกฎหมาย และบางส่วนมีการจำหน่ายยาชุดหรือยาหมวดอายุ อย่างไรก็ตามมีหลายๆ รพร. ที่การจำหน่ายยามีสัดส่วนใกล้เคียงกับการศึกษาของ ในจังหวัดพิษณุโลก (อัปสร บุญยั้ง และรุ่งทิพา หมั่นปา, 2561) พบว่าร้านชำร้อยละ 47.9 จำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสม เช่น รพร.ด่านซ้าย จ.เลย (ร้อยละ 45.8) จากความแตกต่างของความชุกที่พบของการจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสมในร้านชำจากการศึกษาต่างๆ ขึ้นกับพื้นที่ที่ทำการสำรวจ บริบทของการทำงานของผู้ขายที่เกี่ยวกับงานคุ้มครองผู้บริโภค ความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการร้านชำในพื้นที่และที่สำคัญคือการเลือกร้านชำในการสำรวจเนื่องจากกระบวนการเลือกร้านชำด้วยวิธีการแบบสะดวก (convenience sampling) ไม่สามารถตัดอิทธิพลที่เกิดจากอคติจากการเลือก (selection bias) ที่อาจส่งผลต่อขนาดของความชุกที่ได้จากการศึกษา

รายการยาที่พบมากที่สุดจากการสำรวจครั้งนี้ คือทิฟฟี เดย์ จำนวน 427 ร้าน ยาธาตุน้ำขาวตรากระต่ายบิน (n=373) คีคอลเจน พริน (n=323) ยาเม็ด แอนตาซิล (n=185) และ พาราเซตามอน มากกว่า 100 เม็ด (n=134) โดยพบจำนวนร้านชำที่จำหน่ายมากที่สุดที่ รพร.นครไทย จ.พิษณุโลก รพร.จอมบึง จ.ราชบุรี รพร. ปัว จ. น่าน และรพร.ด่านซ้าย จ.เลย ซึ่งชนิดของยาที่พบสอดคล้องกับการสำรวจในพื้นที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ (พยอม เพชรบูรณ์ และสุรศักดิ์ เส่าแก้ว, 2561) คือยาแก้ไข้หวัด ยาธาตุน้ำขาวตรากระต่ายบิน และยาปฏิชีวนะประเภท tetracycline และ amoxicillin โดยที่การศึกษานี้พบยาปฏิชีวนะ เช่น tetracycline และ amoxicillin ในบางพื้นที่เช่นเดียวกัน เช่น รพร. จอมบึง จ.ราชบุรี นอกจากนี้ยังพบยา NSAIDs ที่เป็นรูปแบบประถาน ที่พบมากที่สุดคือ aspirin ซึ่งมี 2 รายการคือ ทัมใจ และ บวดหาย 120 อี พบ piroxicam ซึ่งมีหลากหลายยี่ห้อ โดยยี่ห้อและจำนวนร้านที่พบ เช่น ป๊อก 109 ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานจากงานวิจัยจากจังหวัดเพชรบูรณ์ (พยอม เพชรบูรณ์ และสุรศักดิ์ เส่าแก้ว, 2561) ที่พบยาในกลุ่ม NSAIDs ที่พบมากที่สุด คือ piroxicam รองลงมาคือ aspirin จากการลงพื้นที่ใน อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์ และ อ. ด่านซ้าย จ.เลย สอบถามจากผู้ประกอบการร้านชำพบว่าสาเหตุของการนำยามาจำหน่ายคือเป็นความต้องการของคนในชุมชนและการขาดความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และแหล่งที่มาของยาที่สำคัญคือร้านขายยาแผนปัจจุบัน และจากร้านชำอื่น ๆ

5.1.3 การจำหน่ายยาผลิตภัณฑ์สุขภาพไม่เหมาะสมในร้านชำ

ผลการสำรวจการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมในร้านชำพบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายสมุนไพรมากที่สุดคือ รพร.ปัว จ.น่าน (ร้อยละ 58.8) โดยเฉลี่ยพบร้อยละ 14.4 ซึ่งต่ำกว่าการศึกษาจาก 38 จังหวัด น่าน และ กทม. (ร้อยละ 28.2) พบผลิตภัณฑ์สมุนไพร ไม่มีฉลาก ฉลากไม่ถูกต้อง มากที่สุดคือ 6 ร้าน แต่ในภาพรวมยังต่ำกว่าการศึกษาน่าน (ชยานนท์ แกมทอง และสรินยาพร แวรวิวงศ์, 2568) ในส่วนของการจำหน่ายเครื่องสำอางในร้านชำ รพร.ที่มีการจำหน่ายเครื่องสำอาง เสื่อมสภาพหมดอายุมากที่สุดคือ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานี (ร้อยละ 22.0) และเช่นเดียวกันคือภาพรวมยังต่ำกว่ารายงานของการศึกษาน่าน และในด้านการจำหน่ายอาหารในร้านชำพบว่า รพร.ที่มีการจำหน่ายอาหารที่มีฉลากไม่ถูกต้องมากที่สุดคือ รพร.เชียงของ จ.เชียงราย (ร้อยละ 70.8) และ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี ไม่มีการจำหน่ายอาหารที่มีฉลากไม่ถูกต้อง และในประเด็นการโฆษณาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ถูกต้อง ผิดกฎหมายพบต่ำคือร้อยละ 0.1 ข้อมูลการจำหน่ายสมุนไพร และผลิตภัณฑ์สุขภาพอื่น ๆ รวมถึงการโฆษณา มีความแตกต่างจากภูมิศาสตร์ ความใกล้เคียงจากตัวเมืองของร้านชำ และจากภาพรวมที่มีความซุกซุกของการจำหน่ายต่ำกว่าการสำรวจของการศึกษาใน 38 จังหวัดน่าน และ กทม. อาจเกิดจากการที่ รพร. แต่ละแห่งได้รับงบประมาณในการสนับสนุนโครงการการใช้ยาสมเหตุผลในชุมชน โดยแต่ละ รพร. ได้ทำโครงการการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลรวมถึงการจัดทำโครงการสำรวจการใช้ยาและผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในชุมชน นอกจากนี้บาง รพร.ยังได้ทำการแก้ไขปัญหาปัญหาที่พบมาก่อนที่กระทรวงสาธารณสุขจะประกาศให้การใช้ยาสมเหตุผลเป็นหนึ่งในตัวชี้วัด และกำหนด RDU เป็นหนึ่งใน service plan และในส่วนของโฆษณาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ถูกต้องหรือผิดกฎหมายในร้านชำที่พบเพียงร้อยละ 0.1 นั้นเกิดจากรูปแบบของการโฆษณาเปลี่ยนไปเป็นแบบผ่านช่องทางของ social media หรือผ่านทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้นเนื่องจากสะดวกและส่งตรงถึงผู้บริโภคที่ปัจจุบันใช้โทรศัพท์มือถือมากขึ้น อย่างไรก็ตามการพบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพประเภทสมุนไพร เครื่องสำอาง และอาหารที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สะท้อนถึงความจำเป็นในการกำกับดูแลเชิงรุกของหน่วยงานสาธารณสุข โดยเฉพาะการตรวจสอบร้านชำในพื้นที่ห่างไกลที่มักไม่ได้รับการเยี่ยมชมสม่ำเสมอ รวมทั้งควรส่งเสริมให้ร้านชำเข้าร่วมโครงการร้านชำคุณภาพ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับปรุงมาตรฐานการจำหน่ายสินค้าให้ถูกต้องตามกฎหมาย

จากข้อมูลที่ได้จากสถานการณ์การจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมในร้านชำของ รพร. นั้น ยังพบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมาย เช่น ยาอันตราย ยาบรรจุเสร็จที่มีใช้ ผลิตภัณฑ์หมดอายุ สมุนไพรและเครื่องสำอางฉลากไม่ครบ การศึกษานี้ได้ระบุพื้นที่ รพร.ที่พบปัญหามากที่สุดซึ่ง

บุคลากรด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและออกแบบการแก้ปัญหาให้ตรงประเด็นปัญหา

5.2 ผลการประเมินคุณภาพของร้านชำ

5.2 ผลการประเมินคุณภาพของร้านชำ

การศึกษานี้พบว่าร้านชำของ รพร. ที่ได้ GG สีเขียว ร้อยละ 65.7 รพร.ที่ได้การประเมินสีเขียวมากที่สุดคือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี และรพร.สายบุรี จ.ปัตตานี ได้ร้อยละ 100 ร้านชำที่ได้รับการประเมินเป็นสีเขียวต่ำที่สุดได้แก่ปัว จ.น่าน (ร้อยละ 8.8) หากเปรียบเทียบในภาพรวม ยังสูงกว่าระดับประเทศเท่ากับ 41.4 (ชยานนท์ แกมทอง และสรินยาพร แวรวีวงศ์, 2568) และพบว่า รพร.ที่ได้การประเมินสีแดงมากที่สุดคือ รพร. ปัว จ.น่าน (ร้อยละ 78.1)

ร้านชำที่ผ่านเกณฑ์ร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) ของการศึกษานี้ร้อยละ 53.1 เทียบกับร้อยละ 34.9 ของระดับประเทศ รพร.ที่ผ่านมากที่สุดคือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี (ร้อยละ 90.8) ส่วนร้านชำที่ได้รับการประเมินผ่านน้อยที่สุดได้แก่ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานี (ร้อยละ 1.0) เช่นเดียวกับประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP) ร้อยละ 50.3 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 27.9 รพร.ที่ผ่าน G-SHP มากที่สุดคือ รพร. เดชอุดม จ.อุบลราชธานี (ร้อยละ 90.8) ส่วนร้านชำที่ได้รับการประเมินผ่าน G-SHP น้อยที่สุดได้แก่ รพร.สายบุรี จ.ปัตตานี (ร้อยละ 1.0) แม้ว่าในภาพรวมร้านชำในความรับผิดชอบของ รพร. ได้ผลการประเมินคุณภาพที่สูงกว่าผลการประเมินในระดับประเทศ (ชยานนท์ แกมทอง และสรินยาพร แวรวีวงศ์, 2568) แต่ยังมี รพร.หลายแห่ง ที่ยังไม่ผ่านการประเมินทั้ง GG, G-RDU, และ G-SHP ซึ่งการแยกผลการศึกษาตาม รพร. น่าจะทำให้ข้อมูลนี้ไปหาสาเหตุและสนับสนุนการแก้ปัญหาต่อไป โดยมีการให้ข้อเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาจากการศึกษาก่อนหน้าเช่นอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน ที่ทำการพัฒนามาตรการที่ใช้ในการพัฒนาร้านชำเพื่อลดการจำหน่ายยาผิดกฎหมายของร้านชำพบว่าทำให้อำเภอผ่านการประเมิน G-RDU เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50.6 จากร้อยละ 20.22 (อัศวิน จงบริบูรณ์, 2568) และอำเภอพิบูลย์รักษ์ จ.อุดรธานี (จุฬารณ โปธิศรี, 2568) ที่พบว่าให้ความรู้ผู้ประกอบการร้านชำช่วยเพิ่มสัดส่วนของ G-RDU จากร้อยละ 68 เป็น ร้อยละ 90 จะเห็นได้ว่าการออกแบบมาตรการที่เหมาะสมตรงกับปัญหาของผู้ประกอบการในแต่ละ รพร. เช่นเรื่องการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ปลอดภัยในร้านชำ ทำให้ผู้ประกอบการมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้บริโภค สามารถเพิ่มจำนวนร้านชำที่มีคุณภาพในด้าน G-RDU ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการ

การศึกษานี้ได้นำเสนอผลของคะแนนความรอบรู้รายข้อ จำนวน 23 ข้อและรายด้าน เพื่อให้แต่ละ รพร. ได้เห็นว่าคะแนนข้อใดหรือด้านใดที่ยังเป็นปัญหาของแต่ละ รพร. เนื่องจากการศึกษาก่อนหน้ารายงานว่า คะแนนความรอบรู้ฯ มีความสัมพันธ์กับผลการประเมินคุณภาพร้านชำ (ชยานนท์ แกมทอง และคณะ, 2568) ใน ภาพรวมพบว่าคะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ฯ ของ รพร. เท่ากับ 93.80 ± 13.36 คะแนน ซึ่งสูงกว่าคะแนนจุดตัดที่ 90 คะแนน และสูงกว่าการศึกษานำร่องทั่วประเทศที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคือ 88.82 ± 17.62 (ชยานนท์ แกมทอง และสรินยาพร แวรวิวงศ์, 2568) อย่างไรก็ตามพบว่า รพร.ที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือ รพร.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร ได้คะแนนเฉลี่ย 101.62 ± 13.49 และ รพร.ที่ได้คะแนนน้อยที่สุดคือ รพร.เขียงของ จ.เขียงราย ได้คะแนน 66.42 ± 14.93 โดยว่าด้านที่ได้คะแนนสูงสุดคือ “การโต้ตอบซักถามแลกเปลี่ยน” และที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ “การตัดสินใจ” เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษานำร่องทั่วประเทศพบว่าด้านที่ได้คะแนนสูงที่สุดคือด้าน “ความ เข้าใจ” ส่วนข้อที่ได้ที่ได้คะแนนสูงที่สุดในงานวิจัยนี้คือ “ยาสีฟันอายุ 180722 หมายถึง ยาหมดอายุไปแล้ว” ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาในระดับประเทศ (ชยานนท์ แกมทอง และสรินยาพร แวรวิวงศ์, 2568) แสดงว่าคำถาม ข้อนี้เป็นข้อที่ผู้ประกอบการร้านชำมีความรู้และเข้าใจมากที่สุด และด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ “ท่านตัดสินใจ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) มาจำหน่ายตามดารารหรือฟรีเซนเตอร์” คำถามในด้านนี้ที่ กล่าวไว้ว่า “ยาต้องแสดงเลขทะเบียนตำรับยาบนฉลาก เช่น 1A 12/53” พบว่าด้านได้คะแนนต่ำที่สุด สอดคล้องกับ ผลในการศึกษาเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดความรู้ในการสำรวจ 3 จังหวัด พบว่าข้อดังกล่าวได้คะแนนสูงเป็นที่ สองรองจากข้อ “ท่านมีความมั่นใจในการให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ถูกต้องแก่ลูกค้า ร้านอื่นๆ ครอบครัว และผู้ที่สนใจได้ “ ในมิติที่ 6 แต่ข้อที่ได้คะแนนต่ำสุดจากการศึกษานี้คือ “ผลิตภัณฑ์เสริม อาหารสามารถรักษาโรคได้” ในด้านความเข้าใจ (นพมาศ จันทรละออ และคณะ, 2568)

ผลของคะแนนความรอบรู้ฯทั้งภาพรวม รายด้านและรายข้อที่แตกต่างกันอาจจะเกิดจากความ แตกต่างของประชากร ระยะเวลาสำรวจ อคติจากการเลือกร้านชำในการสำรวจ บริบทการทำงานของเภสัชกร รวมถึงบุคลากรด้านการคุ้มครองผู้บริโภค และการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ใน แต่ละ รพร. ตัวอย่างของผลการศึกษาเช่นการที่คะแนนโดยเฉพาะด้าน “การเข้าถึงข้อมูล” และ “การโต้ตอบซักถาม แลกเปลี่ยน” ที่ได้คะแนนสูงเป็นไปได้ว่าผู้ประกอบการร้านชำสามารถเข้าถึงข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ รพ.สต. และสื่อ ออนไลน์ได้ดี แต่อาจจะยังขาดทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลก่อนตัดสินใจจำหน่าย อย่างไรก็ตาม ด้านที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ “การตัดสินใจ” และ “การบอกต่อ” สะท้อนว่าผู้ประกอบการยังขาดทักษะการคิด วิเคราะห์และไม่มั่นใจในการให้คำแนะนำลูกค้าหรือเพื่อนผู้ประกอบการรายอื่น อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่ใน อ.

หล่มเก่าของทีมนิเวศวิทยาและ อ.ด้านซ้าย จ.เลย เจ้าของร้านขอให้ความเห็นถึงการประเมินข้อนี้ว่า ผู้ประกอบการร้านชำไม่ได้ติดต่อสื่อสารให้ข้อมูลกับร้านชำอื่นๆ ดังนั้นควรมีการพิจารณาประเด็นนี้ในการพัฒนาแบบประเมินต่อไป

นอกจากนี้คะแนนความรอบรู้ของผู้ประกอบการอาจสะท้อนถึงปัจจัยหลายด้าน เช่น ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการขายผลิตภัณฑ์สุขภาพ และการขาดโอกาสในการอบรม ที่พบในผลการศึกษาของจังหวัดเชียงราย (วรารณ สันข์ทอง, 2558) อย่างไรก็ตามคะแนนในแต่ละด้านจะมีแนวโน้มที่บาง รพร. เช่น รพร. เชียงของ จ. เชียงราย ที่ได้คะแนนต่ำในหลายๆ ด้านทำให้เกิดความตระหนักในการนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาความรอบรู้ของผู้ประกอบการต่อไป

5.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ของผู้ประกอบการร้านชำ

5.4.1 ปัจจัยระดับของ รพร.

พบว่าระดับของ รพร. มีความสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่าคะแนนของร้านชำในความดูแลของโรงพยาบาลระดับ S ได้คะแนนสูงที่สุดคือ 98.66 ± 12.61 คะแนน และกลุ่มของโรงพยาบาลระดับ M2 ได้คะแนนต่ำที่สุดคือ 91.08 ± 13.56 คะแนน ระดับ F1 และ M2 พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ด้วย linear regression และ logistic regression พบความสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ และเช่นเดียวกับการหาความสัมพันธ์ด้วย Spearman rank analysis พบว่าระดับของ รพร. ที่ขนาดสูงขึ้นสัมพันธ์กับคะแนนความรอบรู้ที่มากขึ้นรวมทั้งการผ่านที่จุดตัดเกิน 90 คะแนน ผลการศึกษาในส่วนนี้ อาจเนื่องจากโรงพยาบาลในระดับที่สูงขึ้นจะสัมพันธ์กับการอยู่ในเขตเมืองมากขึ้น ผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ที่ใหญ่ขึ้นหรือใกล้เขตเมือง อาจจะมีการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ มากกว่า และอาจมีลักษณะพื้นฐานที่แตกต่างจาก รพร. ในระดับที่เล็กกว่าที่อาจจะมีแนวโน้มที่จะอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลกว่า เช่น ระดับการศึกษา อายุ และหลายๆ ปัจจัยที่ไม่ได้เก็บข้อมูลมาเช่นความรู้ด้านกฎหมาย ความตระหนักเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมที่เลือกมาจำหน่ายในร้านชำ รวมถึงพฤติกรรมการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพของประชาชนในชุมชนที่ตั้งของร้านชำใน รพร. ในแต่ละระดับที่แตกต่างกัน อาจเป็นเหตุให้เกิดความสัมพันธ์ของปัจจัยนี้ได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไม่มีการควบคุมอิทธิพลของปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจจะเป็นปัจจัยกวน การสรุปความสัมพันธ์ของระดับ รพร. ยังต้องการการพิสูจน์เพิ่มเติมต่อไป แต่อาจจะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ใช้อ้างอิงในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนการพัฒนาความรอบรู้ของผู้ประกอบการร้านชำในแต่ละพื้นที่ในอนาคต

5.4.2 ผลการประเมินคุณภาพของร้านชำแบบร้านชำทั่วไป (GG) พบว่ากลุ่ม GG สีเขียวมีคะแนนความรอบรู้ฯ สูงที่สุดและลดลงเมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ด้วย Spearman rank analysis หมายความว่ามีความสัมพันธ์แบบแปรผกผัน เมื่อวิเคราะห์ด้วย linear regression พบว่า สีเหลืองและแดงมีคะแนนความรอบรู้ฯ ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ crude β (95%CI) เท่ากับ -10.47 (-11.87,-9.07) และสีแดง เท่ากับ -8.55 (-9.47,-7.64) ตามลำดับ และในกรณีความสัมพันธ์กับสัดส่วนคะแนนความรอบรู้ฯ ที่จุดตัด 90 พบผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ crude OR (95%CI) สีเหลือง ผ่านเป็น 0.26 (0.21-0.33) เท่า และสีแดง ผ่านเป็น 0.30(0.21-0.33) เท่า

5.4.3 การประเมินคุณภาพร้านชำประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU) และร้านชำประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (G-SHP)

พบว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มที่ประเมิน G-RDU และ G-SHP ผ่านได้คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ฯ สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ผ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยได้ค่า crude β (95%CI) เท่ากับ 15.10(14.41-15.78) คะแนน และ G-SHP crude β (95%CI) เท่ากับ 14.62(13.93-15.31) คะแนน และกรณีเปรียบเทียบสัดส่วนของการผ่านคะแนนความรอบรู้ฯ มากกว่า 90 คะแนนคือ ร้อยละ 100 vs. ร้อยละ 34.7 และ G-SHP ร้อยละ 100 vs. ร้อยละ 38.4

อย่างไรก็ตามคะแนนความรอบรู้ฯ ที่มากกว่า 90 คะแนนเป็นส่วนหนึ่งของการประเมิน G-RDU และ G-SHP ทำให้อาจเกิด incorporation bias ที่ทำให้เกิดผลการประเมินเป็นแบบ over-estimation ได้ แต่เนื่องจากการประเมิน GG ไม่ได้ใช้คะแนนความรอบรู้ฯ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินยังพบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้สะท้อนความสัมพันธ์ของผลการประเมินคุณภาพของร้านชำในทุกแบบกับคะแนนความรอบรู้ฯของผู้ประกอบการ

การศึกษานี้เนื่องจากรูปแบบการศึกษาเป็นภาคตัดขวางทำให้การหาความสัมพันธ์ไม่สามารถบอกความเป็นเหตุและผลได้ชัดเจนนัก (temporal sequence bias) ดังนั้นจึงอาจจะไม่สามารถสรุปได้ว่าคะแนนความรอบรู้ฯ เป็นสาเหตุของผลการประเมินจริงหรือไม่ซึ่งจะต้องออกแบบการศึกษาแบบ prospective cohort เพื่อตอบความเป็นเหตุและผลของผลการประเมินคุณภาพร้านชำกับคะแนนความรอบรู้ฯ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้จากข้อมูลที่ได้อีกมาข้างต้นที่ได้เพิ่มเติมจากเภสัชกรที่รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคของโรงพยาบาล รพร. บางแห่งได้แก่ รพร. หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์, รพร. นครไทย จ.พิษณุโลก, และ รพร.ด่านซ้าย จ.เลย ว่า รพร.ได้รับการสนับสนุนการทำงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในชุมชนมาก่อนที่งานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจะถูกยกเป็นหนึ่งในการ service plan ของกระทรวงสาธารณสุข ดังนั้นทำให้ รพร. ได้ทำงานแก้ปัญหาการใช้ยาไม่

เหมาะสมในชุมชนมาก่อนอาจเป็นสาเหตุให้คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้และการผ่านประเมินสูงกว่าผลการศึกษาจาก 38 จังหวัดนาร่องและกรุงเทพมหานคร

5.5 การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำผ่านการพัฒนาคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการ

เนื่องจากผลการศึกษาก่อนหน้านี้พบว่าความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างเหมาะสมในประชาชนเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร (ศิลาจาริณกุล และชิตชนก เรือนก้อน, 2564) และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสามารถของผู้บริโภคในการคุ้มครองตนเองด้านสุขภาพ (กฤษณี เกิดศรี และสงวน ลือเกียรติบัณฑิต, 2561) และผลศึกษานาร่องเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในผู้ประกอบการร้านชำพบว่าร้านชำที่ไม่จำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพ มีคะแนนเฉลี่ยของคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพสูงกว่าร้านที่จำหน่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (นพมาศ จันทรละออ และคณะ, 2567)

เนื่องจากการพบความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินคุณภาพร้านชำส่งผลเชิงบวกกับคะแนนความรอบรู้ของผู้ประกอบการ การเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบเฝ้าระวังในร้านชำที่ประสบความสำเร็จได้จากการศึกษาก่อนหน้านี้ เช่น การเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การฝึกอบรม การนิเทศติดตาม และการใช้เครื่องมือประเมินมาตรฐาน เช่น G-RDU หรือ RDU Community จากงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถลดการจำหน่ายยาผิดกฎหมาย เพิ่มความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการ และยกระดับความปลอดภัยด้านการใช้ยาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน (อัจฉริย์ สีหา และวรรณภา ศักดิ์ศิริ, 2565)

ในทำนองเดียวกันมาตรการพัฒนาร้านชำผ่านการอบรม การติดตามแบบพี่เลี้ยง และการใช้แบบตรวจร้านชำคุณภาพ (G-RDU) สามารถลดการจำหน่ายยาผิดกฎหมายได้ถึงร้อยละ 50.57 และเพิ่มจำนวนร้านชำคุณภาพได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อัศวิน จงบริบูรณ์, 2568) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าความรู้ผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น และการจำหน่ายยาผิดกฎหมายลดลงอย่างชัดเจน การพัฒนาร้านค้าชุมชนตามแนวทาง G-RDU ช่วยเพิ่มพูนความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพและส่งเสริมแนวโน้มการเป็นร้านค้าคุณภาพมากขึ้น (ณัฐพล ผลโยน และคณะ, 2566 และจุฬารณณ์ โพธิ์ศรี, 2568) นอกจาก ความร่วมมือชุมชน ควรพิจารณาการบังคับใช้กฎหมายด้วย จะทำให้จำหน่ายยาต้องห้ามลดลงได้ (จิรวิญญา หลักคำ, 2568) ยกตัวอย่างในประเด็นการใช้การจัดการปัญหาการขายยาที่กฎหมายไม่อนุญาตโดยใช้มาตรการ 9 แนวทางและการสื่อสารความรู้กฎหมายแก่ร้านชำ พบว่าการจำหน่ายยาผิดกฎหมายลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในจังหวัดยะลา (ฟาฏิลลา สาดิน และพิมพ์วรา ตันเวชศิลป์,

2568) และกลไกที่อาจจะใช้ได้ในการศึกษา คือการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ให้มีความรู้และทักษะด้านการใช้อย่างสมเหตุผล และให้ อสม. ช่วยประเมินคุณภาพร้านชำและเฝ้าระวัง ซึ่งสามารถยกระดับพฤติกรรมปฏิบัติได้จากผลการศึกษาจากจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสามารถ (จิรวรรณ พิศชาติ และชิตชนก เรือนก้อน, 2560)

5.6 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

5.6.1 ข้อจำกัดของการศึกษา

5.6.1.1 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาหลายศูนย์ (multi-center) โดยแต่ละ รพร. ดำเนินการเลือกตัวอย่างร้านชำด้วยวิธีที่ต่างกัน บางแห่งใช้การสุ่มแบบสะดวก (convenience sampling) ซึ่งอาจไม่เป็นตัวแทนของร้านชำทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 21 รพร. ทั่วประเทศช่วยให้ผลการศึกษาที่สะท้อนภาพรวมของสถานการณ์ได้ในระดับหนึ่ง

5.6.1.2 ผู้เก็บข้อมูลประกอบด้วย อสม. เจ้าหน้าที่ รพ.สต. และเภสัชกร แม้จะได้รับการอบรมก่อนการเก็บข้อมูล แต่ไม่ได้มีการทดสอบความเที่ยงตรง (validation) ของผู้เก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ จึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อนในการจัดกลุ่มได้ (misclassification bias) โดยเฉพาะในกรณีที่มีลักษณะซับซ้อนหรือมีหลายรูปแบบการใช้ ทำให้ส่งผลต่อความชุกของการศึกษาที่ได้

5.6.1.3 แบบสอบถามด้านความรู้บางข้อมีความเข้าใจยากสำหรับผู้ประกอบการ ทำให้เกิดความแตกต่างในการตีความและให้คะแนน โดยเฉพาะข้อที่ต้องทำการกลับคะแนน ข้อมูลในส่วนนี้ควรจะนำไปใช้เพื่อพิจารณาใช้ในการปรับแบบสอบถามต่อไป

5.6.1.4 การออกแบบการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (cross-sectional) จำกัดความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือการเปลี่ยนแปลงตามเวลา

5.6.1.5 การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับคะแนนความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในการศึกษานี้มีข้อจำกัดในด้านการขาดข้อมูล ลักษณะทางประชากรของผู้ประกอบการ เช่น อายุ เพศ และ ระยะเวลาการเปิดร้านชำ ประสบการณ์การได้รับความรู้ การอบรม และระบบการเฝ้าระวังของบุคลากรด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน ทำให้ข้อสรุปจำกัดได้เพียงระดับของ รพร. และผลของการประเมินร้านชำเท่านั้น

5.6.2 ข้อเสนอแนะ

5.6.2.1 ข้อเสนอแนะในการนำข้อมูลไปใช้และเชิงนโยบาย

5.6.2.1.1 ควรมีระบบเฝ้าระวังการจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลจากการประเมิน G-RDU และ G-SHP ของแต่ละพื้นที่เป็นฐานข้อมูลเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและประเมินผลเชิงพื้นที่ พร้อมทั้งบูรณาการเข้าสู่ระบบเฝ้าระวังระดับจังหวัดและเขตสุขภาพ เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายเชิงหลักฐาน (evidence-based policy)

5.6.2.1.2 เครือข่าย รพร. ควรมีแนวทางร่วมกันในการพัฒนาและบันทึกผลการเฝ้าระวังผ่านระบบออนไลน์ของ อย. โดยเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- **สสจ.** ใช้ข้อมูลในการบังคับใช้กฎหมายและควบคุมแหล่งจำหน่ายยาอันตราย
- **เครือข่ายชุมชน** ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังผ่านระบบรายงานออนไลน์
- **อย.** พัฒนาโปรแกรม G-RDU และ G-SHP ให้ใช้งานง่าย พร้อมจัดทำฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ถูกเพิกถอนหรือห้ามจำหน่าย

• **กระทรวงสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** สนับสนุนระบบสุขภาพชุมชนเชิงรุกและสร้างกลไกความร่วมมือกับร้านชำ อสม. และร้านยา เพื่อป้องกันการจำหน่ายยาไม่เหมาะสม

5.6.2.1.3 ควรส่งเสริมการพัฒนาช่องทางให้ประชาชนสามารถตรวจสอบผลิตภัณฑ์ได้สะดวก เช่น chatbot หรือ call center เฉพาะกิจ รวมถึงใช้เทคโนโลยี เช่น AI-assisted tools หรือ GIS mapping เพื่อสนับสนุนการเฝ้าระวังเชิงพื้นที่และสื่อสารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ

5.6.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

5.6.2.2.1 การศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มเติมข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจแรงจูงใจและปัจจัยทางสังคมเศรษฐกิจของผู้ประกอบการแต่ละพื้นที่

5.6.2.2.2 ควรตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (data validation) ก่อนการเก็บข้อมูลจริง และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของพื้นที่อย่างเหมาะสม

5.6.2.2.3 ควรขยายการศึกษาครอบคลุมช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เพื่อประเมินความเสี่ยงและออกแบบมาตรการควบคุมที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัล

5.3 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่าง ระดับของ รพร. และ ผลการประเมินคุณภาพร้านชำ กับคะแนนความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ โดยร้านชำที่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพประเภทต่าง ๆ ได้แก่ GG สีเขียว, G-RDU และ G-SHP มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ สูงกว่า กลุ่มที่ไม่ผ่านเกณฑ์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่ม GG สีเขียวที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด นอกจากนี้ ยังพบว่า รพร. ขนาด M1 และ S มีคะแนนความรอบรู้ เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอ้างอิง F1 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของร้านชำ พบว่ายังมีปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยของยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำในความรับผิดชอบของ รพร. หลายแห่งอย่างต่อเนื่อง พบความแตกต่างที่ชัดเจนในแต่ละพื้นที่ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้แสดงผลแยกตามราย รพร. เช่น รพร.ปัว จังหวัดน่าน มีสัดส่วนร้านชำที่จำหน่ายยาสูงที่สุด และพบการจำหน่ายยาอันตรายและยาบรรจุเสร็จที่มีใช้ มากที่สุด และรวมทั้งได้ผลประเมิน GG สีแดงสูงสุด ในขณะที่ รพร.เดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นเนื่องจากไม่มีการจำหน่ายยาทั้งหมด และมีสัดส่วนร้านชำที่ผ่านเกณฑ์ GG สีเขียว G-RDU และ G-SHP สูงที่สุด อย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่ได้ยังไม่อาจตัดอิทธิพลของอคติจากการเลือกร้านชำ และจำนวนร้านชำตัวอย่างที่อาจจะยังไม่เพียงพอต่อการเป็นตัวแทนของประชากรร้านชำ จากสถานการณ์ที่แตกต่างกันเหล่านี้นับชี้ถึงความจำเป็นในการสำรวจอย่างต่อเนื่องและการออกแบบแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะพื้นที่ของแต่ละ รพร. เพื่อยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคและความปลอดภัยของชุมชนจากยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมต่อไป

บรรณานุกรม

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2565). *แนวทางการพัฒนาระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ (Primary Care Cluster: PCC)*. กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2568, จาก <https://dmsic.moph.go.th/index/detail/6672>.

กระทรวงสาธารณสุข. (2566). *คู่มือการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566*. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2568, จาก <https://dmsic.moph.go.th/index/detail/8244>.

กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนารโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช ในทศวรรษที่ 5 (พ.ศ. 2560–2569)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นจาก <https://spd.moph.go.th/wp-content/uploads/2023/02/Royal-Hospital-Development-Strategic-Plan-in-the-Fifth-Decade.pdf>.

กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2562). *การเสริมสร้างและประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ กลุ่มเด็กและเยาวชน (อายุ 7–14 ปี) ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561)* [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564, จาก www.hed.go.th/linked/file/575.

กฤษฎี เกิดศรี และ สงวน ลือเกียรติบัณฑิต. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างความแตกฉานด้านสุขภาพกับความสามารถในการคุ้มครองตนเองของผู้บริโภคในเรื่องผลิตภัณฑ์สุขภาพ*. วารสารเภสัชกรรมไทย, 10(1): 240–248.

กิตติภัทร อบนุ่น. (2566). *การส่งเสริมความเข้าใจการเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านค้าชุมชน อำเภอตอนจัน จังหวัดกาฬสินธุ์*. วารสารสุศึกษาและสิ่งแวดล้อม, 8(2), 539–545.

คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาระบบยาของประเทศไทย (พ.ศ. 2566–2570): การใช้ยาอย่างสมเหตุผล* (หน้า 33–36). สืบค้นจาก https://ndi.fda.moph.go.th/uploads/file_news/202309131994561417.pdf.

จริยัญญา หลักคำ. (2568). *การพัฒนาระบบเฝ้าระวังการจำหน่ายยาในร้านชำ ตำบลนาจัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม*. วารสารวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางสุขภาพ, 6(2), 361–371.

จุฬารณณ์ โพธิ์ศรี. (2568). *ผลการสร้างความรอบรู้ การพัฒนาร้านชำในชุมชนสู่การเป็นร้านชำคุณภาพประเภทการใช้ยาสมเหตุผล (G-RDU): กรณีศึกษาตำบลบ้านแดง อำเภอพิบูลย์รักษ์*. สืบค้นจาก <https://backoffice.udpho.org/openaccess/control/download.php?id=MjYz>.

ชยานนท์ แกมทอง และ สรินยาพร แวรวีวงศ์. (2568). รายงานสถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในร้านชำ ปี 2567. มูลนิธิวิทยาลัยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ. สืบค้นจาก <https://www.thaihealthconsumer.org/book/report-grdu-2024/>.

ณัฐพล ผลโยน, วุฒิพงศ์ ภักดีกุล และ วรินทร์มาศ เกษทองมา. (2565). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาร้านชำคุณภาพต้นแบบตามโครงการส่งเสริมการใช้อย่างสมเหตุผลในชุมชน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 15(3):561–575.

ธัญญา บุญอิน และหทัยกาญจน์ เชาวนพูนผล. (2566). การเฝ้าระวังและการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ผิดกฎหมายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน:กรณีศึกษาอำเภอนาหมื่นจังหวัดน่าน. *วารสารเภสัชกรรมไทย*, 16(1), 187-200.

นพมาศ จันทร์ละออ และคณะ. (2568). การพัฒนาแบบวัดความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านชำ (HPLGO). *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 1(3):626–640.

พยอม เพชรบุรณิน และ สุรศักดิ์ เส้าแก้ว. (2561). ความชุกของยาไม่ปลอดภัยในร้านชำ: กรณีศึกษาอำเภอหล่มเก่า เขาค้อ และน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 10(3):423–428.

พันธะกานต์ ยืนยง. (2568). ความรอบรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารสหวิชาการเพื่อสุขภาพ*, 7(1), 23–27.

พุลลภา ฉันทวิจิตรวงศ์. (2563). การสื่อสารเพื่อความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ: กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์อาหาร. *วารสารวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร*, 62(2), 91–95.

ฟาฏิลลา สาดิน และ พิมพัรดา ต้นเวชศิลป์. (2568). การจัดการปัญหาการขายยาที่กฎหมายไม่อนุญาตให้ขายในร้านชำ: กรณีศึกษาตำบลบาระ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา. *Thai Bulletin of Pharmaceutical Sciences*. 20(2):223–241.

วรารณ สักทอง. (2558). ความชุกของร้านชำที่จำหน่ายยาปฏิชีวนะในเขตอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายและปัจจัยที่ทำให้เกิดการจำหน่าย. *วารสารเภสัชกรรมไทย*, 7(1), 39–44.

ศิรรา เจริญกุล และ ชิตชนก เรือนก้อน. (2565). ความรอบรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพและความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ถูกต้องของประชาชนในเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร. *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 14(1):154–172.

ศิริพร จิตรประสิทธิศิริ. (2561). ความชุกของการจำหน่ายยาอย่างผิดกฎหมายในร้านชำ อำเภอสนามชัย เขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารเภสัชกรรมไทย*, 9(2), 388–393.

ศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ, วรรณฯ ศรีวิริยานุภาพ, รุ่งทิวา หมื่นปา, นพมาศ จันทร์ละอ, และ สิริโรจน์ สุกมลสันต์. (2567). *คู่มือการใช้โปรแกรมระบบเฝ้าระวังยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน (G-RDU & G-SHP)*. สืบค้นจาก <https://www.kanpho.go.th/consumer/images/Form-Drugstore/G-RDUandG-SHP.pdf>.

สุนิษา ถิ่นแก้ว, รัตนภรณ์ อาวิพันธุ์, & ชิตชนก เรือนก้อน. (2566). การพัฒนาระบบเฝ้าระวังการจำหน่ายยาที่ห้ามจำหน่ายในร้านชำผ่านนโยบายการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในชุมชน ตำบลเหล อำเภอเกาะปง จังหวัดพังงา. *วารสารเวชกรรมชุมชนแห่งประเทศไทย*. 15(3):316–330.

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2566). *โครงสร้างและขีดความสามารถของหน่วยบริการสุขภาพในระบบบริการสุขภาพระดับต่าง ๆ ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นจาก https://r8way.moph.go.th/r8wayNewadmin/page/upload_file/20250303023108.pdf.

อัจฉรีย์ สีหา และ วรรณภา ศักดิ์ศิริ. (2565). การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านยาในร้านชำเขตกมลไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*. 15(1):304–317.

อัปสร บุญยัง และ รุ่งทิวา หมื่นปา. (2561). ความชุกของการจำหน่ายยาที่ไม่เหมาะสมของร้านชำในจังหวัดพิษณุโลกและปัจจัยที่มีผล. *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 8(1):106–111.

อัศวิน จงบริบูรณ์. (2568). *การพัฒนาร้านชำเพื่อลดการจำหน่ายยาผิดกฎหมายของร้านชำในอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน*. สืบค้นจาก <https://www.nno.moph.go.th/nanhealth/>.

Çorbacioğlu, Ş. K., & Akse, G. (2023). Receiver operating characteristic curve analysis in diagnostic accuracy studies: A guide to interpreting the area under the curve value. *Turkish Journal of Emergency Medicine*, 23, 195–198.

ภาคผนวก

ผลสำรวจรายการยาบรรจุเสร็จที่มีใช้ฯ, ยาอันตราย 45 ที่พบมากรายการแรก แยกตามโรงพยาบาล

อันดับ ที่	รายการ	จำ นวน	เด่น ชัย	บัว	เชียงใหม่	นคร ไทย	หล่ม เก่า	ตะพาน หิน	จอม บึง	สระ แก้ว	กุฉินา รายณ์	กระ นวน	บ้าน ดุง
1	ทิฟฟี่ เดย์	427	4	59	18	65	23	5	61	14	18	6	0
2	กระต่ายบิน	373	3	31	7	44	33	11	95	27	18	3	0
3	ดีคอลเจน พริน	323	4	48	16	44	13	6	52	10	13	5	0
4	ยาเม็ด แอนตาซิล	185	0	34	6	20	4	1	64	18	12	2	0
5	พาราเซตามอน มากกว่า 100 เม็ด	134	0	26	13	25	4	0	35	5	8	0	0
6	ผงพิเศษ ตราร่มชูชีพ	115	0	13	14	10	5	0	35	10	4	5	0

อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	ด้าน ชัย	ท่าบ่อ	สว่าง แดนดิน	ธาตุ พนม	เดช อุดม	เลิง นกทา	ฉวาง	เวียง สระ	สายบุรี	ยะหา
1	ทิฟฟี่ เดย์	427	53	24	2	1	0	13	6	14	32	9
2	กระต่ายบิน	373	29	6	7	0	0	11	9	37	0	2
3	ดีคอลเจน พริน	323	44	15	2	0	0	9	1	4	29	8
4	ยาเม็ด แอนตาซิล	185	21	1	0	0	0	0	0	2	0	0
5	พาราเซตามอน มากกว่า 100 เม็ด	134	12	1	0	0	0	0	0	1	4	0
6	ผงพิเศษ ตราร่มชูชีพ	115	4	0	0	1	0	0	1	4	9	0

อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	เด่น ชัย	บัว	เชียงใหม่ ของ	นคร ไทย	หล่ม เก่า	ตะพาน หิน	จอม บึง	สระ แก้ว	ภูหิน รายณ์	กระ นวน	บ้าน ดุง
7	dimenhydrinate 10 เม็ด	108	0	19	10	16	8	3	17	5	6	3	0
8	ยาหม่องตราถั่วทอง ทะเบียนยา 2A 521/28	107	4	0	11	15	20	1	17	22	4	0	0
9	ทัมใจ	90	0	2	1	20	3	1	24	10	4	1	0
10	Kanolone	83	0	12	28	4	7	0	0	1	7	1	0
11	CPM 100 เม็ด	81	0	13	3	14	5	1	19	1	4	1	0
12	ทิฟฟี่ เดย์ ไชร์ป	69	1	2	3	10	2	0	19	2	11	1	0
13	ซีม่า โลชั่น	58	0	9	9	11	1	0	6	3	3	2	0

อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	ด้าน ซ้าย	ท่าบ่อ	สว่าง แดนดิน	ธาตุ พนม	เดช อุดม	เลิง นกทา	ฉวาง	เวียง สระ	สายบุรี	ยะหา
7	dimenhydrinate 10 เม็ด	108	6	1	0	0	0	0	1	1	12	0
8	ยาหม่องตราถั่วทอง ทะเบียนยา 2A 521/28	107	8	0	3	1	0	1	0	0	0	0
9	ทัมใจ	90	19	2	0	0	0	1	1	0	1	0
10	Kanolone	83	2	0	1	0	0	5	0	5	10	0
11	CPM 100 เม็ด	81	16	0	0	0	0	0	0	1	3	0
12	ทิฟฟี่ เดย์ ไชร์ป	69	6	1	0	0	0	1	1	3	5	1
13	ซีม่า โลชั่น	58	0	0	0	0	0	0	1	1	12	0

อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	เด่น ชัย	บัว	เชียงใหม่ ของ	นคร ไทย	หล่ม เก่า	ตะพาน หิน	จอม บึง	สระ แก้ว	ภูหิน รายณ์	กระ นวน	บ้าน ดุง
20	Ibuprofen	45	0	4	3	4	2	1	14	1	2	1	0
21	น็อกซี	44	1	14	3	11	0	0	0	0	2	0	0
22	ไทรโนโลน ชนิดป้ายปาก	43	0	5	0	2	3	0	24	2	2	0	0
23	ไอยาฟิน	43	0	7	3	12	0	1	11	2	2	0	0
24	Amoxicillin	36	0	3	2	6	0	0	17	3	2	1	0
25	penicillin	35	0	2	1	1	0	0	17	2	3	3	0

อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	ด้าน ซ้าย	ทำบ่อ	สว่าง แดนดิน	ธาตุ พนม	เดช อุดม	เลิงนก ทา	ฉวาง	เวียง สระ	สายบุรี	ยะหา
20	Ibuprofen	45	4	0	0	0	0	1	0	3	5	0
21	น็อกซี	44	4	0	0	0	0	0	0	0	6	3
22	ไทรโนโลน ชนิดป้ายปาก	43	0	0	0	0	0	0	2	1	2	0
23	ไอยาฟิน	43	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24	Amoxicillin	36	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
25	penicillin	35	2	0	0	0	0	1	0	0	3	0

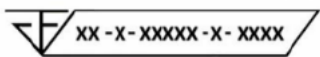
อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	เด่น ชัย	บัว	เสียง ของ	นคร ไทย	หล่ม เก่า	ตะพาน หิน	จอม บึง	สระ แก้ว	ภูหิน รายณ์	กระ นวน	บ้าน ดุง
26	ป๊อก109	34	0	8	1	4	0	0	2	2	3	1	0
27	ซี้ผึ้ง 29A	30	0	11	3	1	0	0	0	5	4	3	0
28	ยาแก้ไอ L.P. น้ำดำตราเสือดาว 2A 378/28	28	0	0	0	14	0	0	3	7	0	0	0
29	lomotil loperamide 2 mg	26	0	1	0	1	0	0	17	1	0	0	0
30	ออฟซาร์ ยาล้างตา	23	0	2	1	4	1	0	13	0	1	0	0
31	ซีม่า ครีม	23	0	4	8	1	0	0	4	1	0	0	0
32	ยาคุม ยี่ห้อ Anna ทะเบียนยา 2A 92/35	22	0	0	4	4	1	0	5	3	1	0	0

อันดับ ที่	รายการ	จำนวน	ด้าน ซ้าย	ท่าบ่อ	สว่าง แดนดิน	ธาตุ พนม	เดช อุดม	เลิง นกทา	ฉวาง	เวียง สระ	สายบุรี	ยะหา
26	ป๊อก109	34	7	3	2	1	0	0	0	0	0	0
27	ซี้ผึ้ง 29A	30	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0
28	ยาแก้ไอ L.P. น้ำดำตราเสือดาว 2A 378/28	28	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
29	lomotil loperamide 2 mg	26	2	0	0	0	0	0	1	1	2	0
30	ออฟซาร์ ยาล้างตา	23	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
31	ซีม่า ครีม	23	0	0	1	1	0	1	0	2	0	0
32	ยาคุม ยี่ห้อ Anna ทะเบียนยา 2A 92/35	22	0	0	1	0	0	1	0	1	1	0

แบบวัดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ของผู้ประกอบการร้านขายยาระดับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (GPP)
(แยกแต่ละมิติ)

ท่านมีความคิดเห็นต่อข้อความที่ระบุอยู่ในระดับใด โดยที่

5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 4 = เห็นด้วย, 3 = ไม่แน่ใจ, 2 = ไม่เห็นด้วย, 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อคำถาม	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
ด้านที่ 1. การเข้าถึงข้อมูล					
1. ท่านสนใจและเข้าใจข้อความที่แสดงประเภทของยาบนฉลาก ยาสามัญประจำบ้าน ยาอันตราย					
2. ท่านสามารถค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ถูกต้องก่อนซื้อมาจำหน่ายได้ด้วยตนเอง โดยค้นจากหลายแหล่ง เช่น เกสซ์กร บุคลากรสาธารณสุข สื่อออนไลน์ ฯ					
3. ท่านรับรู้ข้อมูลประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) จากหน่วยงานต่างๆ เช่น อย. สสจ โรงพยาบาล รพ.สต.					
ด้านที่ 2. ความเข้าใจ					
1. ยาต้องแสดงเลขทะเบียนยาบนฉลาก เช่น 1A 12/53					
2. ยาสิ้นอายุ 180722 หมายถึง ยาหมดอายุไปแล้ว					
3. ท่านสามารถนำยามาจัดเป็นชุดเพื่อจำหน่ายในร้านค้าชำได้					
4. ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสามารถรักษาโรคได้					
5.อาหาร เช่น น้ำแข็ง นม ฯ ต้องมีเลขสารบบอาหาร ดังนี้ 					
6. เครื่องสำอางต้องมีฉลากภาษาไทย					
ด้านที่ 3. การโต้ตอบซักถามแลกเปลี่ยน					
1. ท่านกล้าที่จะซักถามบุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับ สิ่งที่เกี่ยวข้องในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) เพื่อนำมาจำหน่าย					

2. ท่านรู้ความสามารถโทรสอบถามข้อมูล ข้อสงสัย หรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) จาก อย. สสจ. รพช. และ รพ. สต. ได้					
ด้านที่ 4. การตัดสินใจ					
1. เมื่อท่านเห็นโฆษณา ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) นั้น ท่านจะ หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือก่อนตัดสินใจเลือก					
2. ท่านมักเปรียบเทียบข้อมูล ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) จาก หลายแหล่ง/หลายร้าน ก่อนที่จะเลือกซื้อมาจำหน่ายในร้านค้า					
3. ท่านตัดสินใจเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) มา จำหน่ายตามดาราหรือพรีเซนเตอร์					
4. ท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง)มาจำหน่ายใน ร้านค้าต่อเมื่อลดราคาเท่านั้น					
ด้านที่ 5. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม					
1. ท่านจะตรวจสอบเลขทะเบียนยาทุกครั้งก่อนเลือกซื้อมาจำหน่าย					
2. ท่านอ่านฉลากจนเข้าใจก่อนเลือกซื้อยามาจำหน่าย					
3. ท่านวางแผนก่อนการซื้อ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) มา จำหน่าย					
4. ท่านศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ สนใจก่อนเลือกซื้อมาจำหน่าย					
ด้านที่ 6. การบอกต่อ					
1. ท่านสามารถแนะนำบุคคลอื่นให้อ่านสรรพคุณของ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ก่อนซื้อได้					
2. ท่านสามารถบอกเล่าข้อมูล ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ ปลอดภัยให้กับคนในชุมชนได้					
3. ท่านสามารถแนะนำ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่สามารถ จำหน่ายในร้านฯให้กับผู้ประกอบการร้านฯรายอื่นได้					
4. ท่านมีความมั่นใจในการให้ข้อมูล ผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ถูกต้องแก่ลูกค้า ร้านค้าอื่นๆ ครอบครัว และผู้สนใจได้					

หมายเหตุ ****การคิดคะแนนรวม ด้านที่ 2 ความเข้าใจ ข้อ 3,4 และ ด้านที่ 4 การตัดสินใจ ข้อ 3,4 ต้องทำการ
 กลับคะแนนก่อนทำการรวมคะแนน คือ 1 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 2 = เห็นด้วย, 3 = ไม่แน่ใจ, 4 = ไม่เห็นด้วย, 5 =
 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนข้ออื่นๆคิดคะแนนตามปกติ*****

เกณฑ์การมีความเสี่ยงในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพ คือ ≤ 90 คะแนน จำนวนข้อทั้งหมด 23 ข้อ คะแนนอยู่ในช่วง 23-115 คะแนนค่าความเชื่อมั่นของทั้งชุดอยู่ในเกณฑ์สูง Cronbach's alpha 0.96 (95%CI 0.93-0.98)

คู่มือการเก็บข้อมูลและแปลผลรายข้อ

แบบสำรวจความรู้ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ประกอบการร้านค้า

ด้านที่ 1 การเข้าถึงข้อมูล

ข้อ 1. วิธีการสัมภาษณ์ ให้นำตัวอย่างฉลากยาสามัญประจำบ้าน และยาอันตรายให้ผู้ประกอบการร้านค้าพิจารณา แล้วสอบถามว่า ผู้ประกอบการร้านค้ามีความเข้าใจฉลากตัวอย่างในกรอบสี่เหลี่ยมที่ระบุ “ยาสามัญประจำบ้าน” และ “ยาอันตราย” หรือไม่ อย่างไร โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	เข้าใจ ตอบได้ถูกต้องทั้ง 2 ฉลาก คือ ยาสามัญประจำบ้านที่สามารถจำหน่ายได้ในร้านชำ และยาอันตรายไม่สามารถจำหน่ายได้ในร้านชำ
4	เข้าใจ แต่ตอบได้เพียงบางส่วน
3	รู้จักว่าเป็นยาตัวใดเป็น ยาสามัญประจำบ้านหรือยาอันตราย แต่ไม่สามารถบอกรายละเอียดเงื่อนไขได้
2	เคยเห็นฉลาก แต่ไม่ทราบรายละเอียดว่าคืออะไร อธิบายไม่ได้
1	ไม่รู้จักเลย ไม่เคยสังเกตว่าคืออะไร

ข้อ 2 ท่านสามารถค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ถูกต้อง ก่อนซื้อมาจำหน่ายได้ด้วยตนเอง โดยค้นจากหลายแหล่ง เช่น เภสัชกร บุคลากร สาธารณสุข สื่อออนไลน์ ฯ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	สามารถค้นหา สอบถามข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์ทั้งจาก เภสัชกร หรือ online ได้ทุกครั้ง
4	สามารถค้นหา สอบถามข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์ทั้งจาก เภสัชกร หรือ online ได้บ้าง นาน ๆ ครั้ง
3	สามารถค้นหาหรือซักถามได้ แต่ไม่สนใจที่จะค้นหาก่อนซื้อมาจำหน่าย
2	ไม่สามารถค้นหาได้ แต่ซักถามได้
1	ไม่สนใจที่จะค้นหาข้อมูลใดๆก่อนซื้อมาจำหน่าย และไม่ทราบว่าจะสอบถาม หรือค้นจากแหล่งใด

ข้อ 3 ท่านรับรู้ข้อมูลประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น อย. สสจ. โรงพยาบาล รพ.สต. โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	มีสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น โปสเตอร์ยาที่ขายได้ ขายไม่ได้ในร้านชำ หรือการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และมีการรับรู้และมีความเข้าใจในข้อมูลเนื้อหาเป็นอย่างดี
4	มีสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น โปสเตอร์ยาที่ขายได้ ขายไม่ได้ในร้านชำ หรือการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และ มีการรับรู้และมีความเข้าใจในข้อมูลเนื้อหาเป็นบางส่วน
3	มีสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น โปสเตอร์ยาที่ขายได้ ขายไม่ได้ในร้านชำ หรือการใช้ยาอย่างสมเหตุผล แต่ไม่มีความเข้าใจในข้อมูลเนื้อหา
2	มีสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น โปสเตอร์ยาที่ขายได้ ขายไม่ได้ในร้านชำ หรือการใช้ยาอย่างสมเหตุผล แต่ไม่รับรู้หรือสนใจในข้อมูลเนื้อหา
1	ไม่มีสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น โปสเตอร์ยาที่ขายได้ ขายไม่ได้ในร้านชำ หรือการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

ด้านที่ 2 ความเข้าใจ

ข้อ 1 ยาต้องแสดงเลขทะเบียนยาบนฉลาก เช่น 1A 12/53 โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	รู้จักทะเบียนยา หาเจอ เข้าใจ
4	รู้จักทะเบียนยา หาเจอ แต่ไม่เข้าใจ
3	รู้จักทะเบียนยา แต่หาไม่เจอ
2	รู้ว่าต้องมีทะเบียนยา แต่ไม่รู้ว่าจะดูอย่างไร
1	ไม่รู้จักทะเบียนยา ไม่สนใจ

ข้อ 2 ยาลิ้นอายุ 180722 หมายถึง ยาหมดอายุไปแล้ว โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	รู้จักที่บอกวันหมดอายุ ระบุได้ว่าหมดอายุวัน เดือน ปี เมื่อไหร่
4	รู้จักที่บอกวันหมดอายุ แต่บอกได้ไม่ถูกต้องทั้งหมด
3	รู้จักที่บอกวันหมดอายุ แต่ไม่สามารถระบุวันเดือนปี ได้ (ตอบวันหมดอายุผิด)
2	ไม่รู้จักที่บอกวันหมดอายุ
1	ไม่รู้เลย ไม่สนใจ

ข้อ 3 ท่านสามารถนำยามาจัดเป็นชุดเพื่อจำหน่ายในร้านค้าชำได้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

(ข้อนี้จะต้องกลับคะแนนก่อนนำไปรวมคะแนนทั้งหมด)

คะแนน (จริง)	คำตอบ
5	ตอบว่า ขายไม่ได้ ผิดกฎหมาย ถ้าขายจะโดนจับ
4	ตอบว่า ขายไม่ได้ แต่ไม่มีเหตุผล
3	ตอบว่า ไม่แน่ใจว่าขายได้หรือไม่
2	ตอบว่า ขายได้เพราะเภสัชกรจัดเป็นชุดมาจากร้านยา หรือตอบว่าขายได้ แต่ไม่มีเหตุผลประกอบ
1	ตอบว่า สามารถขายได้ มีหลักฐาน เจอยาชุด เจอตัดแผงยาเอง จัดชุดเอง เคยซื้อจากร้านยาของเภสัชกรหรือร้านยาอื่นๆ

ข้อ 4 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารสามารถรักษาโรคได้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้
(ข้อนี้จะต้องกลับคะแนนก่อนนำไปรวมคะแนนทั้งหมด)

คะแนน (จริง)	คำตอบ
5	ตอบว่า รักษาโรคไม่ได้ พร้อมบอกเหตุผลถูกต้อง (เป็นอาหาร ไม่ใช่ยา)
4	ตอบว่า รักษาโรคไม่ได้ แต่ไม่มีเหตุผลประกอบ
3	ตอบว่า ไม่แน่ใจ
2	ตอบว่า รักษาโรคได้ แต่ไม่มีเหตุผลประกอบ
1	ตอบว่า รักษาโรคได้ เห็นว่ากินแล้วได้ผลดีหลายคน กินแล้วหาย ลองซื้อมาตามโฆษณาแล้วรักษาได้

ข้อ 5 อาหาร เช่น น้ำแข็ง นม ฯ ต้องมีเลขสารบบอาหาร (แสดงภาพเลขสารบบอาหารในเอกสารแบบสำรวจให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พิจารณา) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	ใช่ ตอบระบุ “ว่าต้องมี 13 ตัว”
4	ใช่ แต่ระบุไม่ได้ว่าต้องมีกี่ตัว
3	ตอบแบบไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มีก็ได้
2	ไม่มี
1	ไม่รู้จัก

ข้อ 6 เครื่องสำอางต้องมีฉลากภาษาไทย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	ต้องมีฉลากภาษาไทยทุกตัวที่นำมาขาย
4	ต้องมีฉลากแต่ไม่ทราบรายละเอียด
3	ไม่แน่ใจ ตอบว่า “น่าจะมี”
2	ไม่จำเป็นต้องมี ไม่มีฉลากก็ได้
1	ไม่ทราบ

ด้านที่ 3 การโต้ตอบซักถามแลกเปลี่ยน

ข้อ 1 ท่านกล้าที่จะซักถามบุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับ สิ่งที่ยกวลในการเลือกซื้อ **ผลิตภัณฑ์สุขภาพ** (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) เพื่อนำมาจำหน่าย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	กล้าถามบุคลากรทางการแพทย์ เช่น แพทย์ พยาบาล หมออนามัย เภสัชกร อสม. ทุกครั้งที่สงสัย
4	กล้าถามบ้างเป็นบางครั้ง
3	สงสัยและมีความอยากที่จะถาม แต่ไม่กล้าถาม
2	สงสัย แต่ไม่ซักถาม ไม่อยากได้คำตอบ
1	ไม่เคยกังวลหรือสงสัย

ข้อ 2 ท่านรู้ที่สามารถโทรสอบถามข้อมูล ข้อสงสัย หรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับ**ผลิตภัณฑ์สุขภาพ** (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อย. สสจ. รพช. และ รพ.สต. ได้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	รู้ช่องทางการโทรสอบถาม ร้องเรียน หรือค้นหาทางออนไลน์ได้ หาหรือจำเบอร์ติดต่อได้
4	รู้ช่องทางการสอบถาม ร้องเรียนแต่หาหรือจำเบอร์ไม่ได้
3	รู้ และระบุช่องทางได้ แต่ไม่สนใจ
2	รู้ แต่ระบุช่องทางไม่ได้
1	ไม่รู้เลย

ด้านที่ 4 การตัดสินใจ

ข้อ 1 เมื่อท่านเห็นโฆษณา**ผลิตภัณฑ์สุขภาพ** (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) นั้น ท่านจะหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือก่อนตัดสินใจเลือก โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	ค้นหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้ เกือบทุกครั้งหรือทุกครั้ง
4	ค้นหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้เป็น บางครั้ง
3	ค้นหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้เป็น นาน ๆ ครั้ง
2	สามารถค้นหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้ แต่ไม่สนใจที่จะสืบค้น
1	ไม่สนใจจะสืบค้นหรือรับทราบข้อมูลใด ๆ เลย

ข้อ 2 ท่านมักเปรียบเทียบข้อมูลผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) จากหลาย แหล่ง/หลายร้าน ก่อนที่จะเลือกซื้อมาจำหน่ายในร้านค้าชำ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	สนใจที่จะเปรียบเทียบทุกครั้งก่อนจะซื้อมาจำหน่าย
4	สนใจที่จะเปรียบเทียบบางครั้งก่อนจะซื้อมาจำหน่าย
3	เคยเปรียบเทียบแต่ไม่ยอมทำไม่สนใจ
2	ไม่เคยทำ ไม่เคยเปรียบเทียบ
1	ไม่สนใจเลย

ข้อ 3 ท่านตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) มาจำหน่ายตามดาราหรือพรีเซนเตอร์ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (ข้อนี้จะต้องกลับคะแนนก่อนนำไปรวมคะแนนทั้งหมด)

คะแนน (จริง)	คำตอบ
5	ตอบว่า ไม่สนใจดารา สนใจที่คุณภาพของผลิตภัณฑ์
4	ตอบว่า เอาข้อมูลที่ขายได้ ที่ลูกค้าเรียกหา
3	ตอบว่า ไม่แน่ใจ
2	ตอบว่า เห็นด้วย
1	ตอบว่า เอาที่ดาราฮิต ๆ เห็นในทีวี ซื้อตามทีวี

ข้อ 4 ท่านจะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ยามาจำหน่ายใน ร้านค้าชำต่อเมื่อลดราคาเท่านั้น โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (ข้อนี้จะต้องกลับคะแนนก่อนนำไปรวมคะแนนทั้งหมด)

คะแนน (จริง)	คำตอบ
5	ตอบว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด ไม่สนใจ การลดราคาเลย
4	ตอบว่า เห็นด้วยน้อย เอาเท่าที่ขายได้ไม่ได้สนใจการลดราคา
3	ตอบว่า ไม่แน่ใจ ซื้อที่ลดราคาเป็นบางครั้ง
2	ตอบว่า เห็นด้วยมาก ตอบว่าถ้ามีโปรก็จะซื้อที่โปร เป็นบางตัว
1	ตอบว่า เห็นด้วยมากที่สุด ใช้ ซื้อที่ลดราคาไว้มาก่อนเพื่อได้กำไร จะได้ไม่ขาดทุน

ด้านที่ 5 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ข้อ 1 ท่านจะตรวจสอบเลขทะเบียนยาทุกครั้งก่อนเลือกซื้อมาจำหน่าย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	จะตรวจสอบเลขทะเบียนยาทุกครั้งก่อนซื้อ
4	ตรวจสอบเลขทะเบียนยาเป็นบางครั้ง
3	สามารถตรวจสอบเลขทะเบียนยาได้ แต่ไม่ได้ตรวจสอบ
2	ตรวจสอบเลขทะเบียนยาไม่ได้ และไม่ได้ตรวจสอบ
1	ไม่สนใจ และ/หรือไม่เคยรู้

ข้อ 2 ท่านอ่านฉลากจนเข้าใจก่อนเลือกซื้อยามาจำหน่าย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	อ่านฉลากและเข้าใจทั้งหมด
4	อ่านฉลากและเข้าใจบ้าง
3	อ่านฉลาก แต่ไม่เข้าใจฉลาก
2	รู้จักแต่ไม่อ่านฉลาก
1	ไม่สนใจฉลากเลย

ข้อ 3 ท่านวางแผนก่อนการซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) มาจำหน่าย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (ข้อนี้จะต้องกลับคะแนนก่อนนำไปรวมคะแนนทั้งหมด)

คะแนน	คำตอบ
5	วางแผนทุกครั้งก่อนซื้อมาจำหน่าย เช่น จะซื้อทุกเดือน หรือภายในกี่อาทิตย์ มีของขายทดแทน
4	วางแผนเป็นบางครั้ง
3	มีการวางแผนแต่ไม่ทำตามที่วางแผนไว้ เช่น ถ้าผลิตภัณฑ์ใดหมดค่อยซื้อ
2	ไม่มีการวางแผน ผลิตภัณฑ์ตัวใดหมดก็ซื้อ/สั่ง
1	ไม่สนใจที่จะวางแผน

ข้อ 4 ท่านศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่สนใจก่อน เลือกซื้อมาจำหน่าย โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (ข้อนี้จะต้องกลับคะแนนก่อนนำไปรวมคะแนนทั้งหมด)

คะแนน	คำตอบ
5	ศึกษาข้อมูลทุกครั้งก่อนสั่งซื้อของ/เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่
4	ศึกษาข้อมูลบางครั้งก่อนสั่งซื้อของ/เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่
3	ศึกษาบ้างนาน ๆ ครั้ง
2	สนใจ แต่ไม่ศึกษา
1	ไม่สนใจศึกษาเลย

ด้านที่ 6 การบอกต่อ

ข้อ 1 ท่านสามารถแนะนำบุคคลอื่นให้อ่านสรรพคุณของผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ก่อนซื้อได้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	สามารถแนะนำและบอกต่อแก่ทุกคนได้เกือบทุกครั้งหรือทุกครั้ง
4	สามารถแนะนำได้บ้างเป็นบางครั้ง
3	แนะนำบ้างนาน ๆ ครั้ง หากมีคนสอบถาม ไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่
2	ไม่ยากแนะนำ เพราะไม่มีความรู้
1	ไม่สนใจจะแนะนำใคร

ข้อ 2 ท่านสามารถบอกเล่าข้อมูลผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ปลอดภัยให้กับคนในชุมชนได้โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	สามารถบอกเล่าข้อมูลให้แก่ทุกคนได้อย่างมั่นใจ
4	สามารถแนะนำข้อมูลทุกคนที่สนใจบ้างเป็นบางครั้ง
3	ถ้ามีคนถามถึงจะแนะนำ ไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่
2	ไม่ยากแนะนำกลัวให้ข้อมูลผิด
1	ไม่สนใจจะแนะนำใคร

ข้อ 3 ท่านสามารถแนะนำผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่สามารถจำหน่ายในร้านชำให้กับผู้ประกอบการร้านชำรายอื่นได้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	สามารถแนะนำทุกคนได้อย่างมั่นใจ
4	สามารถแนะนำข้อมูลให้คนที่สนใจบ้างบางครั้ง
3	ถ้ามีคนถามถึงจะแนะนำ ไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่
2	ไม่ยากแนะนำกลัวให้ข้อมูลผิด
1	ไม่สนใจแนะนำ

ข้อ 4 ท่านมีความมั่นใจในการให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง) ที่ ถูกต้องแก่ลูกค้า ร้านค้า ชำอื่น ๆ ครอบครัว และผู้ที่สนใจได้ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนน	คำตอบ
5	มีความมั่นใจ สามารถให้ข้อมูลได้ดี
4	มีความมั่นใจ สามารถให้ข้อมูลได้บางส่วน
3	ไม่มั่นใจ แต่สามารถให้ข้อมูลได้บางส่วน ไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่
2	ไม่มั่นใจ ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ไม่มั่นใจเพราะกลัวให้ข้อมูลผิด
1	ไม่ยากแนะนำเพราะไม่มั่นใจ และ/หรือ ไม่สนใจ

